

LIFE, NOT LIFESTYLE !

EKSKLUZĪVI:

NOGALINA, IZBARO PLĒSONĀM,
ĀRSTĒ? KUR PALIEK SLIMIE UN
VECIE ZOOVEIKALU IEMĪTNIEKI?

LIELAIS PĒTĪJUMS:

Dziednieku bizness –
populārs vai legāls?

MURJĀŅU SPORTA ĢIMNĀZIJA

STARP POLITIKU,
PANĀKUMIEM UN NAUDU

TEĀTRIS REĀLAIS –

IZRĀŽU VIRPULIS, AKTIERU IZDEGŠANA!

Eksperiments:

“GRIBU DARBU CELTNIECĪBĀ,
ALGU – APLOKSNĒ”

POLICIJA SKOLĀ!

KATRS PIEKTAIS VAI DESMITAIS
VAR ZAUDĒT DZIRDI!

*Kā izskatījās Rīga pirms 100
gadiem un tagad? Atpazīsti!*

Vai tas aicinājums
ir PĀRĪVĒT?

*Farmācijas fakultāte, Māzinību fakultāte,
Medicīnas fakultāte, Rehabilitācijas
fakultāte, Sabiedrības veselības fakultāte,
Stomatoloģijas fakultāte - apgūsti medicīnu
un veselības aprūpi!*

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

65 **RSU**
IZAUGSMES
GADI

Pētnieciskās žurnālistikas žurnāls

Inquisitio

Nr. 1

2015.

ISSN 2256-0424

Izdevējs:

Rīgas Stradiņa universitāte,
Komunikācijas fakultāte

Redaktore:

Anda Rožukalne

Rakstu autori:

Linda Ansons, Agita Antonāne, Eduards Beķeris,
Edijs Lapuks, Anita Mihaeljana, Rihards Murāns,
Ketija Nuķe, Līga Požarska, Kristīne Stunkus,
Alīna Suško, Ilze Svarena, Monika Šatohina,
Raivis Šveicars, Jānis Vecvagars, Dārta Viduce

Dizains un makets:

Mikus Čavarts

Kontakti:

+371 67409183, Dzirciema ielā 16, Rīgā, LV 1007

© Rīgas Stradiņa universitāte

Saturs

Redaktores sleja **2**

Kāpēc vērts lasīt “Inquisitio”? **3**

SOCIĀLIE PĒTĪJUMI

Kur nonāk slimie un vecie
zooveikalu iemītņieki? **6**

SMS kredīti un jaunieši:

“Dzērām un ņēmām nebanku kredītus!” **8**

Gribu darbu celtniecībā, algu – aploksnē **14**

Ikdiena celtniecībā:

alga kavējas, nodokļus nemaksājam **15**

Arī mani vilināja darbs ārzemēs

un “big money”! **17**

VESELĪBAS PĒTĪJUMI

Vai dziednieki drīkst ārstēt? **20**

Diēta uz visu mūžu – celiakija **25**

Strauji gaistošā spēja dzirdēt un klausīties **28**

POLITIKAS UN EKONOMIKAS PĒTĪJUMI

Sporta politika un Murjāņu

sporta internātskolas nākotne **32**

Vai Latvijā vajadzīga kalnu slēpošana? **36**

Policija skolā! **38**

Latgale skaitļos **40**

KULTŪRAS PĒTĪJUMI

Teātra izrāžu ražošanas aizkulises **42**

Rīga fotogrāfijās:

šodien un pirms 100 gadiem **48**

Lasīt vienmēr ir modē! **52**

KO ES GRIBU? UN TU?

Atzišos jau sākumā – manī dzīvo kāds jundītājs!

Es gribu iesākt kaut ko jaunu, nebijušu!

Es gribu pārvarēt robežas, bailes, nedrošību, slinkumu, manu mīlo komforta zonu...

Šis izdevums ir kas nebijis.

Pirmais!!! Latvijā pirmais pētnieciskās žurnālistikas žurnāls.

Inquisitio – izmeklēšana (latīņu valodā). Skan mazliet bīstami. Tāpat kā daļa no žurnālistikas, kas liek meklēt, iedziļināties, šaubīties un katru, katru reizi izdarīt ko nebijušu.

Katru gadu žurnālistiku sāk studēt cilvēki, kas grib...

- Mainīt un uzlabot pasauli;
- Izteikt sevi;
- Izdarīt kaut ko svarīgu.

Ši žurnāla autoru vidū ir tieši tādi cilvēki.

Vēl ir tie, kas izmeklējot, meklējot, pētot uzzināja, ko grib, saprata, ka atklājums spārno.

Vēl ir daži, kam tas bija tikai viens no studiju uzdevumiem, bet tas vienalga izdevās īpašs, jo bija jāpacenšas.

Lai kā mums gāja, vairs neviens cits nebūs pirmais, jo blakus lappusē redzami studenti ir pirmie. Viņi uzdod toni tiem, kas gribēs turpināt, jo izmeklēšanai nav gala.

Ko es gribu? Es gribu gribēt! Jo tad izdodas gandrīz viss!

Ko tu gribi?

LĪGA POŽARSKA

Jālasa, lai zinātu, kas urda mūsu – topošo žurnālistu – prātus! Esam rakušies neatlaidīgi un pamatīgi.

EDUARDS BEĶERIS

Žurnāls jālasa ikvienam, kurš tiecas pēc kvalitatīvas, objektīvas un oriģinālas informācijas. Tajā esošais saturs iegūts, radīts un apkopots pēc labākā godaprāta un tieksmes pēc patiesības atainojuma. Žurnāls parāda, ka Latvijā ir iespējams veikt saturiskus pētījumus un eksperimentus, neieguldot lielus līdzekļus, bet gan degsmi un vēlmi radīt kvalitāti žurnālistikā.

KRISTĪNE STUNKUS

Kāpēc vajag pētīt? Pētījums ir kā palīglīdzeklis cilvēkam. Tas palīdz cilvēkam rast atbildes uz visbiežāk uzdotajiem jautājumiem: kāpēc? kā? cik? utt. Bez pētījumiem nebūtu datu, savukārt bez datiem – informācijas. Ko cilvēks var izdarīt bez informācijas? Neko.

Kāpēc jālasa šis žurnāls? Šis žurnāls ir īpašs ar tā pētījumu daudzveidību. Šajā žurnālā nav liekas informācijas. Tajā ir mēnešiem, nedēļām, dienām ilgi meklētas atbildes uz dažādiem problēmjautājumiem. Jūs jautāsi, kādiem tieši? To var noskaidrot, izlasot tā saturu, un, ticiet man, tas būs tā vērts!

RIHARDS MURĀNS

Kāpēc lasīt? Kāpēc gan nelasīt? Kāpēc vienkārši neticēt visam tam, kas tiek rakstīts sociālajos tīklos? Es uzskatu, ka tikai labi padarīts darbs spēj sniegt patiesu gandarījuma sajūtu. Esmu pārliecināts, ka žurnāls “Inquisitio” apliecinās jaunos žurnālistikas censoņus, kuri ir ieguldījuši lielu darbu žurnāla tapšanā.

ILZE SVARENA

Žurnālu iesaku lasīt ikvienam, kurš vēlas notikumus skatīt dziļāk. Es un mani kolēģi, veidojot žurnāla saturu, esam veikuši pētījumus un eksperimentus par visdažādākajiem tematiem. Tieši šī iemesla dēļ, domāju, ka katrs lasītājs šajā žurnālā atradīs kādu rakstu, kas ieinteresēs tieši viņu.

MONIKA ŠATOHINA

Iegūtas zināšanas un labs skolotājs, mazliet bezkaunības un pamatīga deva drosmes, precizitāte, objektivitāte un cīņasspars. Un mērķtiecība – tas viss sastopams žurnālā. Un mūsos.

Kāpēc vērts lasīt “Inquisitio”?

JĀNIS VECVAGARS

Kad šķiet, viss redzams skaidri, nepieciešami vien pāris soļi, un ilūzija zūd.

ANITA MIHAELJANA

Mūsu veiktie pētījumi ir pielīdzināmi piedzīvojumu bagātiem ceļojumiem, kuros mēs bezbailīgi devāmies, ņemot līdzi un pielietojot apgūtās zināšanas un prasmes. Katram "Inquisitio" lasītājam priekšā ir aizraujošs ceļojums plašajās pētnieciskā žurnāla dzīlēs.

KETIJA NUĶE

Lasīt vajag ne tikai tiem, kurus naktis moka bezmiegs neatbildētu jautājumu dēļ, bet arī tiem, kuriem liekas, ka visu jau zina. Ir taču tik daudz neapgūtas informācijas, bet tik maz laika, lai noskaidrotu VISU!

DĀRTA VIDUCE

Pētnieciskā žurnālistika ir viena no tām sfērām, kur talants neglābs. Tas ir 100% darbs! Manuprāt, 20% iekrātās zināšanas, 40% liela apņēmība, 30% vēlme atklāt un 10% uzdrošināties to publicēt! Un jums ir iespēja par to pārliecināties, ielūkojoties mūsu žurnālā.

RAIVIS ŠVEICARS

Jālasa ir tāpēc, ka šī žurnāla saturs ir mūsu pirmais ieskats pētnieciskajā žurnālistikā – augstākajā žurnālistikas pakāpienā. Mēs pētījām, atklājām un iedziļinājāmies tematos, kuru esamība ikdienas steigā paslīd garām un nolien tumšākajos patiesības stūros. Es ceru, ka jūs izbaudīsiet šī žurnāla saturu!

AGITA ANTONĀNE

Ir jālasa vairāk. Vairāk daudzveidības dēļ. Kam liekas, ka atbildes nav, mēs pētām, pierādām, pamatojam un publicējam!

ALĪNA SUŠKO

Žurnāls ir jālasa, jo saturā varēsiet atrast svaigu, jaunu skatu uz ikdienas lietām.

Kāpēc vērts lasīt "Inquisitio"?

sociālie pētījumi

Zooveikalu dzīvnieki
pazūd no būriem!
Tos brutāli nogalina,
izbaro plēsējiem vai ārstē?

Izklaide, uzdzīve, iedzeršana!
Kāpēc jaunieši ņem
SMS kredītus?

Eksperiments:
Gribu mazkvalificētu
darbu celtniecībā!

Darbs ārzemēs.
Nopelnīt 10 000 EUR
pusgada laikā!
Tieši tas jums ir vajadzīgs!

Kas notiek ar veciem un slimiem zooveikalu iemītniekiem?

Kamēr medijos un sabiedrībā aktīvi apspriež kažokzvēru audzēšanas apstākļus un to dzīves kvalitātes uzlabošanu, nepieciešams padomāt arī par tiem mazajiem grauzējiem, kuri tiek audzēti un pārdoti kā mājdzīvnieki zooveikalos.

Ne vienmēr dzīvnieku ceļš līdz jaunajai mājvietai ir veiksmīgs. Nereti grauzēji saslimst, atrodoties veikala stiklotajos būros. Lēmumu par slimo dzīvnieku turpmāko likteni pieņem veikala īpašnieks vai vadītājs. No divām iespējām – dzīvnieku ārstēt vai utilizēt – īpašnieki, visdrīzāk, izvēlēsies izdevīgāko.

Autores: Anita Mihaeljana, Monta Lorence / Foto: Linda Ansons, Anita Mihaeljana

SLIMIE DZĪVNIEKI PAZŪD

Gitu, kurai nebija veterinārmedicīniskās izglītības, uzaicināja strādāt zooveikalā par pārdevēju. Tā kā darbs veikalā nav pārāk smags, pirmspensijas vecuma sieviete ar prieku pieņēma darba piedāvājumu. Nepieciešamās zināšanas par grauzēju, putnu un zivtiņu apkopšanu, kas pārdevējai obligāti bija jāapgūst, ierādīja zooveikala vecākā pārdevēja, kurai, atšķirībā no Gitas, bija gan zināšanas, gan pieredze.

Darba gaitā bija reizes, kad Gita, atnākot uz darbu, piefiksēja, ka dažos būrišos trūkst dzīvnieciņu, kuri pirms

tam bija apslimuši. Kad viņa par to apvaicājās veikala vadītājam, Gita saņēma atbildi, ka tie ir kaut kur aizvesti.

Pēc tam, kad Gita pusgadu bija nostrādājusi zooveikalā un izpelnījusi vecākās pārdevējas uzticību, no viņas vairs netika slēpts, kas notiek ar saslimušajiem dzīvniekiem. Vadītāja paskaidroja, ka dzīvnieki netiek ārstēti, tos nogalina un izmet atkritumu tvertnē.

Gita saprata, ka mazo zvēriņu ārstēšana ir dārga un laikietilpīga, tomēr atbrīvoties no tiem tik brutālā veidā likās

pārāk nežēlīgi, tāpēc sieviete drīz vien aizgāja no darba zooveikalā, lai viņai pašai nevajadzētu pieņemt un izpildīt šādus lēmumus.

Lielākā atbildība gulstas uz zooveikalu vadītāju un pārdevēju pleciem. Pēc pārdevējas Gitas rūgtās pieredzes ir skaidrs, ka nehumāna dzīvnieciņu nogalināšana un izmešana atkritumu urnās ir iespējama arī citos zooveikalos. Tas nozīmē, ka zooveikali var ietaupīt uz slimu dzīvnieku ārstēšanu, pašrocīgi tos utilizējot.

PĀRDEVĒJU PRETRUNAS: NODOD, ĀRSTĒ, IZBARO PLĒŠOŅĀM?

Ja zooveikalā tiek atklāts, ka kāds no dzīvniekiem ir slims, tad tas nekavējoties ir jāizņem no tirdzniecības. Tirgoties ar slimiem dzīvniekiem ir aizliegts, un tie nedrīkst nonākt pircēju rokās. Katrā zooveikalā ir jābūt darbiniekam, kurš ir apmācīts tirdzniecībā esošo dzīvnieku labturības jomā un kurš laicīgi ievēros, ja kāds no zvēriņiem saslims.

Intervējot vairākas zooveikalu pārdevējas, neizdevās saņemt vienotu atbildi par to, kur paliek slimie grauzēji. Pat viena zooveikalu tikla darbinieces nonāca pretrunās, mēģinot izskaidrot, kas notiek ar slimajiem dzīvniekiem. T/c "Origo" esošā zooveikala "Dino Zoo" vadītāja Lidija Ivaņušina apgalvoja, ka slimie dzīvnieki tiek vesti uz zooveikala "Dino Zoo" piederošajām dzīvnieku novietnēm, kurās strādā vairāki veterinārārsti. Taču reti gadās, ka veterinārārsti izārstē mazo dzīvnieku un tas tiek vests atpakaļ uz zooveikalu. Veikala vadītāja paskaidroja, ka veikala novietnēs slimie dzīvnieki netiek nogalināti, tie tiek vesti uz zooloģisko dārzu, kur tos nogalina un izbaro lielajiem zooloģiskā dārza dzīvniekiem. Lidija Ivaņušina izteica minējumu, ka dzīvniekus pirms izbarošanas, visdrīzāk, nogalina ar elektrības palīdzību. "Nu, viņus vienkārši dzīvus pārvieta uz zooloģisko dārzu, tad zooloģiskā dārza darbinieki paši izvērtē situāciju. Ja dzīvnieks ir ar defektiem, tad viņus izbaro lielajiem dzīvniekiem. Protams, viņus vispirms nogalina, jo dzīvus dzīvniekus nedrīkst izbarot,"

pārliecinoši savu viedokli par slimo dzīvnieku likteni pauda veikala vadītāja.

Jeļena, kura arī strādā par pārdevēju vienā no "Dino Zoo" veikaliem, pastāstīja, ka pēc slimajiem dzīvniekiem ierodas kāds vīrietis. Pēc viņas domām, vīrietis mazos zvēriņus utilizē. Viņa arī izteica minējumu, ka dzīvnieki tiek vesti uz novietnēm, bet par to turpmāko likteni viņai nav ne jausmas.

Kāda darbiniece, kura strādā nelielā zooveikalā, apgalvoja, ka visi zvēriņi, kas atrodas veikalā, ātri tiek izpirkti, tāpēc viņa nav piefiksējusi, ka tirdzniecības vietā kāds dzīvnieks būtu saslimis. Bet arī šādos veikalos īpašniekam ir jāuzņemas atbildība par slimajiem dzīvniekiem, kā arī pārdevējai ir jābūt pienācīgi izglītotai, lai varētu rūpēties par grauzēju un putnu labturību.

Rīgas Zooloģiskā dārza veterinārās ambulances darbiniece, kuras pārziņā ir arī dzīvnieku plūsmas koordinācija, atzina, ka pirmo reizi dzird, ka zooveikala dzīvnieki nonāk zooloģiskajā dārzā. Viņa kategoriski noliedz, ka no zooveikaliem tiktu piegādāti dzīvnieki, kur nu vēl slimi. Arī Rīgas Zooloģiskā dārza preses pārstāve oficiāli apstiprināja, ka zooveikalu dzīvnieki netiek vesti uz zooloģisko dārzu.

PVD KONSTATĒTIE PĀRKĀPUMI

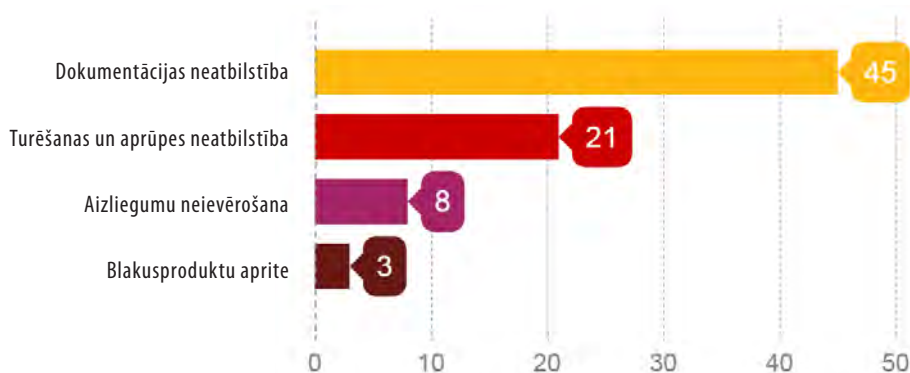
Pārtikas veterinārā dienesta Veterināro objektu uzraudzības daļas pārziņā ir dzīvnieku patversmes un viesnīcas, dzīvnieku audzētavas, veterinārmedicīniskās ārstniecības iestādes un specializētās dzīvnieku tirdzniecības vietas, kā arī pasākumi, kuros piedalās dzīvnieki, piemēram, izsoles.

Tā kā Pārtikas un veterinārais dienests uzrauga un kontrolē dzīvnieku veselību un labturību zooveikalos, tam ir jā rūpējas par to, lai slimie dzīvnieki nenonāktu tiešā kontaktā ar pircējiem. Par tirdzniecības vietas apskati veikala vadība iepriekš netiek brīdināta. Ja apskates laikā tiek konstatēts, ka tirdzniecībā ir izlikts slims dzīvnieks, tad par to var pienākties atbilstošs sods. PVD ir jākontrolē, lai slimais dzīvnieks tiktu izņemts no apgrozības, bet tālāk par tā ārstēšanu vai utilizēšanu ir jā rūpējas praktizējošajam veterinārārstam un veikala īpašniekam. PVD nav informācijas par to, kas notiek ar slimajiem dzīvniekiem pēc tam, kad tie tiek izņemti no apgrozības. Dzīvnieku aizsardzības ētikas padome, atsaucoties uz normatīvajiem aktiem, skaidroja, ka dzīvnieku tirdzniecības vietai ir jābūt noslēgtam līgumam ar praktizējošiem veterinārārstiem, kā arī ar dzīvnieku utilizācijas firmu.

PVD Veterināro objektu uzraudzības daļas vecākā eksperte Meldra Ivbulē informēja par pārkāpumiem, kurus PVD atklāj, veicot kontroles apskates zooveikalos. Meldra Ivbulē atklāja, ka biežākās neatbilstības 2014. gadā konstatētas dokumentācijas, dzīvnieku turēšanas un aprūpes jomā. Par dzīvnieku turēšanas un aprūpes pārkāpumiem tiek uzskatīti arī konstatētie slimie dzīvnieki. Viņa uzsvēra, ka detalizētas inspektoru konstatētās neatbilstības, kuras tiek fiksētas pārbaudes protokolā, ir konfidenciāla informācija. Eksperte arī paskaidroja, ka nav iespējams izsekot visiem Latvijas zooveikaliem, jo to darbība bieži vien ir īslaicīga.

Konstatētie pārkāpumi zooveikalos 2013. gadā, skaits

“...izvērtējiet savas iespējas kredītu atmaksāt”

ĀTRIE, NEBANKU, SMS KREDĪTI – ZINĀM, PAR KO IR RUNA. NEBANKU KREDĪTIEM IR ŠĶIETAMI DAUDZ PRIEKŠROCĪBU. TAS IR ĀTRIS VEIDS, KĀ IEGŪT NAUDU!

Autori: Līga Požarska, Jānis Vecvagars / Foto: Jūlija Pivena

Šāda aizņemšanās ir ērta, jo nav jāiet uz banku, nav jāaizpilda neskaitāmas veidlapas un vēl rūpīgi jāpamato kredīta ņemšanas motīvs. Nauda pieejama, ja kauns aizņemties no draugiem un radiem. Ja ar to vēl nav gana, šāda veida kredīti var palīdzēt krīzes situācijā, piemēram, ja algas diena gaidāma vien jaunnedēļ, bet sods par atstarotāja nelietošanu jānomaksā tūlīt.

Uz karstām pēdām mums visiem būtu jāraksta interneta pārlūkos kādas nebanku kredītēšanas firmas nosaukums, jo plusu taču ir tik daudz! Vai tiešām? Jau galvā vajadzētu skanēt reklāmiskajam “Aizņemies atbildīgi, izvērtējot savas

iespējas kredītu atmaksāt!” Vieni no šo rindu skandinātājiem – Latvijas Nebanku kredītdevēju asociācija – dažādu iemeslu dēļ ilgstoši nevarēja atrast laiku raksta tēmas apspriešanai.

Aplūkojot Patērētāju tiesību un aizsardzības centra (PTAC) sniegtos datus par nebanku finanšu pakalpojumu tirgu 2012. gadā, šķiet, uztraukumam pamata nav. Tikai nepilnus 6% no noslēgto līgumu skaita veido klienti vecumā no 18 līdz 21 gadam, turklāt 70,2% no noslēgtajiem līgumiem tiek atmaksāti laikus. Šādi dati nepavisam nerada aizdomas par to, ka nozarē būtu vērojamas problēmas, ka jaunieši aizņemtos neatbildīgi un lielākā

daļa no izsniegtajiem kredītiem tiktu izsniegti tieši jauniešiem. Vēl jo vairāk – nozare vienojusies, ka turpmāk kredīti tiks izsniegti personām, kuras vecākas par 20 gadiem. Tomēr situācija praksē ne vienmēr atbilst tam, ko varam aplūkot tabulās vai diagrammās.

PTAC nozares pārskata sākumā uzsvēris, ka informāciju iesnieguši 78% no visiem tirgus dalībniekiem, tātad varam apšaubīt, vai tā sniedz reprezentatīvus datus par esošo situāciju nozarē, vēl jo vairāk tāpēc, ka distances kredītu sektorā 9 no 18 jeb 50% uzņēmumu snieguši visus datus, 15 jeb 83,3% informāciju snieguši daļēji, bet 3 jeb 16,6% to nav darijuši.

Datu precizitāti ietekmē ne vien uzņēmumu skaits, kuri snieguši datus, bet arī tas, kāds ir šo uzņēmumu neto apgrozījums. Nebanku kreditēšanas apgrozījums "4 finance" ir lielākais tirgus spēlētājs, 2012. gadā tā neto apgrozījums veido 55,83% no to dalībnieku skaita, kuru dati aplūkojami PTAC sniegtajā pārskatā (izņemot "Finanšu Investīcijas" SIA un "Latvijas Kreditdevēju apvienība" SIA). Ņemot vērā faktu, ka "4 finance" sniegusi tikai daļēju informāciju, uzņēmuma neto apgrozījums gada šķērssgriezumā ir lielāks par 15 pārējo tirgus spēlētāju apgrozījumu kopskaitā, varam secināt, ka pieejamie dati nespēj reprezentēt reālo situāciju nozarē.

Par 2013. gadu tirgus apkopojums ir vēl pieticīgāks – tas nesniedz informāciju nedz par vecuma grupām, turklāt nav norādīts, cik procentu no tirgus dalībniekiem snieguši pilnvērtīgus datus. Savukārt kopsavilkums par nu jau aizvadīto 2014. gadu, būs pieejams nākamgad.

Bažas par to, ka tieši šī finansiālā sfēra nav līdz galam sakārtota, apstiprina arī PTAC sniegtais pārskats par 2013. gada sūdzību apmēru netaisnīgo līgumu sfērā.

VILINĀJUMU DAUDZ, DOKUMENTU MAZ!

Aizdevējs "Viasms.lv" mājaslapā iedrošinoši raksta: "Ja esat nonācis finansiālās grūtībās un Jums nav kur

aizņemt, tad nevajag baidīties ņemt ātro kredītu internetā. VIA SMS pirmais kredīts bez maksas atrisinās Jūsu naudas problēmas!" Kā uz burvju nūjiņas mājienu visas finanšu likstas solās atrisināties, izvēloties ātro kredītu. Ir situācijas, kad nauda ir tik, cik ir, bet komunālo rēķinu nomaksas temiņš jau pie durvīm. Tomēr kredīti tiek ņemti arī bez izteiktas vajadzības. To veicina izdevīgi nosacījumi, ņemot pirmo aizdevumu, kā arī ātrais un ērtais kredīta pieprasīšanas veids.

KAS MUDINA UZŅERTIES ĒSMAI?

Pirmo nebanku kredītu ņemot, klientu dāsni lutina, piedāvājot dažādus bonusus. Aizgājušajā decembrī "SMScredit.lv" saviem klientiem deva iespēju iegādāties viedtālruni Huawei Ascend G7 interneta veikalā "220.lv" ar 40% atlaidi, kas tiek piemērota, pirkuma laikā ievadot klienta atlaides kodu. Pirmais kredīts no 250 līdz 350 eiro (kā kuram aizdevējam) ir bezmaksas tādiem aizdevējiem kā "ondo.lv", "SMScredit.lv", "ferratum.lv", "opencredit.lv" u. c. Nebūt ne tālā pagātnē atskatoties, piedāvājumi bijuši ļoti kārdinoši.

Banku Augstskolas Vadībzinību katedras asoc. prof. Andris Sarnovičs vērs uzmanību uz nebanku kreditdevēju reklāmām. "Kādas reklāmas ir ātrajiem kredītiem?" profesors jautā un turpina: "Tās nevar nosaukt par sociāli atbildīgām. Tajās viss ir tik uzrunājoši, tik

iedvesmojoši! Tas ir ārkārtīgi bezatbildīgi! Tāpēc ir vajadzīgs pretsvars – instrumenti, kas jauniešiem nosit kāri aizņemties."

Aizdevēju mājaslapas atverot, lielu datora ekrāna daļu aizņem kredīta kalkulators. Izvēloties nepieciešamo summu, uzreiz redzama komisijas maksa. Profesors norāda, ka "tādā veidā pasniegts, kredīts nav atbaidošs – 200 es dabūju, 20 es varu nomaksāt!" Par ieguvumiem, ko klientam nes pirmais aizdevums, Andris Sarnovičs saka: "Es domāju, ka pirmais patēriņa kredīts ir tas ievilinātājs; loterija, koncerts tiem, kas aizņēmušies, pirmais kredīts bez maksas, picas par brīvu... Aizņemies 100, atdot 95. Super! Kāpēc lai to neizmanto? Un tāpēc paslid kāja."

ĀTRĀS KREDITĒŠANAS NOZARES ATTĪSTĪBA SVARĪGĀKĀS PIETURZĪMES

Latvijā ienāca ap **2007. gadu**.
Tirgū bija vairāki spēlētāji. Tas bija sadrumstalots un trūka likuma regulējuma.

Prof. Sarnovičs atceras, ka paradoksālā kārtā liela haosa nebija. Sākoties krīzei, ātro kredītu biznesu spēcīgi izrāvās, jo citi kreditdevēji nekritiski un nolaidīgi dalīja kredītus pa labi un pa kreisi.

Latvijas Nebanku kreditdevēju asociācijas izveide bija būtisks solis uz priekšu.
Nozare sāka sakārtoties.

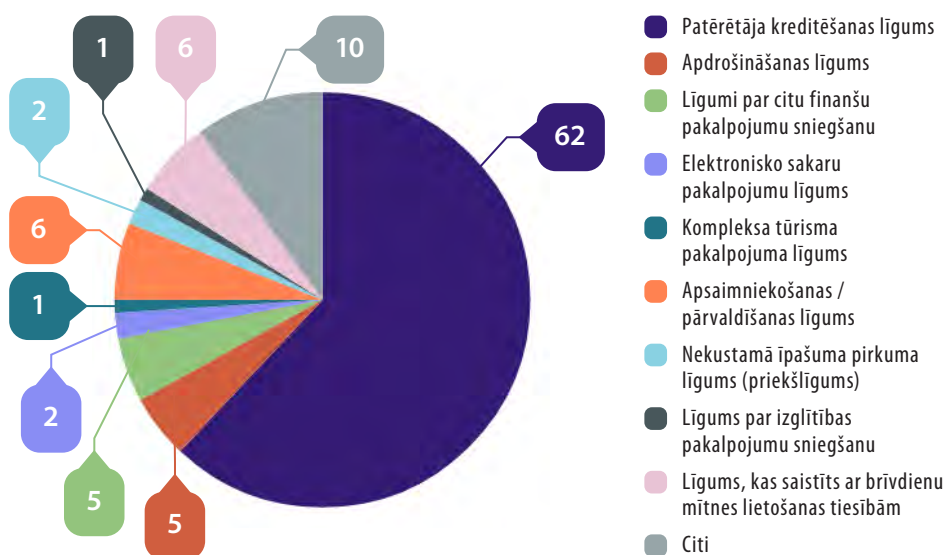
PTAC ieviesa **licencēšanu**, kas palīdzēja atlasīt atbildīgākos distances kreditdevējus.

PTAC kā nozares uzraudzītājs pieprasa **regulāras uzņēmumu atskaites** (kavējumu skaits, kredītportfeļu lielums u. tml.)

2014. gada 1. janvārī stājās spēkā **grozījumi Civillikumā** par līgumsoda piemērošanu. Likumā teikts, ka "Līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu istā laikā (termiņā) var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 procentiem no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra."

2014. gadā veikti ne vien grozījumi soda procentu piemērošanā, bet arī noteikumos, kas kontrolē kredītņēmšanas laiku. 5. jūnijā Saeima atbalstīja grozījumus, kas paredz **liegt ņemt kredītu laikā no plkst. 23.00 līdz 7.00**.

Sūdzības par netaisnīgiem līguma noteikumiem (%)

**STĀSTS
nr. 1**

Mana kredītu lavīna: Sandis (vārds mainīts)

Savu pirmo kredītu paņēmu divdesmit viena gada vecumā. Reģistrēties mani pamudināja draugs, toreiz bija tāda akcija – par katru piesaistīto cilvēku varēja nopelnīt 5 latus. Sākumā pierēģistrējos, lai draugs nopelnītu. Tā kā toreiz studēju, gribējās papildu naudu un izmēģināju piesaistīt citus, vēlāk paņēmu kredītu arī pats, pirmais bija divdesmit latu apmērā. Toreiz likās, ka atdošu laikā, bet vienmēr bija citas prioritātes. Tā mans kredīts pakāpeniski auga, vēlāk sākās naudas

problēmas, un sāku ņemt citus kredītus. Protams, dažreiz pietrūka arī ballītēm. Kad esi iereibis un kad ir tik viegli paņemt... Ej un atturies!

Kopā varētu būt ņēmis ap divdesmit (ja ne pat vairāk) kredītus. Pēc pirmajiem sākās tāda kā lavīna; aizņēmos, lai atdotu citus kredītus un pagarinātu atdošanas termiņu citam aizdevējam. Principā vilku laiku, jo alga bija pārāk maza. Pa četriem gadiem parādu biju uzaudzējis līdz 1000 latiem, vairāk netiku galā un palīdzību lūdzu vecākiem. Kopējiem spēkiem atmaksājām.

Kopš tā laika vēl divas reizes ir sanācis aizņemties, bet nomaksāju laikus.

Atbalstu kredītņēmēju vecuma un laika ierobežojumus, jo paša pieredzē jau redzams, ka vakari ir tas laiks, kad jauniešiem ir "par īsu". Tagad dzīvoju ārzemēs. Man ir bijušas finansiālas problēmas arī šeit, tāpēc uzskatu, ka nebanku kredīti ir nepieciešami krīzes situācijā. Nekad jau nevar zināt, kad tiešām savajadzēsies naudu, piemēram, lai samaksātu par slimnīcas pakalpojumiem. Tomēr kredīts jāņem ar saprātu.

Koncertu, par kuru runā profesors, 2013. gada februārī Arēnā Rīga saviem klientiem rīkoja "SMScredit.lv". Tā nosaukumu *Mīlestība istajā bridī var traktēt kā parafrāzi par kredītdevēja moto "Nauda istajā bridī". Tajā piedalījās Latvijā zināmi mūziķi, tostarp Maestro Raimonds Pauls, kuri vēlāk presē teica, ka koncerta konteksts viņiem pašiem sākumā nemaz neesot bijis skaidrs. Medijos un sabiedrībā pasākumu ironiski dēvēja par *Parādnieku koncertu*.*

22 gadus vecais Aldis (vārds mainīts), atceroties savu pieredzi ar ātro kredītu ņemšanu, nosmej, ka picas par brīvu tiešām ēdis. Pūsis kļūst nopietns un stāsta, ka vienu vasaru esot bijis periods, kad ņemti trīs vai četri nebanku kredīti. Aldis to nodēvēja par rinki, jo bija visu laiku jāatdod un atkal no jauna jāaizņemas. Kā iemeslu viņš min naudas izbeigšanos pirms nākamās algas saņemšanas. Galvenokārt naudu izdeva pārtikai, dzīvokļa rēķiniem, bet nenoliedz, ka vajadzējis uzsmēķēt un izklaidēties. Tagad šis posms ir beidzies. Jaunietis apzinājās, ka viņam pašam aizņēmuma summa un komisija būs jāatdod. Vienreiz gadījies izmantot iespēju kredīta atmaksas termiņu pagarināt par vienu nedēļu, bet tādu problēmu kā viņa draugam neesot bijis. Aldis stāsta, ka draugs bija "pamatīgāk iekūlies" un viņam vairākkārt zvanījuši kredītdevēji. Sīkākas detaļas viņš nevēlējās stāstīt.

Profesors Andris Sarnovičs nebanku kredītdevēju klientus nosauc par ļoti neaizsargātiem. Bonusi tikami, naudas iegūšanas veids – ērts un ātrs. Vilinājums

**Bonusi tikami,
naudas iegūšanas
veids – ērts un ātrs.
Vilinājums liels,
dokumentācija maza.**

liels, dokumentācija maza. Un tiešām! Lai pieprasītu aizdevumu, tikai jāreģistrējas, norādot vārdu, uzvārdu, personas kodu, e-pastu, kā arī ikmēneša ienākumu un izdevumu summas intervālu. Tiesa, Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC) un Latvijas Nebanku kredītdevēju asociācija 2013. gadā kopīgi nospraustajās vadlīnijās paredz, ka, aizņemoties vairāk kā 426 eiro (toreiz 300 latus), tiek prasīta Valsts Ieņēmuma dienesta izziņa vai bankas konta izraksts.

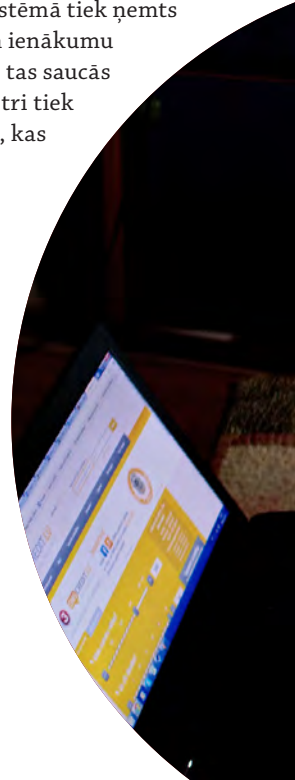
BANKU PRASĪBAS STINGRĀKAS

Bankās kredīta piešķiršanas procedūra ir krietni sarežģītāka; prasības klientam – augstākas. SEB bankas Jelgavas filiāles vadītāja Vita Gaurača skaidro: "Lai saņemtu patēriņa kredītu, cilvēkam ir jābūt mūsu klientam vismaz sešus mēnešus. Jābūt regulāriem ienākumiem. Nedrīkst būt bijuši kredītu parādi. Mēs izpētām arī, cik lielas ir klienta esošās

saistības. Kopīgais kredītu maksājumu slogs mēnesī nedrīkst pārsniegt 40% no klienta neto ienākumiem. Diferencējam to, vai klients jau ieguvjis profesiju un kādas ir iespējas atrast darbu, ja viņš to zaudē."

Arī dokumentu izskatīšana bankā ir stingrāka, tas vēl vairāk liek izvēlēties nebanku kredītdevēju kā naudas aizdevēju. Kā norāda Vita Gaurača, kredīta pieprasījumu iesniedzot, klients sniedz ienākumu uzskaiti. Bankai jāredz, ka kontā nāk ienākumi no juridiskas personas. Tiem jābūt regulāriem algas ieskaitījumiem. Ārpusalgas ieņēmumus banka neņem vērā, jo tie ir neregulāri un nākotnē neprognozējami. "Tālāk mēs redzam darba līgumu. Tad veicam visu parametru ievietošanu speciālā sistēmā," stāsta Vita Gaurača. Sistēmā tiek ņemts vērā arī saistībslogs un ienākumu rezerve. "Mūsu leksikā tas saucās *scoring*. Visi šie parametri tiek ievietoti vienā sistēmā, kas aprēķina klienta riska pakāpi." Jaunietim šādus nosacījumus izpildīt var nākties ļoti grūti, un tādēļ izvēle krietnāk par labu ātrajam kredītam.

PTAC Finanšu pakalpojumu uzraudzības daļas vecākais eksperts Kaspars Korde stāsta par nebanku kredītdevēju praksi ienākumu novērtēšanā: "Ar

Dzērām un ņēmām kredītus: Egils (vārds mainīts)

Savu pirmo nebanku kredītu aizņēmos astoņpadsmit gadu vecumā. Mācījos tehnikuma trešajā kursā, starp kursabiedriem ātrie kredīti bija ļoti iecienīti. Toreiz nepaņemt kredītu bija gandrīz neiespējami. Tajā vidē nekas cits neatlika. Gribēju iekļauties, būt pieņemts; kopīgi ar draugiem negājām uz lekcijām, laiku pavadījām dzerot. Nedēļas nogalei tuvojoties, biežāk aizņēmos. Mums [draugu lokā] bija iestrādāta sistēma – tas, kurš var paņemt kredītu, uzsauc pārējiem. Mainījāmies – kāds vienmēr varēja uzsaukt.

Kad ņēmu pirmo kredītu, biju pārliecināts, ka spēšu atdot uzreiz, bet kļūdījos. Kopā paņēmu četrus kredītus, gribēju ņemt vēl, bet bija mainījušies noteikumi, līdz ar to nevarēju. Tikai pēc diviem gadiem par to pastāstīju vecākiem. Pusi atmaksāja viņi, bet otru pusi – es.

Beidzot skolu, visiem maniem studiju biedriem, izņemot vienu, bija neatmaksātas kredītsaistības. Citiem bija vēl graužoša situācija kā man, parāds bija “uzaudzis” līdz pāris tūkstošiem latu. Zinu, ka daļa turpina maksāt vēl šodien.

nozari strādājot un ilgi diskutējot, nonācām pie zināmā kopsaucēja – ir noteikts limits, līdz kuram kredītdevēji var paļauties uz klienta paša sniegto informāciju par ienākumiem un izdevumiem. Agrāk vispār netika prasīta nekāda informācija par to, vai klientam ir ienākumi, lai viņš varētu atmaksāt kredītu. Šis viennozīmīgi ir liels solis uz priekšu, jo tagad nebanku kredītdevēji prasa ne tikai to, vai klientam ir ienākumi, bet arī to apjomu, lai varētu izvērtēt līdzekļu pietiekamību.”

Andris Sarnovičs par nebanku kredītņēmējiem: “Tie, kas izmanto ātros kredītus, nav spējīgi paņemt neko draudzīgāku. Ir pilnīgi skaidrs,

ilgtermiņā viņi nebūs labi maksātāji – ienākumu līmenis nav tāds.” Profesors uzsver, ka šis bizness ir vērstas uz sabiedrības daļu, kurai ir viszemākā kredīspēja un kuriem var būt grūtības naudu atdot.

Runājot par jauniesu kredītu ņemšanas motivāciju, Kaspars Korde norāda, ka tas nav veids, kā iegūt līdzekļus, teiksim, izklaidei. “Tas tomēr ir nopietns finanšu pakalpojums, kuru uzņematies, jāreķinās ar pienākumiem. Ja tu ņem kredītu, jābūt līdzekļiem to atmaksāt.”

Dzīvošana no algas līdz algai nav nekāds retums. Šāda situācija pazīstama gan strādājošajiem, gan studējošajiem. Nosvēršanās par labu kredīta ņemšanai var būt fundamentāla nepieciešamība, lai vēl nedēļu līdz nākamajiem ienākumiem spētu piepildīt ledusskapī un segt transporta izmaksas. Šķiet, ka naudu varētu palūgt ģimenes loceklim vai draugam. Bet nav svešs teiciens, ka naudas saistības starp tuvākajiem var sabojāt attiecības. Andris Sarnovičs spriež, ka jauniešiem var būt neērti prasīt naudu vecākiem, jo “ir skaidrs, ka vecāki knapi savēl galus”. “Ko es viņam prasīšu, es redzu, cik viņam grūti!”, jaunieša pozīciju iztēlojas profesors. Viņaprāt, arī vēlme būt patstāvīgam mudina pašam meklēt naudas iegūšanas veidu. “Ja ir tādas iespējas, ka viņš pats var nopelnīt, ļoti labi, bet viņš var pats arī aizņemties. Bet kā pēc tam viņš ar to tiks galā – tā jau ir rītdiena,” saka Andris Sarnovičs.

STĀSTS nr. 2

Negribu nonākt tur, kur biju... Kad tam esi gājis cauri, apzinies risku. Līdz tam apdedzināties ir ļoti viegli. Uzskatu, ka pašiem kredītdevējiem vajadzētu vairāk ierobežot pieeju kredītiem, neatļaut ņemt nākamo, kamēr nav atmaksāts iepriekšējais.

PARĀDS KĀPJ DEBESĪS

Jebkuram var rasties grūtības ar kredīta atmaksāšanu. Kādam pie vainas būs ienākumu un izdevumu nesabalansētība, citam pārlietu liela aizraušanās ar naudas tērēšanu, bet vēl kāds var peldēt parādu jūrā. Protams, ir ļoti daudzi klienti, kas plāno savus izdevumus un kredītu atmaksā laikā, bet reizēm termiņa ievērošana ir grūti realizējama. Iespējams, ka parāda summa jau pārsniegusi sākumā ņemtā kredīta lielumu. Par kredīta purva draudiem Andris Sarnovičs saka: “Problēma ir tajā, ka cilvēks aizņemas, lai mēģinātu dzēst iepriekšējo kredītu. Vienu ātro kredītu paņem, un katrs nākamais ir arvien dziļāks un dziļāks.” Cilvēks var tikt ierauts kredītu virpulī, no kura izeja iespējama sāpīgāka, nekā iesākumā plānots.

Kredīta atmaksas summa var kosmiski palielināties, pagarinot un kavējot nomaksas termiņu. PTAC ir bijusi milzīga loma nozares sakārtošanā un firmu licencēšanā. Kaspars Korde vērs uzmanību uz labojumiem likumā, kas kā maksimālo līgumsoda procentu griestus nosaka 100%. “Pirms licencēšanas tirgū nebija nekādu ierobežojumu. Līgumsods ir

maksa, ko klients maksā, ja kavē kredīta atmaksu. Kavējuma naudu līgumsods varēja vairākkārt pārsniegt izsniegto kredītsummu. Licencēšanas ietvaros mēs vairākumā gadījumu panācām to, ka ierobežojums ir vismaz šo 100% apmērā,” skaidro eksperts.

2014. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi Civillikumā par līgumsoda piemērošanu. Grozījumi paredz, ka turpmāk kredītiestādes nebūs tiesīgas paaugstināt nokavējuma parāda procentus vairāk par 10%, kā arī summa, ko klients iemaksās parāda dzēšanai, tiks izmantota nenomaksāto procentu (nevis pamatsummas) dzēšanai. Vairs nebūs situācijas, ka klients lēnām atmaksā pamatsummu, kamēr piedzīto procentu apjoms aug. Pieņemtie grozījumi ir tāpēc, lai aizņēmējs nenokļūst apburtajā lokā, lēnām atmaksājot pamatsummu, kamēr paralēli notiek kavējuma procentu palielināšanās. Tagad iemaksātā nauda nosegs soda naudu, lai nepieļautu tās ātru augšanu.

Saeima turpina apspriest grozījumus Patērētāju tiesību aizsardzības likumā. “Mūsu un Ekonomikas ministrijas iniciatīva ir saistību griestu apmēra ierobežošana. Respektīvi, nokavējuma procenti varētu būt esošās aizdevuma likmes ietvaros, kurai pieskaitīja 18% gadā. Tas iespaido, cik ātri nokavējuma procenti pieaug jeb cik ātrā periodā tie sasniegs simtprocentīgu apmēru,” paskaidro Korde.

Andris Sarnovičs saliek pa plauktiņiem visus maksājumus, kas tiešā veidā ietekmē kredītņēmēja gala bilanci: “Kreditprocenti ir viens, tālāk ir līgumsods, tas ir kaut kas cits, tālāk ir komisijas maksas. Tās ir atšķirīgas pozīcijas. To nevar vienos 10% ielikt. Tie nav procenti, tā ir pakalpojumu maksa. Komisijas maksa par šo kredītu. Tikai nosaukta savādāk. Ja ir kaut kādas problēmas, ja kaut kas aizkavējas, banka sūta vēstuli. Varat paskatīties, cik dārgas ir šīs vēstules. Sms [SMScredit.lv] kredītam mājaslapā jūs varat izlasīt. 7–11 eiro viena vēstule. Tas ir diezgan plēsīgs bizness.” Kā negodprātīgu aizdevēju rīcību Andris Sarnovičs min faktu, ka līgumu nevar apskatīt uzreiz. “Lai jūs redzētu visus līguma nosacījumus, jums ir jāreģistrējas un jāņem kredīts,” viņš atzīmē to kā slēptu zemūdens akmeni. Shēma ir acīmredzami

ienesīga, jo līdzās pamatsummai kredīts tiek aplikts ar dažādām maksājuma pozīcijām.

Kaspars Korde stāsta, ka kopējie dati ar kavētājiem nozarē ir pasliktinājušies, tomēr no jauna izsniegto kredītu atdošanas disciplīna ir uzlabojusies. “No jauna izsniegtie kredīti tiek kvalitatīvāk apmaksāti. Bet tie kavētāji, kuri pirms tam bija kavējuši, turpina kavēt, un viņiem vēl pieplūsojas procenti,” saka PTAC eksperts.

Krīze parādīja, cik finanšu pratībā neprotoša ir mūsu sabiedrība.

Bīstami kārdinoša ir ātrā kredīta pieteikšana nakts stundās, kad aktīvi noris naktsdzīve, kas vilināt vilina uzrakstīt izsiņu, pieteikt kredītu un jau pēc stundas ceturkšņa nopirkt kādu kokteili un varbūt pat ieiet spēļu zālē, azartiski spiest pa pogām vai pacelt likmes pokera spēlē. Kaspars Korde kredītņemšanas laika ierobežojumu (aizliegts no 23.00 līdz 7.00) uzskata par būtisku uzlabojumu, kamēr par vecuma sliekšni viņš ir pragmatisks, nevēloties visu novelt uz jaunību vai bezrūpību: “Vecuma sliekšnis ir, mūsaprāt, pakārtots rīks. Maksātspējas rūpīga izvērtēšana ir būtiskākais punkts.”

KREDĪTVĒSTURES PĀRBAUDE

Kredītņēmējam jāizvērtē savas iespējas kredītu atdot. Tieši tāpat dara nebanku kredītdevēji – viņi izvērtē katru kredīta pieteicēju, pārbaudot klienta finansiālo situāciju. Šim nolūkam izmanto datubāzes. Mājaslapā creditinfoatvija.lv uzņēmumi var atrast kredītvēstures reģistru. Datubāzes mājaslapā teikts, ka kredītinformācijas apmaiņa neatkarīgā Kredītvēstures reģistrā palīdz novērtēt potenciālo klientu maksātspēju, “lai samazinātu parādu rašanās riskus”. Būtisks faktors ir arī disciplinēšana – “samazināt nemaksāšanas gadījumu skaitu”.

Arī likuma vārds ir atbalsojies šajā jautājumā, paredzot, ka kredīta devējs ir tiesīgs datubāzēs meklēt kredīta pieprasītāja finanšu vēsturi. Tomēr informācija par katru individuālo kredītvēsturi nav baissa ēna, kas apdraud mūsu reputāciju. Nu faktiski ir... Bet katrs pats var apskatīt savu kredītvēsturi un uzņēmumus, kuri pieprasījuši šo informāciju. Jāpiezvana datubāzei, jāpieprasa savi dati un jācer, ka nebūs jāsarkst vai jābālē.

Datu bāzu izmantošana norāda uz aizdevēju atbildību un nevēlēšanos uzņemties risku, izsniedzot kredītu klientam, kura iespējas to atmaksāt ir mazas. Datubāzes ir jāpārbauda rūpīgi. Par spīti šiem piesardzības pasākumiem, nereti var dzirdēt kādu bēdu stāstu par savu vai cita paziņu, kurš iestidzis “kredītu purvā”. Ja tiek rūpīgi sekots līdz potenciālo klientu parādsaistībām un ienākumiem, kādēļ kredītu ļauj ņemt cilvēkiem, kuriem būs acīmredzamas (un datubāzēs atspoguļotas) grūtības kredītu atmaksāt?

Andris Sarnovičs domā, ka sabiedrība ir disciplinēta un kredītdevēji paļaujas uz kredītņēmēju apziņu, ka aizņēmums agri vai vēlū būs jāatmaksā. “Mums nav sabiedrība, kura atmet ar roku [un neatmaksā parādu]. Parādu piedziņa ir diezgan sakārtota. Tāpēc bieži vien arī piever acis, ja kredītspēja nav atbilstoša vai klientam jau ir parādi.” Profesors atceras, cik vieglprātīgi bankas izsniedza kredītus pirms krīzes. Viņš smeļ: jums ir ienākumi? Ir. Legāli? Nav. Bet kaut kādi ir? Ir. Labi, rakstām iekšā! – Šādu varot iedomāties sarunu pirmskrīzes kredītu buma laikā. “Tā ir vēsture, tas bija katastrofāli,” saka Banku augstskolas profesors.

Kaspars Korde bilst, ka 2014. gadā daudziem no kredītdevējiem veiktas pārbaudes, kurās PTAC izvērtējis, vai šie uzņēmumi pārbauda kredītņēmēju iespējas atmaksāt. Eksperts stāsta: “Šajās datubāzēs viņi tiešām skatās un viņiem ir pieejama informācija par to, cik bieži pieprasīta informācija par konkrēto klientu. Viņi jautā pašiem klientiem, kādas saistības viņiem ir pie citiem kredītdevējiem, kā arī papildus analizē datubāzu informāciju.”

No vienas puses, kredītdevēji rūpīgi pārbauda klientu maksātspēju, lai

parādnieku skaits krasi samazinātos. No otras puses, kredīta atdošanas termiņa pagarināšana un līgumsodi ienes prāvu peļņu. Tā ir pretruna. Kaspars Korde kā vienu no galvenajiem kredītdevēju atbildības mēriem pārliecināti nosauca rūpīgu maksāspējas izvērtēšanu. Eksperts pauž pārliecību, ka nepietiekama klienta finansiālā stāvokļa novērtēšana ir bijusi viena no vislielākajām problēmām, par ko izteikti sūdzējušies arī patērētāji. Korde papildina: “Patērētāji ir nonākuši situācijās, kad viņi nevar atmaksāt kredītu tādēļ, ka nav vērtēta maksāspēja.”

NEBANKU KREDĪTU NOZARES CV

Profesors Sarnovičs salīdzina nozares sakārtotošanu ar ceļu satiksmes noteikumiem. Tie netika ieviesti līdz ar pirmo mašīnu. Pirmās mašīnas brauca, kā gribēja, to skaits palielinājās, kāda sāka braukt nost no ceļa. Tad cilvēki saprata, ka bez satiksmes noteikumiem nevar. Līdzīgi ar ātrajiem kredītiem. Kredītu burbulim pārsprāgstot, dažādi caurumi atklājās arī nebanku kredītdevēju drēbē. Solis pretī nozares organizēšanai bija Latvijas Nebanku kredītdevēju asociācijas izveide. Kaspars Korde par nebanku kredītdevēju pirmsākumiem Latvijā stāsta: “Bija atsevišķi spēlētāji, kuri vēlējās sakārtot tirgu jau pirms publiskās diskusijas uzsākšanas un pirms pašas asociācijas izveides. Bet tie bija tikai daži, nebija vienotas nozares izpratnes. Tā izveidojās, kad tika nodibināta asociācija. Vairāk vai mazāk tas ir noticis pēc tam, kad tika konstatētas problēmas. Manuprāt, tā bija vairāk tāda kā reaģēšana uz mūsu [PTAC] problēmu konstatējumiem. Tad arī iesaistījās [Finanšu] ministrija saistībā ar likuma grozījumiem, un tad tika dibināta asociācija.”

Vispirms tika ieviesta nebanku kredītētāju licencēšana. Tirgus attīrījās. Atbirums bija liels. Kaspars Korde lēš: “Kopumā bija 50 licencētie, no kuriem ātros kredītus sniedza nepilni divdesmit tirgus spēlētāji.” Nebanku kredītdevēju asociācija pārstāv 15 zīmolus, kas ir vairāk nekā 80% no kopējās nozares tirgus daļas. “Asociācijas un PTAC vistiešākā sadarbība ir licencēšanas un uzraudzības procesā. Kad tika izveidota Nebanku kredītdevēju asociācija, kura apvieno distances kredītsniedzējus, organizācija vistiešākajā

veidā iesaistījās jomu regulējošo jautājumu apspriešanā un koordinēšanā,” stāsta Korde.

Tandēmā ar Nebanku kredītdevēju asociāciju PTAC ir spēlējis milzu lomu nozares sakārtošanā. Vadlīniju izstrāde, kredītņemšanas laika ierobežojums no plkst. 23.00 līdz 7.00, vecuma cenza nospraūšana, statistikas sakārtošana, līgumsoda griestu uzlikšana un regulāras distances kredītdevēju firmu atskaites PTAC – visas šīs darbības veicinājušas nozares sakārtošanu. Kā nemitīgi uzlabojamu jomu Kaspars Korde pasvītro komercprakses disciplīnu, kurai jābūt godprātīgai un atbilstoši. Eksperts min, ka, salīdzinot ar pagājušo gadu, sūdzību skaits par negodprātīgu aizdevēja rīcību ir sarucis. Atšķirību viņš skaidro ar nozares arvien progresējošo sakārtotības limeni.

BĪSTAMĀ FINANŠU (NE)PRATĪBA

Sabiedrības izglītošana finanšu jautājumos ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem, lai uzlabotu atbildīgu kredītņemšanas praksi valstī. Kaspars Korde kā nozīmīgu uzsver finanšu pratības mācīšanu skolās un ģimenē.

Banku Augstskola piedāvā bezmaksas lekcijas vidusskolēniem, stāstot par finanšu disciplīnu un diskutējot par rūpīgi

izsvērtu kredīta ņemšanas pamatojumu. Andris Sarnovičs par lekciju būtību: “Pirmkārt, mēs parādām sekas, otrkārt, parādām, kas ir jādara jaunam cilvēkam, lai nenokļūtu šādā situācijā. Mēs diezgan interesanti padomājam, parunājamies. Domāju, ka daudziem tas atver acis.”

Profesors akcentē, ka krīze bija galvenais indikators, kas parādīja, viņa vārdiem sakot, “cik finanšu pratībā neprotoša ir mūsu sabiedrība.” Finanšu izglītības mērķis ir kredītņemšanas atbildības un seku apzināšanās. Profesors Sarnovičs saka, ka “par viņu [nebanku kredītdevēju] klientiem var kļūt aiz muļķības, aiz nezināšanas. Mēs varam jauniešus pasargāt, lai viņi nekļūst par nebanku kredītētāju klientiem.” Viņš uzsver, ka finanšu kultūrai jāmainās no patērētājkultūras uz uzkrāšanas kultūru.

Kaut vienu eiro nedēļā vai mēnesī atliekot, jaunietis disciplinē sevi, fiksē savus izdevumus un papildina maka saturu. “Ja šādā veidā var kārtot savu dzīvi, tad viņi nekad nebūs ātro kredītu klienti,” spriež Sarnovičs.

Atbildīgas komercprakses īstenošana, rūpīga kredītņemšanas vajadzības izsvēršana un kredītpratības paaugstināšana sabiedrībā samazinātu tramvajos noklausītos un paziņu stāstītos bēdu stāstus par iestīgšanu kredītu purvā.

Gribu darbu celtniecībā, algu – aploksnē

Vilinošajam atalgojumam aploksnē par labu runā salīdzinoši vienkāršie darba pienākumi.

Taču, lai piekristu šādam vilinājumam, ir jāprot pateikt “nē” sociālajām garantijām, kā arī nodokļu maksāšanai. Tas līdzī nes risku: nesaņemot algu par padarīto darbu, darba ņēmējs ir bezspēcīgs likuma priekšā, jo nav noslēdzis oficiālu darba līgumu.

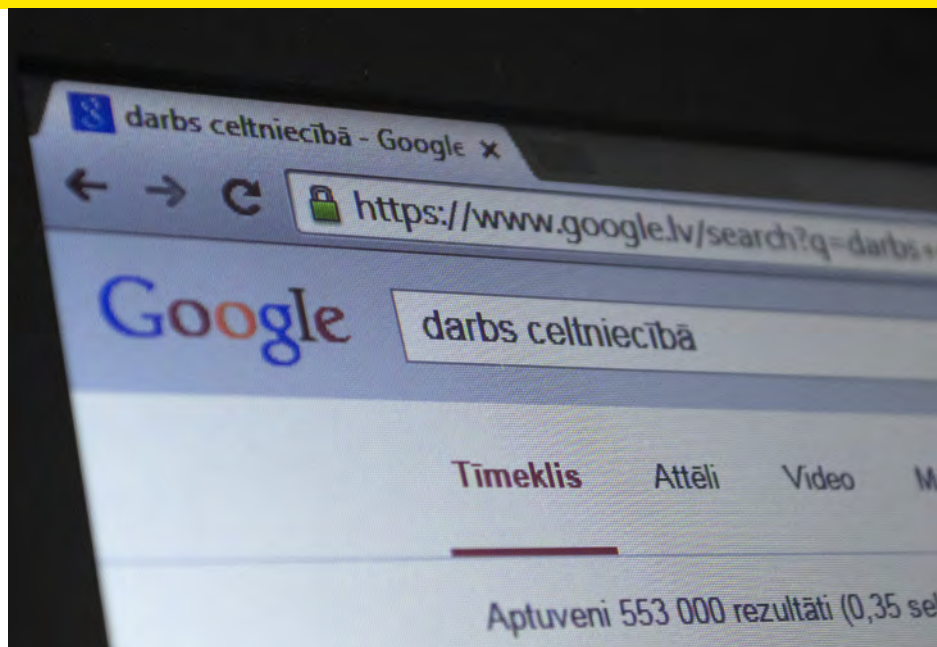
Autors: Rihards Murāns / Foto: Rihards Murāns

Eksperiments: Meklēju mazkvalificētu darbu celtniecībā

Lai noskaidrotu, cik viegli vai cik grūti ir darba ņēmējam pieteikties darbam celtniecības nozarē, cerot saņemt algu un nemaksājot no tās nodokļus, pieteicos darbam celtniecībā. Zvanīju uz vairākiem sludinājumiem, kas ievietoti sludinājumu portālos.

Telefonsarunas laikā stādījos priekšā ar izdomātu vārdu un uzvārdu, dažos no sludinājumiem izmantoju fiktīvu darba pieredzi, savukārt dažos es atzinos, ka esmu bez jebkādas iepriekšējas darba pieredzes celtniecībā. Lai palielinātu savas izredzes darba devēja priekšā, sarunas gaitā es centos pielāgoties darba devējam, atbildot uz viņa jautājumiem tā, lai viņu ieinteresētu un es spētu saglabāt iespēju tikt pieņemtam darbā.

Bridī, kad jautāju par algas samaksas kārtību, sludinājuma īpašnieks atbildēja, ka samaksa ir divas reizes mēnesī un alga tiks maksāta oficiāli. Abpusēji vienojoties, piemēram, ja sola 12 eiro par gabaldarbu kvadrātmetrā, tad arī 12 eiro samaksās “uz rokas”, tātad pēc nodokļu nomaksas. Konkrētais uzņēmums ir reģistrēts kā mikrouzņēmums, līdz ar to tas nedrīkst nodarbināt vairāk kā piecus darbiniekus un maksā mikrouzņēmumu nodokļa likmi – 9% no apgrozījuma.

Darbu celtniecībā ir iespējams “sarunāt”, izmantojot pazišanos, taču bieži vien darba meklējumi notiek arī interneta portālos.

To, ko solām cilvēkam, to arī samaksājam

Kompānija ar nosaukumu “Betons” ievietotajā sludinājumā solīja pašu mazāko atalgojumu, ko ir gatavs maksāt – ne vairāk par 400 eiro pirmajā mēnesī uz rokas pēc nodokļu nomaksas, sakot, ka viss ir oficiāli. Taču tas ir atkarīgs no tā, ko darba ņēmējs spēs izdarīt, līdz ar to cilvēkam ar lielāku darba pieredzi un prasmēm būs reālākas iespējas saņemt

lielāku atalgojumu. Sludinājuma īpašnieks sarunas gaitā uzsvēra, ka viņam ir nepieciešami darbinieki, kuri ir apķērīgi, jo diezgan ātri ir jāsāk strādāt, un viņam nav nepieciešami cilvēki, kuriem daudz kas ir jāskaidro.

MAZINA UZTICĪBU

Viens no populārākajiem darba sludinājumu piedāvātājiem Latvijā, www.cv.lv, rada uzticamības sajūtu, jo šajā portālā lielākā daļa ievietoto sludinājumu šķiet pārlicinoši un oficiāli. Tajos ir norādītas oficiālās kompānijas, kuras meklē darbiniekus. Portālos www.ss.lv un www.reklama.lv daudz vairāk ir sastopami sludinājumi, kuros kompāniju nosaukumi ir šķietami saistīti ar celtniecības jomu,

Ikdiena celtniecībā: alga kavējas, nodokļus nemaksājam

Apzvanīt šķietami aizdomīgus interneta sludinājumus, uzdoties par fiktīvu personu ar izdomātu darba pieredzi, ir tikai viena monētas puse. Lai noskaidrotu to, kā patiesībā notiek darbs celtniecībā, kad darba devējs maksā aplokšņu algu, savā pieredzē celtniecības jomā dalās Aivars (vārds mainīts).

Kur esi strādājis celtniecībā?

Esmu strādājis demontāžas brigādē, demontējot 2. vidusskolu – tur pasūtītājs bija valsts un darbā tiku caur citiem draugiem, kuri tur strādāja. Tur ar samaksām bija tā, kā visur celtniecībā – kavējās, beigās samaksāja, tomēr tikai ¼ no tā, cik biju nopelnījis.

Vēl esmu strādājis āra apdares darbus uzņēmumā “CC&R Investments”, kas bija saistīta ar “Skonto Būvi”, kā apakšuzņēmums. Nostrādāju nedēļu, bez papīriem. Bija runāts, ka maksās par padarīto darbu. Kad darbs bija izdarīts,

**Celtnieks Aivars:
Apdares darbu
veicējam celtniecībā
gandrīz vienmēr
maksā aplokšņu
algas**

nācās vēl divus mēnešus dzīties pakaļ darba devējam un lūgties, lai izmaksā algu. Beigās izmaksāja pusi no solītā.

Kā uzzināji, ka tev plānots algu izmaksāt aploksnē, nevis oficiāli, apmaksājot nodokļus? Vai tu to jau zināji no sākuma?

Abos darbos pirms darba sākšanas darbinieki tika brīdināti, ka alga tiks saņemta skaidrā naudā (citādāk tas šajā sfērā Latvijā nemaz nenotiek). Visi vienmēr piekrit, jo ir ar to pieredze. Zināms, ka algas vienmēr kavējas, bet beigās kaut kā samaksā...

(Turpinājums 16. lpp.)

taču tajā pašā laikā tie nerada uzticamību, jo bieži vien šie nosaukumi ir “Betons”, “Sia”, vai “Buve” taču kontaktinformācijā ir norādīts tikai viens telefona numurs, kā arī nav pieejams oficiālais e-pasts.

Vairākos sludinājumu portālos potenciālajam darba ņēmējam ir plašas iespējas izvēlēties starp dažādiem arodiem celtniecības nozarē: arhitekts, betonētājs, flīzētājs, mūrnieks, krāsotājs, būvdarbu vadītājs, kā arī vēl daudzas citas ar celtniecības nozari saistītas profesijas, kuras ir apkopotas vairākos aplūkotojos sludinājumu portālos, tādējādi atvieglojot sludinājuma meklējumus pašam darba meklētājam.

Dažos no sludinājumiem ir ievietota prasība atsaukties vai, gluži otrādi, neatsaukties individuālajiem darbiniekiem

vai brigādei, kas liecina, ka darba devējs dod priekšroku attiecīgi vienam vai uzreiz vairākiem darbiniekiem.

Darba devējam ir būtiski, lai darba ņēmējam būtu zināma pieredze konkrētajā nozarē. Pārsvārā visi eksperimentā iesaistītie sludinājuma ievietotāji telefonsarunas laikā jautāja, vai man ir iepriekšēja pieredze celtniecībā. Tāpat svarīgs faktors potenciālajam darba devējam bija mana dzīvesvieta, valodu prasmes, “B” kategorijas vadītāja apliecība, kā arī citas prasības. Novērotā tendence ir kāda viena sludinājuma ievietošana vairākos sludinājumu portālos, lai pēc iespējas vairāk cilvēku pieteiktos konkrētai vakancei.

Kopumā visi sazvānītie sludinājumu īpašnieki sola stabilu un garantētu algu,

sakot, ka algas samaksa notiks oficiāli. Lai pārliecinātos par šādu stāstu patiesumu, būtu nepieciešams pieteikties darbā un nostrādāt vairākus mēnešus, lai patiešām objektīvi varētu spriest par sludinājumu īpašnieku doto godavārdu.

**KUR MEKLĒT SLUDINĀJUMUS
DARBAM CELTNIĒCĪBĀ?**

www.ss.lv

www.reklama.lv

www.cv.lv

Aivars neizslēdz iespēju nākotnē strādāt celtniecībā, taču tas būtu privāts darba sludinājums, jo pats iepriekš ir cietis no "lielo" krāpšanas un algas neizmaksāšanas.

(Turpinājums no 15. lpp.)

Cik lielu naudas summu tev solīja samaksāt par padarītajiem darbiem katrā no objektiem?

2. vidusskolā tā bija noteikta stundas likme – 2 lati stundā.

Otrajā darba vietā es pat isti neatceros. Manuprāt, var apgalvot, ka samaksa bija par padarīto darbu, proti, 100 lati uz rokas (3 dienu darbs).

Vai šajās darbavietās bija daudzi šādi darbinieki, kuri neoficiāli saņēma algu par padarīto darbu?

Pirmajā vietā tie bija visi darbinieki, kas tobrīd strādāja objektā, konkrēti demontāžā. Savukārt, veicot āra apdares darbus, uzņēmumā "CC&R Investments" neoficiāli algu saņēma tikai fasādes apdarinātāji un palīgstrādnieki.

Iekšdarbos viss it kā bija pēc papīriem, lai gan būvniecībā reti kad tam var izsekot. Parakstot papīrus, visbiežāk tie ir bez

zīmoga un tikai skata pēc, lai nomierinātu strādnieku sirdis.

Vai ir vērts mēģināt meklēt darbu celtniecībā, lai izvairītos no nodokļu nemaksāšanas, taču tādējādi riskējot ar to, ka darba devējs var arī neizmaksāt algu?

Es domāju, ka cilvēki nepiesakās celtniecībā tikai tāpēc, lai varētu nemaksāt nodokļus. Viņi piesakās, jo tobrīd citur nevar dabūt darbu. Ja cilvēks uzskatīs, ka viņam tas ir izdevīgāk – viņš to sarunās ar darba devēju, bet pārsvarā vietās, kur algas saņem aploksnēs, – tas nav izvēles jautājums.

Vai tu vēl kādreiz plāno meklēt darbu celtniecības nozarē, kaut vai kādu gadījuma darbu, lai nopelnītu, un nemaksātu nodokļus?

Būdam vēl relatīvi jauns, īpaši nedomāju, kāda man būs pensija, vai man tāda vispār būs un vai to sagaidīšu

šajā valstī. Pieņemu, ka celtniecībā vēl varētu atstāt savu pirkstu, bet tas noteikti būtu kāds privāts darba sludinājums, uz kuru piesakos, jo lielos uzņēmumos tieši notiek krāpšana un algu nemaksāšana. Kas attiecas uz nodokļu maksāšanu – nav problēmas tādus maksāt, ja arī viss pārējais ir līmenī. Apzināti no tiem neizvairos; brīžos, kad neesmu tos maksājis, – tā vienkārši nav bijusi mana izvēle un tāds ir viens no darba nosacījumiem.

Lursoft mājaslapā pieejamā informācija liecina, ka uzņēmums "SIA CC&R Investments" darbojas dzīvojamo, nedzīvojamo ēku būvniecībā un būvniecības projektu izstrādāšanā. Tā pamatkapitāls bija divi tūkstoši latu un uzņēmums likvidēts 2014. gada 4. novembrī.

Izmeklēšana: Darbs ārzemēs

Tev būs viss: gan rūgta, gan salda pieredze

Darbs ārzemēs? Tā ir neatkārtojama pieredze, laimes meklējumi, vēlme nopelnīt, ilūziju pārbaude... Šī pieredze izmainīja arī mūsu sarunas dalībnieces.

Autori: Alina Suško un Edijs Lapuks

“SPILGTA PIEREDZE VISAM MŪŽAM”

Diānai Zvirbulei (vārds un uzvārds ir mainīts) bija 20 gadi, kad viņa pirmo reizi devās strādāt uz ārzemēm, lai nopelnītu naudu studijām Latvijā. Diānai piedāvāja interesantu programmu, solīja labi nopelnīt. Darbs atradās ļoti tālu no Latvijas – pāri pus pasaulei, Amerikā. Darba uzdevums sākumā bijis ļoti vienkāršs: dodoties no mājas uz māju, vajadzējis pārdot grāmatas par eksaktajām zinātnēm, tās prezentēt, stāstīt par sevi, runāt ar vecākiem un bērniem un pats galvenais, pārdot šīs “noderīgās” grāmatas.

Diāna: “Mums vajadzēja saņemt arī ziedojumus no cilvēkiem. Fiziski nebija sarežģītīti staigāt no mājas līdz mājai, bet morāli tiešām bija grūti ņemt naudu no cilvēkiem, kurus tu nepazīsti. Man nebija nekādu oficiālu dokumentu, kas liecina par to, ka viss norisinās legāli.”

Darba līgums ar Diānu tika noslēgts uz trīs mēnešiem, bet darba devēji solījuši, ka darbu varēs pārtraukt jebkurā brīdī, kad viņa to pati vēlēšies.

Diāna ārzemēs tika izmitināta pie kādas amerikāņu ģimenes, kurā dzīvoja vēl divi viesstrādnieki no tās pašas programmas.

Kā uzsver Diāna, bieži nācās palikt bez pusdienām, kuras nebija laika ieturēt, jo vajadzēja apmeklēt ļoti daudz māju. Atpūtas diena bija tikai svētdienā, tad Diāna devās uz kādu citu pilsētu skatīties skaistas vietas, kā arī baudīt kultūru.

Mēneša laikā Diāna apstaigāja tūkstošiem māju. Viņa saskārusies ar cilvēku agresiju, ar viņu priekiem un bēdām, uzklusējusi visdažādāko cilvēku dzīvesstāstus.

Diāna: “Es gribu, lai cilvēki zina, cik man ir bijusi rūgta pieredze, strādājot ārzemēs. Es nevēlos, lai jūs, jaunieši,

izdarītu tik kļūdainu izvēli, kādu es esmu izdarījusi. Pirms došanās uz ārzemēm vienmēr ir jāizdomā atkāpšanās ceļš. Jāapsver doma – ar mani noteikti tā nenotiks, bet ja nu tomēr...”

Vecāki Diānu ļoti nosodījuši, pirms viņa devusies uz Ameriku, bet finansiāli palīdzējuši, nopērkot biļeti. Staigājot no mājas uz māju, Diāna tikai otrā mēneša sākuma sapratusi, ka pēc iespējas ātrāk jātiek projām no šī darba. Kad viņa savu sirdi izkratījusi ģimenei, pie kuras dzīvoja, šie cilvēki Diānai aizdeva naudu biļetei uz mājām. Amerikā viņa paspēja nopelnīt tikai 300 dolārus, pārējais bija iztērēts ēdiena iegādei, kā arī kaut kāda summa bija samaksāta mājas īpašniekiem, pie kuriem viņa dzīvoja.

“LIELĀ NAUDA” – VAI TĀ VĒRTA?

Lindai Gerhardei pašlaik ir 19 gadi, viņa ir smaidoša dzīvespriecīga meitene. Linda devās uz ārzemēm, lai nopelnītu tā saukto “big money” – lielo naudu, par kuru bija dzirdējusi no draugiem, ka tādu ir iespējams nopelnīt.

Lindai ir draugi, kuri ārzemēs 3 mēnešu laikā bija nopelnījuši ap 3500 eiro. Lindas draugs jau strādāja Nīderlandē un aicināja viņu līdzi. Linda neslēpj, ka braukusi tikai mīlestības dēļ. Jaunība esot jāizbauda, tāds arī pašlaik ir Lindas galvenais dzīves moto.

Linda: “Es gribēju sajust to sajūtu, ka nekur nav tik labi kā mājās”.

Darbā Lindai bija jāplūc tomāti un jāliek kastēs. Tas patiesībā bijis ļoti grūti, grūtāk, nekā licies iepriekš. Vislielākās grūtības sagādāja agrā celšanās no rītiem. Linda pēc dabas ir pūce, tādēļ esot bijis smagi un grūti. Linda smejas, ka kauns atzities – viņa tikai trīs nedēļas nostrādājusi tomātu novākšanā. Ilgāk neesot izturējusi. Linda apsver domu,

ka varbūt nākotnē aizbraukšot un pamēģināšot kādu citu darbu ārzemēs, lai varētu nopelnīt vēl lielāku naudu.

Linda: “Šeit Latvijā nostrādāju 4 nedēļas par minimālo algu, ārzemēs par trīs nedēļām saņemu ap 1200 eiro. Ir taču starpība? Brauciet uz ārzemēm pastrādāt, redzēsiet, kā citur dzīvo, kāda ir kultūra, vide, gaiss. Tas, ko nevar aprakstīt – tev nevajag daudz naudas, lai skatītos un novērtētu dzīvi, ko Dievs mums ir devis. Bet pats galvenais ir atgriezties atpakaļ Latvijā! Es noķēru to sajūtu, ka nekur nav tik labi kā mājās!

Linda nenožēlo, ka aizbraukusi uz ārzemēm. Tas esot kas jauns, neviens nespēšot atņemt iegūtās zināšanas. Negatīvā pieredze viņai dod īpašu spēku un izturību, īpašu rūdījumu.

JA DARBA SLUDINĀJUMI TEVI VILINA STRĀDĀT ĀRZEMĒS

Vai Valsts Darba inspekcija (VDI) cīnās vai necīnās ar negodprātīgajiem darba sludinājumu autoriem, stāsta inspekcijas eksperts ārējo sakaru jautājumos **Uģis Kozlovskis**.

“Jā, cilvēki pie mums ir vērsušies ar sūdzībām par ārzemju darba devējiem un piedāvātājiem, taču to nav daudz. Aptuveni pieci cilvēki pusgada laikā. Mūsu likumi neparedz Valsts Darba inspekcijas rīcību gadījumos, kad netiek ievērotas ārzemēs strādājošo darba tiesības vai darba aizsardzības prasības. Ja uzņēmums ir reģistrēts ārpus Latvijas, tad uz šo uzņēmumu attiecas konkrētās valsts Darba inspekcija. Šādos gadījumos mēs sniedzam konsultācijas par ērtāko saziņas veidu ar attiecīgās valsts Darba inspekciju, sniedzam kontaktinformāciju un citu palīdzību, ja ir iespējams. Šāda kārtība ir visā Eiropas Savienībā.

Mums ir ierobežotas iespējas sekot sludinājumiem internetā, ko publicē kompānijas, kuras piedāvā darbu ārzemēs. VDI var uzraudzīt tikai tos uzņēmumus, kas ir reģistrēti Latvijas Republikā, mēs varam uzraudzīt tikai šo uzņēmēju veidotos sludinājumus. To iespēju robežās arī darām.

**EKSPERIMENTS
“10 000 EUR PAR 180 DIENĀM”
IR TIEŠI TAS, KAS JUMS
VAJADZĪGS!**

Meklējam labi apmaksātu darbu! Iespēja ir! Vairākām kompānijām, kuras piedāvā darbu ārzemēs, aizsūtījām mūsu, divu studentu, CV ar vēlmi strādāt ārzemēs.

“10 000 EUR par 180 dienām” ir tieši tas, kas jums vajadzīgs! (Šādu lielu algu sola šī kompānija savos darba sludinājumos internetā).

Mums zvanija no firmas SIDC GROUP SIA, kuri piedāvāja strādāt uz kruīza kuģiem un jahtām visā pasaulē. Devāmies uz darba interviju sīkāk noskaidrot mūsu darba pienākumus, algas samaksas kārtību un to, kā īsti norisinās darbā iekārtošanās process ārzemēs.

Birojā mūs sagaidīja sieviete vārdā Laura, kura savu firmu raksturoja kā daudzpusīgu kompāniju, kura iekārto darbā tieši jaunus cilvēkus. Laura uzsvēra, ka pašlaik visaktuālākās vakances ir uz kruīza kuģiem, tādēļ jautāja, kurš darbs mums liekas vispiemērotākais. Ilgi nedomājot atbildam, ka mēs būtu ļoti labi viesmiļi.

Viesmiļiem uz kruīza kuģiem dienā ir jāstrādā aptuveni no 10–12 stundas septiņas dienas nedēļā. Kuģi gandrīz katru dienu apstājas kādā no pasaules ostām, tad arī mums būšot iespēja nosnausties vai atpūsties, jo cilvēki parasti desmit stundas staigājot pa sauzemi un baudot atpūtu. Raisot sarunu tālāk, uzdodam visvairāk interesējošo jautājumu: cik saņemsim algā un cik ilgi būsīm uz kuģa?

Pamatalga viesmiļiem ir 750 eiro mēnesī.

Laura: “Naudu jūs saņemsiet aploksnēs, nodokļus, ja vēlaties, varat maksāt paši, bet kurš tad jaunībā vēlas krāt pensijai?”

Darba līgums tiekot slēgts tikai tadēļ, ka mēs dodamies jūrā, lai VID un citas valsts instances redzētu, ka neesam pazuduši no viņu redzesloka.

FAKTI

Latvijas Republikas ārlietu ministrija paziņoja, ka ārpus Latvijas dažādās mītnes zemēs pasaulē dzīvo, mācās un strādā vairāk nekā 370 000 Latvijas pārstāvju. Šobrīd lielākās latviešu kopienas dzīvo Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Īrijā, Zviedrijā, Austrālijā, Krievijā, Brazīlijā, Vācijā, Beļģijā, Izraēlā, Norvēģijā, Spānijā, kā arī citās mītnes zemēs pasaulē.

Pēc PMLP datiem, visvairāk Latvijas iedzīvotāju dzīvo Lielbritānijā – 20 566 cilvēki.

Portāls, kurš nodarbojas ar palīdzību upuriem, kuri nonākuši šausmīgos darba apstākļos, cilvēktirzniecība.lv, ziņo: “Pēdējo gadu tendence liecina, ka pieaug iespējamo cilvēku tirdzniecības seksuālās ekspluatācijas nolūkā gadījumu skaits, kad personas tiek apzināti maldinātas par patiesajiem darba apstākļiem ārvalstīs.”

Vismazākais reģistrēto latviešu skaits dzīvo Rumānijā, tikai 7 cilvēki.

Latviešiem, kuri dzīvo ārzemes izveidota interneta lapa **latviesi.com**.

Pēc PLMP (Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde) statistikas Latvijas valstspiederīgie dzīvo 112 valstīs. (Latvijas pilsoņi, nepilsoņi un viens Latvijas bezvalstnieks).

Laura: “Jūsu darba algu neviens nekad neuzzinās, tā ir šī darba īpašā specifika.”

Laura izstāsta arī to, ka sešus mēnešus būsīm jūrā, tas ir minimālais līguma slēgšanas periods. Pēc atgriešanās no kruīza kuģa Latvijā varēsīm atpūsties vienu mēnesi un pēc tam doties atpakaļ strādāt uz kruīza kuģa.

Mēs abi uzreiz galvā aprēķinām, kādu algu mēs varētu saņemt par sešiem mēnešiem: 750×6 = 4500 eiro. Ļoti liels pluss ir arī dzeramnaudas uz kuģa, ko atstāj ārzemnieki, tādēļ ļoti labi būtu, ja mēs pārzinātu vairākas valodas. BET... Jārēķinās, ka pašam ir jāapmaksā vīzas, tās esot vairākas, jo kruīza kuģi piestājot gan Amerikā, gan Japānā, gan Meksikā un citur. Laura uzreiz mierina, ka summai nevajadzētu pārsniegt 1000 eiro, bet labākais ir tas, ka vīzas ir derīgas piecus gadus. Laura mūs arī nošokē ar apmācības

kursiem, kuri maksā 150 euro katram. Kursi ilgst vienu mēnesi, apmācības kurss ir 12 stundas. Pēc apmācības kursiem esot jāmaksā 20 euro par testa kārtošanu.

Uzreiz jautāju: ja nu pēc viena mēneša es saprotu, ka tas nav mans lauciņš – atrasties uz kuģa – un ka ļoti gribu mājās? Laura nopūšas un atbild, ka šādu situācijai nebūtu jābūt, jo apmācības kurss mani sagatavošot pamatīgi.

Diez vai apmācības kurss es varētu spēt saprast, ka man ir jūras slimība vai kas cits. Cik noprotu, atgriešanās iespējas mums nebūs, ja mēs nolemsim doties braucienā uz sešiem mēnešiem. Mums ir grūti pašlaik saprast, vai atteikšanās no draugiem, no vecākiem, no Latvijas varētu uz sešiem mēnešiem kompensēt nauda, kura pirmos sešus mēnešus ir tik niecīga... Šis eksperiments pierādīja to, ka viss nav tik rožains, kā izklausās un izskatās...

INFORMĀCIJAI

Meligos darba sludinājumus atpazīt ir ļoti grūti, īpaši tiem darba meklētājiem, kuriem ir tikai viens mērķis – atrast darbu, kurā pēc iespējas vairāk varētu nopelnīt. Skaisti darba piedāvājumi var radīt šaubas par sludinājuma patiesumu. Labākais veids, kā piekert negodīgus darba devējus, ir zvanīt, uzdodot jautājumus, salīdzinot atbildes ar sludinājuma teksta saturu. Ja ir iespēja, vēlams braukt uz pārbaudītām darba vietām, kur strādājis kāds no paziņām, radiem. Vēl viens būtisks ieteikums: meklēt darbu tādās vietās (piemēram, internetā), kuras ir jau pārbaudītas, kuru moderatoru sola, ka sludinājumu teksts ir pārbaudīts.

- **Katrai firmai ir jābūt Nodarbinātības valsts aģentūras licencei. Ja firma darbā iekārtošanas pakalpojumus piedāvā vairākās valstīs, tai ir jābūt vairākām licencēm, respektīvi, licencei katrai valstij.**
- **Parasti darbā iekārtošanas firmu pakalpojumi ir par maksu. Tāpēc pēc samaksas veikšanas pieprasiet firmai čeku vai rēķinu, kurā norādīti maksātāja rekvizīti un pakalpojums, par kuru veikta samaksa.**

Pirms dodies strādāt uz ārzemēm, iesakām apmeklēt šo mājaslapu: http://www.zinisavastiesibas.lv/lapa_114.htm

veselības pētījumi

Vai kāds kontrolē
dziedniecības
“biznesu”?

Kā Latvijā jūtas
celiakijas slimnieki?

Strauji gaistošā spēja
dzirdēt un klausīties

Dziednieki – populāri, bet “nepieskatīti”

“Aizej pie dziednieka!” nebūt nav neparasta frāze, kuru nākas dzirdēt, kad tuvākajiem ģimenes locekļiem, draugiem un paziņām esam vaicājuši par to, kā rīkoties, kad šķiet, ka nevarēsim izvesēloties. Dziedniecības pakalpojumu stabilo popularitāti apliecina tas, ka teju ceturtā daļa iedzīvotāju ir netradicionālās medicīnas un dziednieku piekritēji. Vai dziednieks ir ārsts? Kā var uzticēties sertifikātam, kas it kā dziedniekam izsniegts, bet kuru nav apstiprinājis Veselības ministrija?

Autores: Ketija Nuķe, Monika Šatohina / Foto: Ketija Nuķe, personīgie arhīvi, publicitātes foto

DER ZINĀT:

Ārstniecības likuma 26. pants nosaka, ka ar personu ārstēšanu atļauts nodarboties tikai reģistrētām ārstniecības personām.

Dziedniekus regulē tikai MK noteikumi Nr. 461 par profesiju klasifikatoru, kur tie iekļauti starp alternatīvās un papildinošās medicīnas speciālistiem.

Veselības ministrijas kompetencē nav dziednieku uzraudzīšana.

Dziednieku biedrības noteikušas, ka dziedniekam ir jābūt sertifikātam, lai varētu praktizēt netradicionālās medicīnas metodes.

Dziedniecības speciālisti mēdz iziet no situācijas, apgūstot minimālos medicīnas kursus vai savus pakalpojumus sniedz kāda skaistumkopšanas vai masāžas salona paspārnē.

DZIEDNIEKI NAV ĀRSTNIECĪBAS PERSONAS

Netradicionālās medicīnas praktizētāju, tai skaitā dziednieku, popularitāte Latvijas iedzīvotāju vidū ir ievērojama. Gandrīz ceturtdaļa jeb 23% no Latvijas iedzīvotājiem (SKDS aptaujas dati, 2012. gada oktobris) izmanto netradicionālās medicīnas un tautas dziednieku pakalpojumus. Kopš 2009. gada pētījuma gan šis rādītājs ir krities par veselīem 7%, bet sabiedrība saglabā uzticību dziedniekiem.

Lai gan Ārstniecības likums nosaka, ka ikvienam ir pienākums rūpēties ne tikai par savu, ģimenes un līdzcilvēku veselību, ne visi likuma priekšā ir tiesīgi to darīt. Vaicājot Veselības ministrijai (VM) atbildi uz jautājumu, kā tiek kontrolēta un regulēta dziednieku darbība mūsu valstī, valsts sekretāra vietniece veselības politikas jautājumos Egita Pole informēja, ka “VM nepārtrauga dziedniecības jomu, un mūsu rīcībā nav informācijas par prasībām dziednieku darbībai, jo dziedniecība nav

pielīdzināma ārstniecībai un dziednieks nav ārstniecības persona.”

Tātad tautas medicīnas metodes, lai cik tuvas būtu profesionālajai medicīnai, tai nav pielīdzināmas un tātad izsprūk no pārraudzības važām. Kā gan dziednieki, kuri likuma priekšā nemaz nedrīkst veikt manipulācijas ar cilvēka veselību, drīkst piedāvāt savus pakalpojumus ne vien internetā, bet dažādos sludinājumos masu medijos un tiem domātajās vietās, solot noņemt locītavu sāpes, iekaisumus un pat izārstēt vēzi? Pat ja dziednieka darbam ir pozitīvs iznākums, neviens cilvēks nav pasargāts no tā, ka var būt situācija, kad šādu “biolauka tīrīšanu” rezultātā veselība pasliktinās, bet nekompetenta dziednieka vainu pierādīt neizdosies.

Pamatīgāk izpētiet likumus un MK noteikumus, kas attiecas uz veselības jomu un personām, kas tajā darbojas, var atrast pretrunas. Pēc likuma dziednieki nedrīkst piekopt medicīniskas darbības,

taču MK noteikumos Nr. 461 par profesiju klasifikatoru, kurā dziednieki ir pieminēti sadaļā "Alternatīvās un papildinošās medicīnas speciālisti" parādās pavisam cita aina. Tajos ir minēts, ka "Šie speciālisti, izmantojot augu valsts preparātus, jogu un citas metodes un principus, kas balstīti zināšanās par dažādu kultūru tradīcijām un metodēm, nodarbojas ar cilvēka slimību, traucējumu un traumu profilaksi un ārstēšanu." Kā tad īsti ir – pēc Ārstniecības likuma dziednieki nedrīkst ārstēt, bet pēc Ministru kabineta noteikumos esošā profesijas klasifikatora drīkst? Acīmredzot, drīkst, ja vien personai ir dziednieka spējas apliecināošs sertifikāts.

"SLEPENĀ" DZIEDNIEKU SERTIFICĒŠANA

Par dziednieku sertificēšanu Latvijā rūpējas dziednieku dibinātās biedrības, uzņēmumi un pat reģistrētas mācību iestādes. Pazīstamākie dziednieku "ražotāji" ir biedrības "Tautas medicīnas centrs", "Vispasaules dziednieku liga", "Latvijas Dziednieku savienība", "Latvijas Tautas dziednieku asociācija", "Starptautiskā mācību-atveseļošanas tradicionālās un netradicionālās medicīnas biedrība", uzņēmums SIA "DVS Urantija", Profesionālās dziedniecības skola un Kosmozofijas institūts "Saskarsme".

Paši biedrību valdes locekļi gan ir diezgan nerunīgi un norāda, ka visa informācija kas būtu jāzina, ir atrodamā internetā. Tautas medicīnas centra valdes priekšsēdētājs un populārais dziednieks Artūrs Tiltniņš telefona sarunā bija skops sniegt kaut cik nopietnu informāciju par to, kā šajā iestādē notiek dziednieku sertificēšana. "Tā ir informācija, kuru nevienam nevajadzētu zināt," A. Tiltniņš strupi atbildēja telefona klausulē, kad viņam tika vaicāts par dziednieku sertificēšanu Tautas medicīnas akadēmijā, kas ir viņa izveidota neformālās izglītības apmācības programma.

Tikmēr akadēmijas absolvente Inna Zubova atklāja, ka "tur mazliet sajucis viss – lielākā daļa uzņēmumu tāpat grib tikai naudu nopelnīt, viņi ir kā naudas kuļamās mašīnas." Inna, kas nodarbojas ar bioenerģoterapiju, taču atšķirībā no daudziem citiem dziedniekiem Latvijā ir

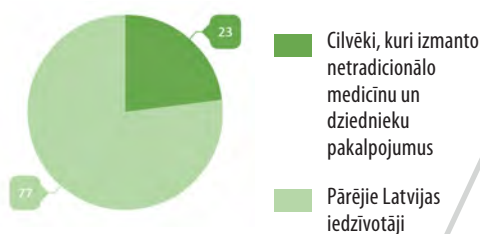
Kā tad īsti ir – pēc Ārstniecības likuma dziednieki nedrīkst ārstēt, bet pēc Ministru kabineta noteikumos esošā profesijas klasifikatora drīkst? Acīmredzot, drīkst, ja vien personai ir dziednieka spējas apliecināošs sertifikāts.

Par dziednieku nevar kļūt jebkurš, turklāt strādāt, lai ar to pelnītu naudu, drīkstētu tikai maza daļa no visiem. "Tie ir pagrīdes naudas vācēji, kuri izdzīvo no meliem."

DZIEDNIECĪBA

Dziedniecība ir viena no alternatīvās jeb netradicionālās medicīnas metodēm, kas Latvijā pastāv līdzās tradicionālajai medicīnai

Netradicionālās medicīnas piekritēji, %

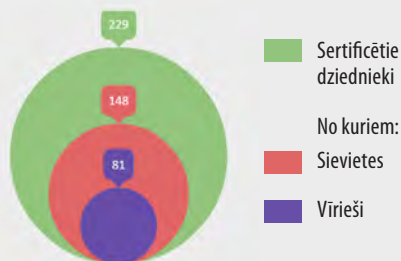

Dati: SKDS, 2012. gada oktobris

Dziednieks savu honorāru nosaka pats, izvērtējot sniegtās palīdzības apjomu un klienta finansiālo stāvokli. Tomēr pašu izstrādātais ētikas kodekss atļauj dziedniekam sniegt pakalpojumus par brīvu vai par ziedojumiem.

Biedrību, skolu, nodibinājumu un uzņēmumu sertificētie dziednieki, absolūtos skaitļos

Oficiāla dziednieku reģistra Latvijā nav, pašas dziednieku biedrības veido savus iekšējos reģistrus. Tiek lēsts, ka patiesais darbojošos dziednieku skaits Latvijā ir krietni vien lielāks – ap 700.

Dati: "Dziednieku reģistrs", www.dziednieks.lv

Dziednieki, stāstot par savu specialitāti, parasti īpaši uzsver to, ka piekropj atsevišķas metodes. Dažas no tām šeit:

Fitoterapija – tautas dziedniecības metode, kurā izmanto augus un citas dabas veltes, veselības saglabāšanai un uzlabošanai lieto tējas un pat zāles

Kodēšana – atkarību ārstēšana, novēršana, piemēram, alkohola, narkotiku, izmantojot hipnoterapiju un citas psiholoģiskas manipulācijas ar cilvēka prātu

Vārdošana – maģisku, ticīgu tekstu izrunāšana, dziedēšana notiek, balstoties uz runāšanu, dziedāšanu, ticot, ka tam ir spēks; skeptiski tiek saukta arī par pūšošānu

Bioenerģētika – biolaika koriģēšana, to "tīrot", balstoties uz to, ka sliktās domas jālikvidē. Psihiska ārstēšana, "fizioterapija nomātko sajūtu atbrīvošanai"

Reiki – sena ķīniešu dziedniecības skola, kas apvieno dažādas metodes, pielieto, piemēram, zināšanas par auru, čakrām

Čennelings – sazināšanās ar gariem vai mirušajiem dziedniecības nolūkos

Enģeļu terapija – dziedēšana ar sargeņģeļa palīdzību, cilvēkam meditējot pie un kopā ar to, reizē sarunājoties ar pašu sargeņģeli

Dziedniekiem izsniegtie sertifikāti un licences.

Šādas licences un sertifikātus ar dziednieka foto un datiem izsniedz "Latvijas Tautas dziednieku asociācija". Realitāte gan ir skarbāka – sertificēti dziednieki Latvijā ir vien nedaudz vairāk par 200, bet reālais dziednieku skaits – ap 700.

arī ar medicīnisko izglītību, neslēpj, ka visi sertificēšanās uzņēmumi vēlas nopelnīt. Par lēmējiem – kam sertifikātu piešķirt un kam noraidīt – I. Zubova atklāti nosaka: "Prezentēt sevi māc – ar to arī ir pārāki, taču vai zināšanu viņiem vairāk, šaubos." I. Zubova daļas arī pieredzē, kā sertifikātu ieguvusi: sievietei dziedniecība ir profesija, kurā viņa izliek sevi visu, tikmēr Tautas medicīnas akadēmijā pirms sertifikāta iegūšanas padome Innai noteikusi: "tu nedrīksti visu ņemt pie sirds, nevienam darbā sirds un dvēsele nav jāiegulda." Tad Inna sapratusi – sertifikāta iegūšana ir tikai spēle ar naudu, taču bez sertifikāta nevar, to prasa klienti.

Preteju viedokli pauž dziedniece, vairāku grāmatu autore un Valeoloģijas fonda prezidente Ilze Jansone. Par

dziedniecei sievietei strādā jau 30 gadus, taču ne reizi viņai neviens sertifikātu nav prasījis. "Tas ir tikai pāris simtus vērts papīrs, taču cilvēkam, kuram vajadzīga dziednieciskā palīdzība, nekāds papīrs nav svarīgs," piebilst I. Jansone.

Šo "pāris simtus vērtu papīru" gan nav tik viegli dabūt. Latvijas ģimenes ārstu asociācijas prezidents Pauls Princis lēš, ka tieši sertificēšanas skolām vairāk vai mazāk ir nepieciešami pierādījumi, ka audzēkņi šim sertifikātam ir piemēroti. "Vieglprātīgi jaunus, zaļus gurķus savā pulkā viņi visdrīzāk uzņem nelabprāt, jo arī dziednieks dziedniekam ir konkurents."

Par kritisko dziednieku novērtējumu un kluso sertifikātu piešķiršanu pēc iekšējiem noteikumiem norāda A. Tiltniņš: "Kāds sertifikātu dabū, kāds nedabū,"

taču vienotu standartu, kas apvienotu visas dziednieku biedrības, neesot – viss atkarīgs ne tikai no katras biedrības paša, bet arī no tā, kādas ir katra potenciālā dziednieka spējas. Tas gan nav traucējis pašam dziedniekam A. Tiltniņam izveidot savu Latvijas dziednieku reģistru, kurā ir vairāk nekā 200 sertificētu dziednieku. Īstais Latvijā praktizējošo dziednieku skaits gan esot krietni vien lielāks, bet, tā kā pie mums nav atbildīgo instanču, kas to regulētu, varot vien minēt, ka šis cipars pārsniedzot astoņus simtus.

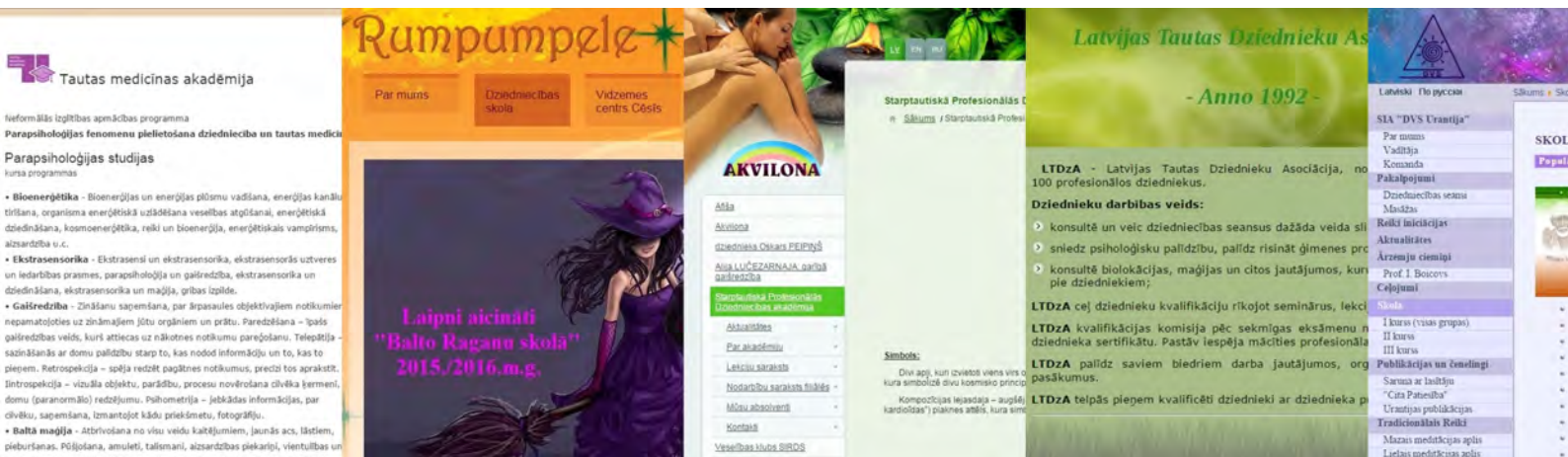
RAIBAIS SERTIFIKĀCIJAS IESPĒJU KLĀSTS

Vienīgās dziedniecības mācību programmas, par kurām iespējams oficiāli uzzināt informāciju, ir apgūstamas Izglītības ministrijā reģistrētajā Profesionālās dziedniecības skolā un Kosmozofijas institūtā "Saskarsme". Sevišķu uzticību gan šīs iestādes neviēš. Profesionālās dziedniecības skolas dibinātāji paši to sauc par "Balto raganu skolu" jeb "Rumpumpeli". Kosmozofijas institūts "Saskarsme", tāpat kā minētā "Rumpumpele", pielāgojas likuma prasībām, ne tikai reģistrējoties kā oficiālas formālās izglītības iestādes, bet arī dziedniecības mācību kursā iekļaujot tādus kursus kā cilvēka anatomija un fizioloģija.

Pavisam interesants ir uzņēmums "DVS Urantija", kas dziedēt gribētājus sertificē tikai tad, ja cilvēks "dziednieka praksē pielieto tikai un vienīgi augstu

Latvijas dziednieku reģistrā ir vairāk nekā 200 sertificētu dziednieku.

Īstais Latvijā praktizējošo dziednieku skaits gan esot krietni vien lielāks, bet, tā kā pie mums nav atbildīgo instanču, kas to regulētu, varot vien minēt, ka dziednieku skaits varētu pārsniegt astoņus simtus.

Dziedniecības plašās izglītības iespējas. Par dziednieku var kļūt ikviens, vajag tikai atrast sev interesējošo biedrību vai skolu, kas apmāca dziedniekus, un uzsākt mācības, kas parasti ilgst 2 līdz 3 gadus, pēc kuriem var iegūt arī sertifikātu.

vibrāciju gaismas enerģiju”. Šāds un citi punkti lasāmi viņu mājaslapā, kur ir plaši aprakstīti dziednieku sertifikācijas principi. Jāpiebilst, ka šī uzņēmuma skola “Zeme – dvēseles pagaidu mājas” nav atrodama nevienā reģistrā.

Viena no vecākajām biedrībām, kas sertificē dziedniekus, ir Latvijas Tautas dziednieku asociācija. Kopš 1992. gada tā dziedniekiem izdod sertifikātus, kuru piešķiršana notiek īpašas komisijas klātbūtnē; tā kontrolē arī sertificēto dziednieku darbības ētikas pārkāpumus.

Tikpat raibs ir visās šajās iestādēs apgūstamo alternatīvās jeb netradicionālās medicīnas metožu klāsts. Dziednieki apgūst ne tikai tautas medicīnu, fitoterapiju, bioenerģētiku, reiki, vārdošanu, kodēšanu, ezotēriku, aromterapiju, zilēšanu, astroloģiju, homeopātiju un citas, kaut nedaudz dzirdētas, metodes, bet arī parapsiholoģiju, gaisredzību, bioloģiskāciju un pat balto maģiju. Dziednieku piekoptās metodes ir tik plašas, ka vienam dziedniekam nav iespējams praktizēt pilnīgi visas. Tāpēc arī dziednieku vidū tiek izdalīti savi speciālisti. Vieni no populārākajiem ir fitoterapeiti, reiki speciālisti, tautas dziednieki un bioenerģētiķi.

VALSTS MEDICĪNA PRET “NELAIMJU NOŅĒMĒJU”

Tas, ka cilvēki pieņem lēmumu savu “sāpi” atklāt dziedniekam, ir tradicionālās medicīnas vājās puses. “To, ko nespēj izdarīt ārsts, bieži vien spēj izdarīt

dziednieks,” atklāj Latvijas Ģimenes ārstu asociācijas (LĢĀA) prezidents.

Pauls Princis un uzsver, ka visu panākusi ir “apšaubāmā” medicīna Latvijā – pacientu maksātspēja, ārstu nepieejamība un garās rindas, arī vājā slimības cēloņu diagnostika.

Visbiežāk dziednieka pakalpojumi nepieciešami tiem, kas jau ir slimību “ielaiduši”. I. Jansone norāda, ka “viss atkarīgs no tā, cik cilvēks tālu ar savu nelaimi “aizstaigājis”. Visbiežāk cilvēks vērsas pie ārsta jau tad, kad vairs nevar pakustēt, augu dienu sten un vaid, tad iet meklēt pēc palīdzības un saņemt preti pilnīgu murgu,” turpina dziedniece un piemin, ka bieži ārsts izraksta zāles, nemaz nepaskaidrojot, kā slimība iegūta – tieši to tad viņš nāk meklēt pie dziednieka. Tāpat sekas grib zināt – arī to ārsti neatklāj.

PAGRĪDES NAUDAS VĀCĒJI

Nepatikamu pieredzi ieguvusi ne viens vien pacients, kurš no dziednieka pārgājis mājās ar rūgtuma sajūtu par izkrāptu naudu. Tieši tas vairumu dziednieku aizvairo, jo “visus vēžus jau liek vienā maisiņā,” norāda I. Zubova, piebilstot, ka par dziednieku nevar kļūt jebkurš, turklāt strādāt, lai ar to pelnītu naudu, driestētu tikai maza daļa no visiem. “Tie ir pagrīdes naudas vācēji, kuri izdzīvo no meliem.”

Arī I. Jansone nopeļ “šamaņus” un norāda, ka dziedniecībai ir jābūt kam augstākam – ir jāpiemīt trešajai acij. Uz jautājumu – kā tad cilvēks var atšķirt, kuram ir un kuram nav trešās acs,

I. Jansone nosaka – “to jūt”. Tikmēr

I. Zubova piebilst, ka cilvēkam, ejot pie dziednieka, pašam par viņu jāinteresējas.

Lai vai kā, netradicionālās medicīnas nozare ir pietiekami plaša, lai tai izveidotu savu atsevišķu likumu un katra speciālista profesijas standartu. Ja jau pie mums, tāpat kā citur pasaulē, cilvēki uzticas un praktizē šādas ārstniecības metodes, joprojām nav skaidrs, kāpēc nevar izveidot sistēmu, kas ne tikai kontrolētu dziedniekus un citus netradicionālās medicīnas praktiķus, bet arī pasargātu cilvēkus ne tikai no neveiksmīgas ārstēšanas sekām, bet arī finansiālās krāpniecības, par ko sūdzas ne tikai ārstiem, bet arī klusiņām citiem bēdubrāļiem interneta sūdzību portālos.

DZIEDNIEKA PALĪDZĪBA KĀ PĒDĒJAIS SALMIŅŠ

Četrdesmitgadniece Liene ir divu bērnu mamma, kurai pirms pāris gadiem, ārstējot artrītu, atklāja ļaundabīgu olnīcu audzēju, kuru viņa pati sauca par “C56” – šifrējuma koda vārds. Pie dziedniekiem sieviete bija gājusi arī pirms smagās diagnozes, bet lielāko pieredzi ieguvusi pēdējo divu gadu laikā, kad redzējusi šo profesionāļu abas puses – tiekšanās pēc peļņas un patiesu cilvēka veselības ārstēšanu.

Kāpēc vispār iet pie dziednieka?

Pēc savas situācijas zinu, ka tu ķeries pie katra salmiņa. Bet es arī saprotu, ka dziedniecība – tas ir tīrs bizness. Man dziedniekos svarīgs ir psiholoģiskais

aspekts. Es pēc informācijas žurnālā aizgāju pie dziednieces, kas pieņem cilvēkus netālu no Dzelzceļa stacijas Rīgā. Viņa pa logu paskatījās, ar kādu mašīnu cilvēks atbrauc, un tad novērtēja, ko stāstīt, lai cilvēks aizietu prom apmierināts un dzirdētu “vajadzīgo”. Pie tāda “dziednieka” aizejot, tu tikai iztērē savu laiku un naudu! Augsti jāvērtē tas dziednieks, kurš saprot gan medicīnas aspektus, cilvēka anatomiju un iekšējo orgānu specifiku, gan ir spējīgs sakārtot tev galvu. Man ir ļoti labs dziednieks Cēsīs. Kad biju pie viņa vizītē, viņš darbojās tikai ar svecem un vispār ar mani nerunāja, bet ārstēja. Pēc tam, kad bija beidzis savu metodi, viņš izgāja no telpas un spēcīgi vēma. Tad arī es ticēju, ka visu, kas mani bija, uzņēma caur sevi, un viņš ir visu no manis iztīrījis.

Tas nav vienīgais spēcīgais dziednieks, pie kura esat bijusi.

Atceros gadījumu, kad pēc vizītes pie bioenerģētiķes un dziednieces Astrīdas Pīrāgas man bija tik slikti, ka likās, es miršu. Es viņai zvanīju un teicu: “Astrīda, palīdziet man, ko lai es daru!” Un viņa mani nomierināja un teica, ka tas tā ir tāpēc, ka organisms attīra visu no sliktā. Vecpiebalgā ir dziedniece Gundega, kas strādā ar zālītēm. It kā dziedniece, bet prasīja visus diagnozes pierakstus un pacienta kartīti. Paskatījās un teica: “Bet kā, tu taču esi tik stipra, tev nav vēzis! Iespējau tam dakterim ģimī!” Varēju tikai pateikt: kad viņai pašai būs vēža diagnoze, viņa zinās, ka dakterim tik viegli nevar tā pateikt.

Vai tā bijis vairākkārt?

Esmu gājusi pie dziednieka un teikusi, ka man sāp kājas, ar domu, ka viņi ar savām biokorekcijas spējām redzēs, kas par vainu. Saņēmu atbildi, ka man viss ir metastāzēs. Kad tu to dzirdi, psiholoģiskais trieciens ir milzīgs. Ir grūti apzināties, ka nav vairs ilgs laiks, lai dzīvotu. Pēc tās vizītes devos ceļojumā, atbraucu atpakaļ un tad devos pie ārsta. Pēc izmeklēšanas pateica, ka nekādu metastāžu nav. Pasaki, vai ir vērts iet pie tāda dziednieka? Nē! Pieredze ir tik dažāda. Ir dziednieki, kas teikuši, ka man nav vēža, jo redz', kaķis sēž klēpī, un svece nekvēpa melna. Viņi tevi mierina ar psiholoģiskiem paņēmieniem. Bet reizēm ir vajadzīgs, lai kāds apstiprina tavu izvēli.

Smagi slimā Liene nepadodas:

“Viņš [dziednieks] izgāja no telpas un spēcīgi vēma. Tad arī es ticēju, ka visu, kas mani bija, uzņēma caur sevi, un viņš ir visu no manis iztīrījis.”

Esat skaitījusi, pie cik daudz dziedniekiem esat bijusi?

Pie ļoti daudziem! Vairāk kā desmit, varbūt pat padsmits. Esmu sapratusi, ka Latgalē dziednieki ir visstiprākie. Manā dzimtajā pusē Krāslavā bija man tuva dziedniece Alīnas tante, kas mani atrada pati jau pirms daudziem gadiem. Biju skeptiska, jo viņa piesauca baznīcu, bet es viņai uzticējos, jo viņa mani lasīja kā grāmatu. Gāju pie viņas, viņa mani tīrīja un bija smagi, pēc katra apciemojuma vēmu. Bet es redzēju rezultātus, un tā veidojās uzticība.

Bet kā bija tad, kad jums atklāja vēzi – uzreiz devāties pie dziedniekiem pēc viņu padomiem?

Kad vēl nebija atklāts vēzis, staigāju pie daudziem dziedniekiem un visi kā viens teica, ka man nav vēzis un pārmeta, ka esju pie citiem dziedniekiem.

Uzreiz tika piedāvātas dziednieku pašu metodes ārstēšanai?

Viena sievietē teica, ka viņai esot interesanta mana situācija, ka viņa “neko neredzot”. Bet likās, ka ar mani kāds cits “strādāja” [red. – domāta melnā maģija], jo bija ļoti slikti, es biju uz miršanas gultas. Tad es ticēju, ka tā melnā maģija ir klātesoša. Meklēju spēcīgu dziednieku, kas mani varētu iztīrīt.

Un jūs saviem ārstiem esat teikusi, ka ejat papildus pie dziedniekiem?

Nē, es tādas lietas nestāstu. Viņiem nav jāzina. Ir visādi piemēri, ka ārstu nostāja

ir negatīva, jo uzskata, ka homeopātija vai fitoterapija pat veicina metastāzes. Bet ir arī paši dziednieki, kuri man ir teikuši pa telefonu precīzu diagnozi, problēmas, kādas man ir ar kājām, un likuši pie viņiem nebraukt, jo nevarot man palīdzēt. Tādu spējīgu un godīgu dziednieku ir maz.

Kā dziednieki pieprasa savu atlīdzību?

Atklāti neviens neko nesaka, viņiem ir sava pieņemta takse. Bet lielākoties tie dziednieki, kas man visvairāk ir palīdzējuši, naudu nav prasījuši. Tas pats Normunds no Cēsīm, kuru pieminēju, man ir licis ņemt līdzī sālī vai ūdeni, kad pie viņa braucu. Tikai tik daudz.

Kad bija jūsu pēdējā vizīte pie dziednieka?

Tikko pirms došanās pie ārstiem uz Vāciju. Aizbraucu uz Cēsīm pie Normunda trešdienā un braucu uz Vāciju piektdien. Viņš man palīdzēja sakārtot galvu pirms braukšanas. Arī kad dodos pie Astrīdas uz Teiku, es viņai uzreiz saku: man sāp kājas un galva. Un lieku darboties ar to, kas man patiešām kaiš. Jo ar tādu diagnozi nav viegli, un, kad dziednieks palīdz psiholoģiski, tad kļūst vieglāk, vari aizmirst kaut nedaudz par diagnozi, smaidīt un priecāties, ka tuvojas svētki.

Ko jūs noskaidrojāt konsultācijas laikā Vācijā?

Sapratu, ka ārstēšanas metodes ir tās pašas, kas šeit. Zāles man izrakstīja tieši tās pašas, kuras mūsu ārsti man likuši dzert. Sapratu, ka mūsu ārsti vairāk cīnās par pacientiem, jo tur pacientiem seko milzīga naudas summa. Vienīgais, kas šeit Latvijā ir nepareizi, ka nav finansējuma. Uzzinot, ka onkoloģijas nodaļai ir lieli zaudējumi, man palika bail. Starošanas vietā, kas ir efektīvāka un dārgāka, izraksta ķīmijterapiju. Ārsti godīgi nesaka, jo izmanto lētāko veidu. Tad mēs skrienam pie dziedniekiem, jo viņi mierina.

Kādi ir tālākie plāni saistībā ar ārstēšanos?

Tagad es gaidu, kad varešu sākt starošanas terapiju. Bet pagaidām palikšu šeit. Redzēju situāciju Vācijā, padomāju. Ja būs akūta vajadzība, tad, protams, braukšu, bet man vieglāk ir palikt šeit, pie bērniem. Tā diagnoze ir tāda, kāda ir. Dziednieki gan neko tur neizdarīs. Man tas ir veids, kā ar kādu parunāt par to smagumu, kas mani sēž, lai man visas sāpes un sliktais, kas ir pēc ķīmijterapijas, nebūtu jāuzgrūž bērniem.

Diēta uz visu mūžu – celiakija

Latvijā ar celiakiju slimo 1% iedzīvotāju. Celiakijas slimniekiem visas dzīves garumā jāievēro diēta. To ietekmē cilvēka pašdisciplīna, speciālās pārtikas pieejamība, iespēja diētu ievērot, arī ēdot ārpus mājām, piemēram, savā izglītības iestādē. Kāda ir celiakijas slimnieka dzīve Latvijā?

Autores: Ilze Svarena, Agita Antonāne

CELIAKIJA UN PACIENTU TIESĪBAS

Latvijā darbojas Latvijas Celiakijas pacientu biedrība “Dzīve bez glutēna”. Biedrībā iestājušies aptuveni 150 biedru. Biedrības valdes locekle Jekaterina Kosmačeva stāsta, kā biedrība izveidota un kāds ir tās galvenais mērķis: “Biedrību izveidoja trīs ģimenes. Katrā no šīm ģimenēm bija bērni, kuriem ir diagnoze – celiakija. Sākotnēji ideja bija izveidot biedrību, kas atbalsta bērnus, taču pēc laika tajā iesaistījās arī pieaugušie, kam diagnosticēta celiakija. Biedrības izveides mērķis ir panākt to, lai cilvēkiem, kam ir celiakija, būtu vienādas tiesības ar cilvēkiem, kam nav šīs saslimšanas. Ir bijuši gadījumi, kad celiakijas dēļ bērns atsakās pieņemt bērnudārzā vai skolā, atsakās nodrošināt bezglutēna ēdināšanu. Tādā situācijā bija pilnībā jāpārveido ģimenes dzīve, jo tuvumā nebija iespējams atrast nevienu bērnudārzu.” Biedrība saviem biedriem organizē bezglutēna Ziemassvētkus, piknikus, ikmēneša diētas skolas, tikšanās ar speciālistiem un nometnes, kā arī biedru gājienu Pasaules celiakijas dienā un veido informatīvus bukletus, kas informē sabiedrību par celiakiju. “Mēs cenšamies sadarboties ar mūsu biedriem. Informējam par mūsu pasākumiem, aicinām viņus piedalīties mūsu rīkotās nometnēs. Runājot par to, kas, pateicoties biedrības darbam, šo gadu laikā ir panākts, ir mūsu biedrības līdzdalība normatīvo aktu izveidē, kas tagad visām izglītības iestādēm paredz nodrošināt bezglutēna ēdināšanu,” tā valdes locekle J. Kosmačeva.

Slimība izpaužas kā
glutēna nepanesība.

Glutēns jeb lipekļis
ir olbaltumviela, kas
sastopama kviešos,
rudzos un miežos.

Tā rodas gan ģenētisku,
gan ārējās vides faktoru
ietekmē.

Celiakija nav ārstējama.

VAI SABIEDRĪBA ATSTUMJ CELIAKIJAS SLIMNIEKUS?

Kā pastāstīja biedrības “Dzīve bez glutēna” valdes locekle Jekaterina Kosmačeva, Latvijas sabiedrībai vēl ir grūti izprast šo slimību un tās cēloņus, kā arī sabiedrībā integrēt cilvēkus, kam ir šī kaite. “Lielākās problēmas ir ar pusaudžiem, jo uz viņiem no vienaudžu puses tiek izdarīts psiholoģiskais spiediens. Bērns grib būt tāds pats kā visi pārējie, darīt visu to, ko dara vienaudži. Šādos gadījumos rodas problēmas ar diētas ievērošanu. Pieaugušam cilvēkam ar to problēmu ir mazāk”, domā J. Kosmačeva.

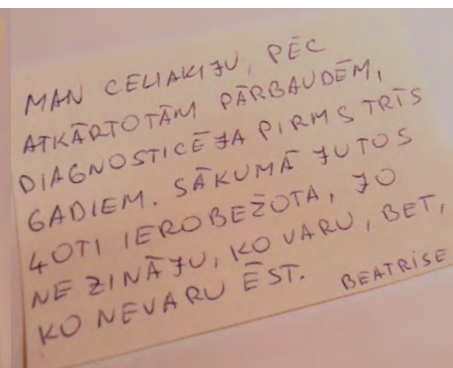
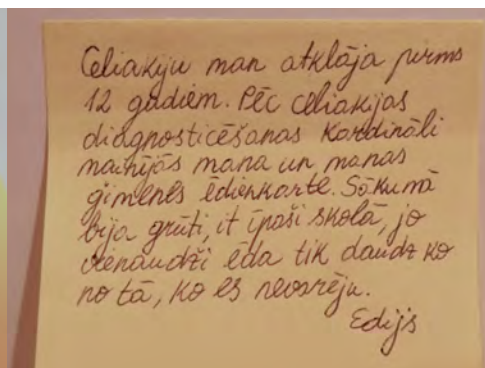
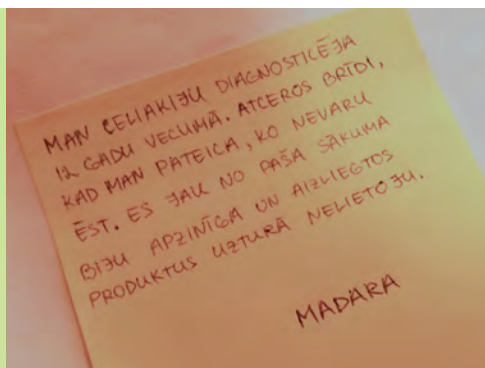
SITUĀCIJA UZLABOJAS

Lai sabiedrība labāk spētu adaptēties šai situācijai, biedrības pārstāve ierosina Latvijā ieviest ārvalstu praksi, kad par celiakiju runā sabiedrībā zināmi cilvēki. Tas bieži vien daļai sabiedrības liek vairāk ieklausīties un izprast problēmas. Lai uzlabotu celiakijas slimnieku situāciju Somijā, daļa no azartspēļu iekasētajiem nodokļiem tiek novirzīta celiakijas biedrībai.

“Mazāk pacientu nebūs, jo slimības diagnosticēšanas iespējas uzlabojas, līdz ar to arvien vairāk cilvēkiem tiek diagnosticēta celiakija. Runājot par speciālajiem produktiem, to klāsts ir kļuvis bagātāks. Šobrīd pacientiem ir izvēle pirkt speciālos makaronus par diviem vai četriem eiro. Agrāk tādas iespējas nebija,” secina Jekaterina Kosmačeva.

CELIAKIJU VEIKSMĪGI ATPAZĪST UN ĀRSTĒ

Rīgas 1. slimnīcas gastroenterologs Dr. Edgars Bodnieks stāsta: “Latvijā diagnostikas iespējas ir tādas pašas kā visā pasaulē. Pirmkārt, jānosaka specifiskas antivielas, kuras norāda uz autoimūnu tievās zarnas gļotādas bojājumu, – T-transglutamināze IgA (galvenā) un IgG (jo ir situācijas, kad pacientiem ir kopējais IgA deficīta sindroms, kad vispār neveidojas IgA antivielas, kas var radīt pseidonegativu iespaidu). Otrkārt, ja ir apstiprinātas autoantivielas, nākamais solis ir veikt augšējo endoskopiju un paņemt 6–7 biopsijas no divpadsmit pirkstu zarnas

Madaras stāsts. Man celiakiju diagnosticēja 12 gadu vecumā. Atceros brīdi, kad man pateica, ko nevaru ēst.

Edija stāsts. Sākumā bija grūti, it īpaši skolā, jo vienaudži ēda tik daudz ko no tā, ko es nevarēju.

Beatrise stāsts. Sākumā jutos ļoti ierobežota, jo īsti nezināju, ko varu un ko nevaru ēst.

un tievās zarnas distālās daļās. Šajās biopsijās histoloģiski izvērtē bārkstīņu atrofiju, kriptu hiperplāziju un to attiecību, kā arī izvērtē limfocītu daudzumu uz 100 epitēlijšūnām (pierādīts, ja ir > 40 leikocīti). Treškārt, ir iespējams noteikt celiakijas ģēnus un to attiecību, kas nosaka, vai ir augsta vai zema celiakijas iespējamība. Tas, ka ir atrasts celiakijas ģēns, nenozīmē, ka šis pacients saslims ar celiakiju. Savukārt, ja nav celiakijas ģēna, tad šī slimība vispār nav iespējama.”

Šai kaitei ir arī divu veidu stadijas. Ir klasiskā celiakija, kuru atklāj bērnam neilgi pēc dzimšanas, bet ir arī slēptā celiakija, kuru cilvēkam konstatē dzīves laikā. “Histoloģiski iedala no *Marsh I* līdz *Marsh IV* stadijai (pilnīgi gluda gļotāda bez bārkstīņām, ar ļoti dziļiem padziļinājumiem – kriptām gļotādā. Ir izteikta limfocītu infiltrācija > 40 limfocītu uz 100 epitēlijšūnām). Klasiskā celiakija tiek diagnosticēta bērnu vecumā no 4 līdz 9 mēnešiem. Slēpta celiakija tiek konstatēta pieaugušo vecumā, kad cilvēki cieš no agrīnas, neskaidras osteoporozes, hroniskas dzelzs deficīta anēmijas vai neskaidras neauglības,” saka gastroenterologs.

Ārsts apstiprina, ka nosacīti labā ziņa celiakijas stāstā ir tā, ka, ievērojot speciālo bezglutēna diētu, iespējams kaites ietekmi uz cilvēka veselību mazināt vai uzveikt pavisam. “Protams, celiakija ir ārstējama ar bezglutēna diētu uz visu mūžu. Parasti 6 līdz 9 mēnešu laikā, ja cilvēks ievēro

CELIAKIJA LATVIJĀ

Latvijā ir atvērtas jau divas specializētās bezglutēna kafejnīcas:
“Skudru pūznis”
 (Rīga, Ernesta Birznieka Upīša iela15)
“Tīrā maize”
 (Rīga, Ģertrūdes iela 60)

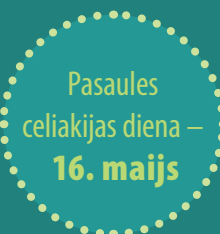

Latvijā darbojas Latvijas Celiakijas pacientu biedrība **“Dzīve bez glutēna”**, kas risina dažāda rakstura jautājumus, kas saistīti ar celiakiju.

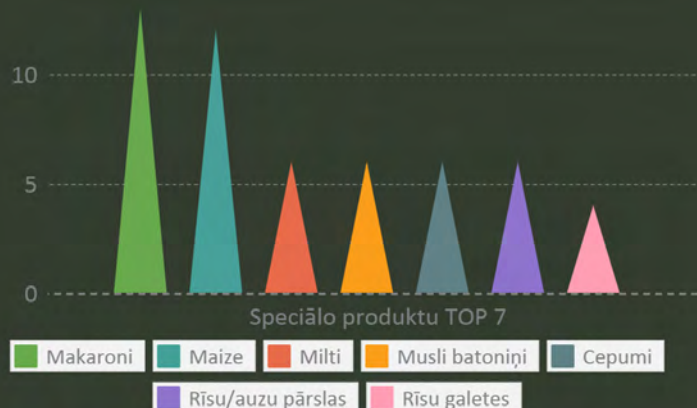

Ikmēneša pabalsts celiakijas slimniekam ir **106,72 eiro** mēnesī.

Šobrīd pabalstu izmaksā **bērniem līdz 18 gadu vecumam.**

Veikalos visbiežāk sastopamie speciālie produkti

striktu bezglutēna diētu, zarnas gļotāda atjaunojas kā veselam cilvēkam, izzūd anēmija, un var iestāties auglība. Bet nepareiza diēta atkārtoti var izraisīt autoimūnu zarnas gļotādas bojājumu, un 6–9 mēnešu laikā kaite atjaunosies,” stāsta Edgars Bodnieks.

MADARA: “ATCEROS BRĪDI, KAD MAN PATEICA, KO NEVARU ĒST!”

Madarai celiakiju diagnosticēja, kad viņa mācījās sestajā klasē. Meitene atceras: “Vasarā piedalījos nometnē un rudenī aizbraucu uz šīs nometnes salidojumu. Tur mūs cienāja ar picām, sviestmaizēm un pankūkām, visu, ko maziem bērniem kārojas. Pēc salidojuma atbraucu mājās, un divas dienas man ļoti sāpēja vēders. Pirmo reizi dzīvē pati mammai lūdzu, lai viņa izsauc ātro palīdzību, jo man ļoti sāpēja un nekas nepalīdzēja. Slimnīcā man bija jāveic fibrogastroskopija. Tā man atklāja celiakiju. Atceros brīdi, kad man pateica, ko nevaru ēst. Es biju apzinīga: ja teica, ka nevaru – tā tad nevaru. Atceros, kad pēc celiakijas diagnosticēšanas skolas pusdienās bija kartupeļu biežputra ar vistas fileju, tad es vienmēr ņemu nost panējumu.” Viena lieta ir ēst mājās, kad pats vari pagatavot speciālos produktus un zini, no kādām sastāvdaļām ēdiens gatavots. Pavisam kas cits ir ēšana ārpus mājām un ceļojuma laikā. “Ārpus mājām paēst ir diezgan sarežģīti. Ir ēdināšanas vietas, kurās agrāk pie ēdiena nebija norādīts, kas ir tā sastāvā, bet šobrīd jau uz etiķetēm var izlasīt, ko tieši ēdiens satur. Tas ļoti atvieglo ēšanu ārpus mājām. Vēl sarežģītāk ir nodrošināt sev speciālo pārtiku ceļojot. Piemēram, ceļabiedri nopērk man sviestmaizi, bet es to nevaru ēst. Man ir jāpērk kaut kas cits, kas nereti ir arī dārgāks. Protams, es jutos mazliet ierobežota, jo man ir kas tāds, kas saistīts ar mani visu dzīvi. Bet katru jau kaut kas zināmā mērā ierobežo. Manuprāt, tas nav nekas kritisks!”

EDIJS: “MŪŽĪGI RĪSU PUTRU NEĒDĪSI!”

Edijs par celiakiju uzzināja 8 gadu vecumā. “Man bieži sāpēja vēders un bija dažādi izsitumi. Ejot pie ārstiem, nevarēja saprast, kas tā par kaiti. Pēc fibrogastroskopijas izmeklējumiem man

Biedrības izveides mērķis ir aizsargāt celiakijas pacientu tiesības un uzlabot sabiedrības informētību.

diagnosticēja celiakiju. Visvairāk kaite bija jāizprot vecākiem, jo biju mazs. Sākumā bija grūti pierast pie ierobežojumiem. Ja biju apēdis kaut ko, ko nevaru ēst – uzreiz parādījās izsitumi un vēdergrauzes. Tā kā dzīvojam Koknesē, vistuvākā vieta, kur varēja iegādāties speciālo pārtiku, bija Rīga. Uz Rīgu braucām reizi mēnesī. Vietējā aptiekā varējām pasūtīt produktus, bet tur piedāvājums bija minimāls. Ar laiku izvēle kļuva lielāka. Jau varēju izvēlēties, kas no speciālās pārtikas man garšo, kas nē. Tagad speciālā pārtika ir pieejama visur, ir daudz vieglāk. Mūžīgi rīsu putru neēdīsi!

BEATRISE: “ĀRPUS MĀJĀM NEĒDU”

Beatrisei celiakiju diagnosticēja pirms trīs gadiem. “Man bija gremošanas traucējumi. Pēc pirmajiem ārsta izmeklējumiem nekas neparādījās. Bet pēc visām pārbaudēm ieteica, lai ievēroju celiakijas diētu. Gadu to ievēroju, pēc tam pārstāju, un man atkal sākās problēmas. Pēc atkārtotām pārbaudēm ārsti konstatēja, ka tā tomēr ir celiakija. Sākotnēji man nebija nojausmas, kas tas ir. Pati internetā meklēju, ko drīkst un ko nedrīkst ēst. Domāju, ka ēdišu tikai speciālos bezglutēna produktus, bet sapratu, ka to cenas ir pārāk augstas. Man garšo speciālie produkti, pat vairāk nekā daži glutēnu saturošie. Šobrīd ģimenē lietojam tikai speciālos kukurūzas miltus, bet pārsvarā ģimenē ir atšķirīga ēdienkarte. Ārpus mājām praktiski neēdu.

LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA INFORMĒ

No 2015. gada valsts atbalstu izmaksās celiakijas slimniekiem neatkarīgi no tā, vai viņiem ir noteikta invaliditāte un kādu iemeslu dēļ tā noteikta. Tāpat atbalstu izmaksās celiakijas slimniekiem, kas pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas mācās vispārējās vai profesionālās izglītības iestādēs un nav vecāki par 20 gadiem vai studē augstskolā dienas nodalā un nav vecāki par 24 gadiem. Iepriekšminēto paredz 2. decembrī [2014. gadā], valdībā apstiprinātais grozījums Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā. Tas vēl ir jāpieņem Saeimai. Izmaiņas nepieciešamas, lai atbalstītu jauniešus, kuri pēc 18 gadu vecuma mācās. Pēc Veselības ministrijas pieejamās informācijas, gastroenterologu apmeklējumu skaits ievērojami pazeminās pacientiem pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas, jo atbalsta izmaksu pārtrauc, ar celiakiju slīmam bērnam sasniedzot 18 gadu vecumu.

VALSTS ATBALSTA PROGRAMMA – CELIAKIJA

Lai palīdzētu tiem vecākiem, kuru bērni ir slimi ar celiakiju, valsts šim ģimenēm sniedz papildu atbalstu bezglutēna pārtikas iegādei.

Tas ir materiāls atbalsts –
106,72 eiro mēnesī vienam bērnam.

2012. gada 13. martā Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 172 – “Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem”, kurā 17. punkts paredz:

“Ja izglītojamam ir ārsta apstiprināta diagnoze (piemēram, celiakija, cukura diabēts, pārtikas alerģija vai nepanesība), kuras dēļ nepieciešama uztura korekcija, izglītojamam tiek nodrošināta atbilstoša ēdināšana saskaņā ar ārstniecības personas rakstiskiem norādījumiem.”

Man ļoti patik gatavot pašai, jo tad zinu visas ēdiena sastāvdaļas. Grūtāk ir ciemos paskaidrot, kāpēc es nevaru ēst kūciņu. Sākumā gāja ļoti raibi, jo es nedēļu ieturēju diētu, pēc tam nedēļu nē. Tad ārsti man pateica, ka, ja es speciālos produktus lietoju ar pārtraukumiem, tam nav nekādas jēgas.”

Strauji gaistošā spēja DZIRDĒT un KLAUSĪTIES

Mūsdienās viens no dzirdes traucējumu un dzirdes zuduma būtiskākajiem paātrinātājiem ir troksnis, kuru rada gan paši indivīdi, gan apkārt esošā vide. Jautājums – kāpēc?

Latvijā, tāpat kā citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, arvien straujāk palielinās pārnēsājamo jeb personālo mūzikas atskaņotāju – mp3, iPod un telefonu – lietotāju skaits. Veselības ministrijas rīcībā esošā informācija liecina, ka visā Eiropas Savienībā aptuveni 50–100 miljoni cilvēku ik dienas klausās mūziku ar šīm ierīcēm. Būtiski, ka skaļas mūzikas klausīšanās austiņās, kas savienotas ar personisko mūzikas atskaņotāju, ir viens no biežākajiem dzirdes traucējumu ierosinātājiem un dzirdes zuduma veicinātājiem.

Lai ieviestu kādas izmaiņas un vērstu cilvēku uzmanību uz kaitīgo ietekmi, ko šādu ierīču lietošana nodara dzirdei, ir nepieciešams aktualizēt šo tēmu, informēt cilvēkus, piemēram, veidot bukletus, ziņojumus, reklāmas kampaņas, taču to realizēšanai ir nepieciešami lieli finansiālie līdzekļi. Latvijā normatīvie akti neparedz obligātās dzirdes pārbaudes visiem iedzīvotājiem. Tieši šī iemesla dēļ rūpēšanās par dzirdi ir kļuvusi sekundāra.

MANA IKDIENA – MAKSIMĀLS SKAĻUMS!!!

Vairāk nekā 10 gadus Eduards Beķeris – grupas “Omerta” bašģitārists, didžejs, ir viens no daudziem, kas ik dienas, neatkarīgi no atrašanās vietas, aptuveni 3h maksimālā skaļumā klausās mūziku austiņās. Viņš jau ir saskāries ar islaicīgiem dzirdes traucējumiem – ausu aizkrišanu. Viņš atzīst, ka ikdienā vienmēr izmanto maksimālo skaļuma limeni, gan klausoties mūziku caur mazajām austiņām, gan caur lielajām, bet, ja spēlē kā didžejs, izmanto aptuveni 60% no pieejamā skaļuma. “Būtībā dzirdes pasliktināšanās mani biedē, jo tā ir viena no manām visvairāk attīstītākajām maņām, kas man ir ļoti dārga.”

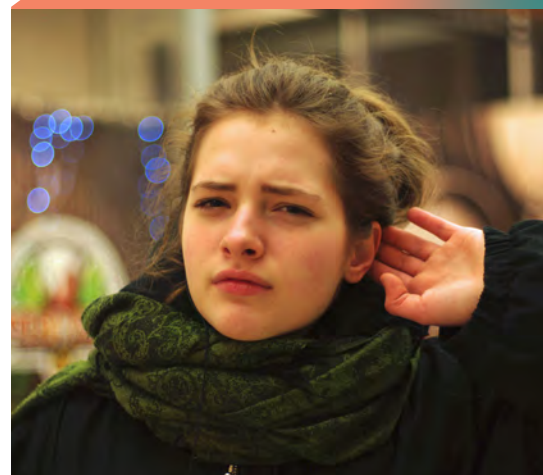
KATRS PIEKTAIS VAI DESMITAIS VAR ZAUDĒT DZIRDI

“Saskaņā ar statistikas datiem Latvijā ir aptuveni 30 000 cilvēku ar paliekošiem dzirdes traucējumiem,” apgalvo Sandra Kuške 2007. g. promocijas darbā “Latviešu valodas logotomu testa izveide un pārbaude bērniem ar dzirdes traucējumiem, lietojot dažādas dzirdes traucējumu kompensatorās ierīces.” Bet Eiropas Komisijas zinātniskais atzinums liecina, ka 5–10% cilvēku, kuri klausās personiskos mūzikas atskaņotājus, var neatgriezeniski zaudēt dzirdi, ja viņi vismaz piecus gadus katru nedēļu vairāk nekā vienu stundu dienā klausās ļoti skaļu mūziku. Līdz šim Latvijā nav veikti pētījumi, lai noskaidrotu vai cilvēki, kuri klausās personiskos mūzikas atskaņotājus, var neatgriezeniski zaudēt dzirdi. “Skaļa mūzika neatgriezeniski bojā tieši iekšējās auss receptorus. Bojājums ir atkarīgs no tā, cik skaļa ir mūzika. Ja virs noteiktā komforta sliekšņa, tā būtībā ir kaitējoša iekšējās auss matiņu šūnām, neatgriezeniski tās bojājot,” stāsta Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas otorinolaringoloģe, otoneiroloģe Diāna Raumane.

Praksē pie otolaringologiem bieži vēršas cilvēki ar sūdzībām par dzirdes traucējumiem, kuru izraisītājs ir pārlietu skaļš troksnis, t. sk. arī mūzikas atskaņotāju radītais efekts. “Visbiežāk tie ir bērni un jaunieši vecumā no 6 līdz 20 gadiem. Lielākoties došanās pie otolaringologa nav pašu bērnu vai jauniešu iniciatīva. Viņi klusē, domā, ka ātri vien, piemēram, zvanišana ausīs pāries, bet katrā gadījumā ir cits problēmu izraisītājs, cita slimības etioloģija. Bieži vien tieši pedagogi ir tie, kas vērš uzmanību uz to, ka bērni, jaunieši nedzird un nesaprot vielu, kas tiek apgūta mācību iestādēs.

Autore: Agita Antonāne

Foto: Linda Ansone

Mēģina saklausīt apkārt esošās skaņas.

Arī dodoties iepirkties, vienmēr līdzī ir ar austiņām savienots telefons.

DZIRDES ZUDUMS

Dzirdes traucējumi ir:

Pasaules Veselības organizācijas

2012. gadā apkopotie dati par dzirdes traucējumiem liecina, ka aptuveni **5,3%** pasaules iedzīvotāju jeb **360 miljonu** personu ir dzirdes traucējumi.

DZIRDES ZUDUMU KLASIFICĒJUMS

Pēc Latvijas Bērnu dzirdes centra vadītājas Dr. med. Sandras Kuškes

- 1) dzirdes traucējuma pakāpi nosaka pēc labāk dzirdošās auss un
- 2) vadoties pēc t. s. "runas" pamatfrekvencēm, t. i. 500, 1000, 2000 Hz (pēc zemākā punkta attiecīgajā skaņu frekvencē)

1.

pakāpe (viegla)

Dzirdes zudums: 15–40 dB

Nelieli valodas attīstības, valodas apguves traucējumi.

2.

pakāpe (vidēja)

Dzirdes zudums: 40–55 dB

Ar šādu dzirdes zudumu valodu normālā sarunvalodu līmenī neuztver.

3.

pakāpe (vidēji-smaga)

Dzirdes zudums: 55–70 dB

Nedzird skaņas normālā sarunvalodas līmenī.

4.

pakāpe (smaga)

Dzirdes zudums: 70–90 dB

Tikai ar dzirdes aparātiem sadzird sevis izteiktas skaņas, valodas ritmu, apkārtnes skaņas.

5.

pakāpe (izteikti smaga vai nedzirdība)

Dzirdes zudums: 90 dB.

Pilnīgs dzirdes zudums.

Ja “nosēdina ausis”, kā mēs mediķi sakām, tad atkal nākamais bizness plaukst – dzirdes aparāti uz mūžu.

Ne jau izskatā ir visa jēga, skaņā ir jēga.

Domājiet par savu dzirdi šodien, rīt un nākotnē, jo savā ziņā, ja “nosēdina ausis”, kā mēs mediķi sakām, tad atkal nākamais bizness plaukst – dzirdes aparāti uz mūžu. Kādam tas ir izdevīgi, jo šī industrija attīstās,” uzsver Rīgas veselības centra filiāles “Imanta” otolaringoloģe Vija Balode.

Ja cilvēki nemainīs savus paradumus attiecībā uz mūzikas klausīšanos ar šādām ierīcēm, viņus noteikti skars tādi dzirdes traucējumi kā sensoneirālā vārdzirdība, konduktīvā vārdzirdība vai pat pilnīgs dzirdes zudums. Dzirdes zuduma gadījumā cilvēkiem būs jālieto dzirdes palīgierīces, dzirdes aparāti – aizaus (ar radziņu uzlikts aiz auss), iekšaus (tiek ievietots gliemežnicā), auss kanāla vai arī uztvērējs auss kanālā.

MEKLĒJAM DZIRDES APARĀTU!

Dzirdes aparātus piegādā trīs uzņēmumi – SIA “R.A.L”, SIA “Amerilat MD” – *Phonak* Latvijā un SIA “ReTone”.

SIA “R.A.L” piedāvā tikai vienas firmas – *Starkey Hearing Technologies* aizaus, pilnīgi ausi, kanālā un pilnīgi kanālā esošus dzirdes aparātus. Veikalā esošā pārdevēja nezina, kā tiek piemēroti dzirdes aparāti, viņa norāda, ka “cilvēki izvēlas to aparātu, kas palīdz viņiem dzīvē komunicēt.” Ārsta izziņa nav nepieciešama, jo audiogrammu (grafisku likni, kas atspoguļo kļūskā skaņu, ko cilvēks spēj sadzirdēt noteiktā skaņu frekvencē) taista uz vietas. Uz vietas pircējs izvēlas viņam cenas ziņā piemērotāko aparātu un par to uzreiz samaksā pusi no preces summas, tā ir drošības

nauda. Speciālists uz vietas noregulē aparātu pēc audiogrammas un cilvēks, kam pielāgo šo aparātu, nedēļu var to izmēģināt. Pēc nedēļas viņam ir jāierodas uz vizīti, lai izstāstītu, vai aparāts der un vai dzirdamība ir laba. Ja izvēlētais dzirdes aparāts neapmierina, tad izvēlas citu, dārgāku aparātu; ja pats dārgākais neapmierina, neder, tad speciālists aicina doties uz citām firmām iegādāties citus aparātus, kas varētu derēt. Izmēģināt var tikai aizaus aparātus. Cenas aparātiem ir no 250 līdz 800 eiro.

SIA “Amerilat MD” piedāvā tikai firmas *Phonak* dzirdes aparātus. Cenas aparātiem ir no 130 eiro līdz pāris tūkstošiem eiro.

SIA “ReTone” veikalā var nopirkt aparātu arī bez iepriekšēja pieraksta. Pārdevēja norāda, ka “var nopirkt visvienkāršāko aizaus aparātu bez vārdzirdīgā cilvēka klātbūtnes, bet nevar garantēt, ka cilvēks ar to varēs labi dzirdēt. Ja gribat, lai ir labs rezultāts, tad pašam cilvēkam jāierodas, un tad aparāts tiek noskaņots atbilstoši viņa dzirdes zudumam, un viņam tiek dota iespēja paklausīties vienu, otru, trešo. Pēc tā viņam tiek taisīts savs, individuāls ieliktnis, auss nospiedums, lai aparāts nekrīstu nost, respektīvi, viss tiek darīts kārtīgi”. Pēc noteikta pieraksta tiek veikta dzirdes pārbaude – audiogramma. Pēc audiogrammas tiek saregulēti aparāti tā, lai tie nokompensē dzirdes zudumu. Kad aparāts ir pierēgulēts, cilvēks var doties mājās. Trīs mēnešu laikā viņam ir iespējams nākt un veikt bezmaksas regulēšanu. “ReTone” piedāvā dzirdes aparātus visam spektram, tas ir, visām

dzirdes zuduma pakāpēm. Piedāvājumā ir “SIEMENS” un “PURETONE” firmas dzirdes aparāti. Cenas ir, sākot no 185 eiro līdz 2000 eiro.

Apzinoties šīs problēmas aktualitāti, Latvijas Nedzirdīgo savienība (LNS) rūpējas par Latvijā dzīvojošu personu ar dzirdes traucējumiem sociālo rehabilitāciju, veicina viņu cilvēktiesību aizsardzības ievērošanu un iesaistīšanu pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs un daudzas citas lietas. LNS pārstāve informē, ka “LNS Surdotehnikās palīdzības centrā Elvīras ielā 19 tiek izsniegti bezmaksas dzirdes aparāti tiem, kam ir trešā un augstāka vārdzirdības pakāpe un kas ir iestājušies rindā. Valsts apmaksā “SIEMENS” firmas aizaus aparātus. Lai tos saņemtu, ir nepieciešama pie ausu ārsta veikta audiogramma, atzinums tehniskā palīgizmeklēšanas saņemšanai un iesniegums.”

KĀ SAUDZĒT DZIRDI?

Trokšņa līmenim, lai tas nekaitētu dzirdei, būtu jābūt līdz 80 decibelēm (dB), taču speciālisti iesaka arī mazāku: jo saudzīgāks režīms ir ausim, jo mazāk tās tiek pakļautas riskam iegūt dzirdes traucējumus vai dzirdes zudumu. Ja tiek konstatēti dzirdes traucējumi, otolaringoloģe Vija Balode iesaka doties pie speciālistiem, ausu ārstiem, lai tie varētu izvērtēt, kāpēc ir radušies šādi traucējumi, kā tos risināt vai vismaz apturēt. Obligāti jāievēro pareiza dzirdes higiēna, režīms, uzturs un miegs.

Otorinolaringoloģe, otoneiroloģe Diāna Raumane iesaka “ievērot klausīšanās skaļumu, izvairīties no saslīmšanās, ievērot dzirdes higiēnu un laikus vērsties pie ārsta, kad radušās aizdomas par dzirdes bojājumiem. Ja ir pēkšņs un ievērojami stiprs dzirdes samazinājums, bojājums, ir jāiet tajā pašā dienā, jo radušies traucējumi ir jāārstē sākumstadijā, kad var labot radušos problēmu, jo nav teikts, ka to vēlāk varēs izdarīt pilnībā.” Ja nu tomēr ārstu un līdzcilvēku ieteikumi jūs nepārlicina un vēlme klausīties mūziku austiņās joprojām ir nepārvarama, labāk izvēlieties starp diviem ļaunumiem to, kurš ir mazāk kaitīgs, tātad austiņas, kas apņem visu ausi, jo tās ir nedaudz saudzīgākas par austiņām, kas ievietojamas auss kanālā. Neaizmirstiet, ka dzirdes traucējumus var mazināt, bet pilnīgi novērst nav iespējams, tādēļ sargājiet savu dzirdi!

politikas un ekonomikas pētījumi

Murjāņu sporta internātskola

naudas un politisko
interesu krustpunktā

Trīs mīti par
kalnu slēpošanas
sportu Latvijā

Fotoreportāža:
Skolā strādā **policija!**

Rīga un **Latgale** skaitļos:
atrodi atšķirības!

Murjāņu Sporta ģimnāzijas SLĒGŠANAS PLĀNS

Jau gadiem tiek runāts par Murjāņu Sporta ģimnāzijas (MSĢ) gaužām briesmīgo stāvokli, skolas rekonstrukcijas un pastāvēšanas nepieciešamību. Tikai šogad patiešām augstā līmeni sākās diskusija par Murjāņu Sporta ģimnāzijas finansējumu un, iespējams, visu šis unikālās skolas problēmu cēloni – tā neapgūšanu.

Autori: Raivis Šveicars, Eduards Beķeris. / Foto: Eduards Beķeris
Foto apstrāde: Rihards Murāns

Jāsāk ar nelielu, pāris gadus senu notikumu rekonstrukciju, lai vieglāk varētu izprast radušās situācijas ačgārnību un atsevišķu indivīdu savtīgās intereses (sk. infografiku).

2011. gadā tika izstrādāta Murjāņu Sporta ģimnāzijas attīstības vizija, kas paredzēja Murjāņu skolas attīstību nākamajiem 20 gadiem. Pirms šīs attīstības vizijas dzimšanas gaisā virmoja nepatīkamas bažas, ka kritiskā stāvoklī esošo skolu nāksies pat slēgt. Pēc dažu aktīvistu iesaistišanās tika nolemts pieaicināt sertificētu konsultantu – būvzinieceri Albīnu Skudru, kurš noteiktu MSĢ būvju stāvokli. Par nepatīkamu

pārsteigumu vairākiem Latvijas sporta funkcionāriem, eksperts atzina, ka ēkām ir vajadzīga vien rekonstrukcija.

Šī Murjāņu Sporta ģimnāzijas attīstības vizija tika aizstāvēta gan Izglītības un zinātnes ministrijā, gan Saeimas Sporta apakškomisijā, gan Latvijas Nacionālajā sporta padomē, kurā pret šo priekšlikumu nobalsoja trīs cilvēki – tolaik vēl Latvijas Olimpiskās komitejas (LOK) ģenerālsēkretāra amatā esošais Einārs Fogelis, tā laika Latvijas Sporta federāciju padomes prezidents Andris Kalniņš un LOK prezidents Aldons Vrubļevskis, kurš sarunā apgalvoja, ka nav balsojis pret, bet esot iebildis pret šīs vizijas saturu

(Latvijas Nacionālās sporta padomes sēdes 2012. gada 14. maija protokolā gan skaidri redzams, ka Vrubļevskis izteicis priekšlikumu svītrot attīstības viziju no lēmumprojekta). Sekojot vizijā teiktajam, Ministru kabinets vēlāk piešķīra MSĢ valsts budžeta līdzekļus vizijā paredzētajiem būvdarbiem. Ar to arī viss pozitīvais faktiski beidzās.

NAUDA IR, BET TO NETĒRĒ

Jau 2012. gadā MSĢ būvniecības 1. kārtai (ieskaitot steidzami veicamos darbus) tika piešķirti apmēram 340 tūkstoši latu. No tiem tika izlietoti vien 210 tūkstoši, lai veiktu darbus, bez kuriem MSĢ netiktu

ļauts iesākt jauno mācību gadu – tika izremontēta katlumāja (ap 180 000 Ls) un virtuve (ap 30 000 Ls). Pārējā summa nonāca atpakaļ valsts kasē.

Tas pats notika arī 2013. gadā, kad netika apgūti jau turpat 800 tūkstoši latu, un šogad, kad pirmo reizi pa šiem gadiem skaļi sāka runāt par valsts nevēlēšanos atbalstīt Murjāņu skolu. Taču tā tas nebija! Nauda oficiāli tika piešķirta. “Murjāņu” vadībai vajadzēja šos līdzekļus katru gadu izmantot. Diemžēl tas netika izdarīts.

Nu jau bijusi Izglītības un zinātnes ministrijas sporta departamenta vadītāja Ulrika Auniņa-Naumova (attīstības vizija tika izstrādāta, amatā esot vēl Ingai Štālei) 2013. gadā MSG projektam piesaistīja Intu Pujātu, diplomētu arhitektu un vieglatlētikas federācijas valdes locekli. Viņi izdomāja, ka vajadzētu šo finansējuma apjomu palielināt divas

Pret MSG attīstības viziju balsoja Aldons Vrubļevskis, Einārs Fogelis un Andris Kalniņš.

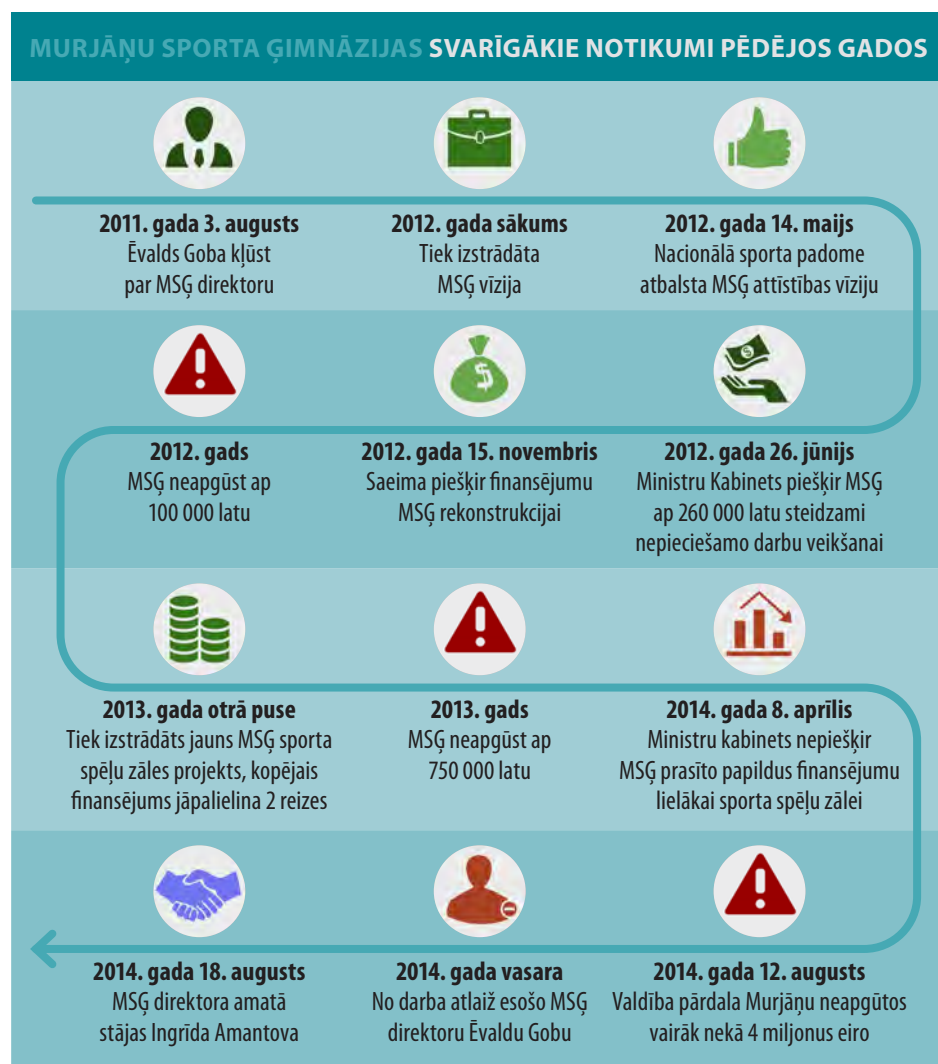
Jau 2012. gadā MSG neapguva apmēram 100 000 latu.

Valdība skaidri pateica, ka tādu finansējuma pieaugumu viņi nenodrošinās, taču esošo finansējumu 2014. gadam neviens nost neņēma.

reizes, ko varētu izdarīt, dubultojot, sporta spēļu zāles apjomu no 5600 m² uz 10 000 m², kas kopējās būvniecības izmaksas palielināja apmēram divas reizes no apmēram 7 miljoniem latu uz 13 miljoniem latu. Tad arī valdība skaidri pateica, ka tādu finansējuma pieaugumu viņi nenodrošinās, taču esošo finansējumu 2014. gadam neviens nost neņēma. Protams, šo finansējumu būvniecības plāna realizēšanā neviens neapguva. Bīdī, kad 2014. gadā valdība lēma papildu finansējumu nepiešķirt MSG, uz sabrukuma robežas atradās visi skolas attīstības plāni, taču Latvijas Nacionālās sporta padomes sēdē, kuras priekšgalā atradās pati Laimdota Straujuma, tika skaidri pateikts, ka skolu nedrīkst likvidēt, jo tā tikšot apdraudēta vairāku sporta veidu nākotne.

SAVĒJAIS UN SVEŠAIS VIENĀ PERSONĀ

Ēvalds Goba par Murjāņu Sporta ģimnāzijas direktoru bez nekāda konkursa kļuva 2011. gada 23. augustā ar Latvijas Olimpiskās komitejas atbalstu, kuru vēlāk dēvēja par “darba devēju” (kaut algu maksāja valsts un par skolu atbildīga ir Izglītības un zinātnes ministrija). Kā apgalvo kādreizējais MSG treneris Andris Ulāns, kurš arī ir viens no MSG attīstības vizijas darba grupas locekļiem, pašā sākumā Goba bijis par Murjāņu attīstību, bet pēc tam, kad Ministru kabinets esot piešķīris naudu plānotajiem būvdarbiem, bijušais MSG direktors viedokli mainījis. Turklāt pats Ēvalds Goba esot piedalījies Attīstības vizijas izstrādē un kā MSG direktors arī to parakstījis. Bijušais Latvijas handbola izlases galvenais treneris akmeņus iemet Latvijas Olimpiskās komitejas dārziņā. “Goba zināja, ka maizi maksā nevis IZM, bet LOK (jo Sporta departamenta ietekme ir maza, bet MSG atrodas valsts paspārnē – R. Š.), – ja tā saka, ka jālikvidē, tad Goba to arī izdaris. Bet viņš neticēja, ka mēs nonāksim līdz oficiāli piešķirtam budžetam pusotra gada laikā! Tie ir miljoni! Kā šobrīd cīnās par katriem 100 tūkstošiem? Bet mēs tādu finansējumu dabūjām tik īsā laikā! Kad dabūjām budžetu, viņš saprata, ka nav izpildījis uzdevumu – Murjāņi joprojām nav likvidēti,” stāsta Ulāns.

LATVIJAS SPORTA IETEKMĪGĀKAIS SPĒKS

LOK neapšaubāmi ir viena no visietekmīgākajām organizācijām Latvijā. Bet LOK prezidents Aldons Vrubļevskis saka, ka organizācijai nav nekādas varas nedz valsts lēmumu pieņemšanā sporta nozarē, nedz lemšanā par Murjāņu nākotni. LOK ir galvenā organizācija, runājot par olimpiskajiem sporta veidiem. Bet, protams! Latvijas olimpiskajā vienībā tiek atbalstīti tikai individuālie sporta veidi, jo tikai tiem ir iespēja izcīnīt godalgas Olimpiskajās spēlēs – tas nozīmē ienākumus LOK. Vrubļevska teikto par to, ka viņiem nav nekādas ietekmes valsts sportā, apgāž tas, ka Latvijas Olimpiskā komiteja ir viena no nedaudzajām biedrībām, kura saņem valsts naudu. LOK 2014. gadā no valsts budžeta ir saņēmusi gandrīz 9 miljonus eiro (09.21.00 Valsts budžeta dotācijas apakšprogrammai “Augstas klases sasniegumu sports”; Valsts budžeta dotācijas programmai “Valsts ilgtermiņa saistības sporta valsts galvoto aizdevumu atmaksai” un Valsts galvoto reģionālo olimpisko centru projektu realizācija), kas veido 79% no visiem LOK ieņēmumiem, turklāt vēl 9% ir ziedojumi, kuri nereti nāk no valsts kapitālsabiedrībām.

Tāpēc jārūnā par interesantu situāciju ar valsts finansējumu Latvijas reģionālo olimpisko centru projektu realizācijai. Nauda nodota LOK pārziņā. Tātad LOK kļūst par vidutāju starp valsti un finansēto iestādi. Vēl interesantāk kļūst, ieskatoties LOK Izpildkomitejas sastāvā, kurā lepnī gozējas gan Aivara Lemberga, gan Uģa Mitrevica, gan Ulda Seska, gan Andra Rāviņa vārdi. Viņi visi ir mēri pilsētās, kurās ir uzbūvēti olimpiskie centri. Aldons Vrubļevskis uz šo lietu skatās citādāk – viņš uzskata, ka tas nav slikti, ka mēri atrodas LOK Izpildkomitejā, jo viņi ar savu darbu esot pierādījuši, ka ir gatavi lemt par sporta jautājumiem Latvijā. Vrubļevskis uzskata, ka viņi šādā veidā lobē savas pilsētas un olimpiskā centra intereses, taču tas esot viņu pienākums un tur neesot nekā slikta. Te piemirsies princips: ja valsts piešķir līdzekļus kādiem projektiem, tad nav pareizi, ka šo līdzekļu pārdalē piedalās arī to iestāžu darbinieki, pie kuriem beigu beigās šī nauda nonāks.

2014. gadā LOK no valsts budžeta ir saņēmusi gandrīz 9 miljonus eiro.

LOK izpildkomitejas sastāvā
var atrast Aivaru Lembergu,
Uldi Sesku, Uģi Mitrevicu un
Andri Rāviņu.

Likvidējot Murjāņus, rastos
auglīga augsne Murjāņiem
piešķirto finansējumu pārdalīt
sporta internātu izveidei citās
pilsētās.

Murjāņu panākumi?
Vrubļevskis: “Kad tad tas
bija? Tad jau tikpat labi var
skaitīt arī padomju laiku
absolventus.”

Atgriežoties pie Murjāņiem, LOK prezidents sarunā apgalvoja, ka MSĢ ir vajadzīga un naudas pārdali nevajadzētu veikt, atņemot naudu Murjāņiem. Taču viņa vārdi nesakrīt ar darbiem. Vērts pieminēt arī to, ka, ja Murjāņi beigtu pastāvēt, tad, ļoti iespējams, šī MSĢ nauda tiktu pārdalīta LOK. Nauda tiktu pārskaitīta biedrībai, kura atklāti ir par sporta internātu izveidi vietās, kurās ir olimpiskie sporta centri(!), bez pierādījumiem, bez pētījumiem, ka šie sporta internāti sevi attaisnos. To ir teicis arī pats Vrubļevskis – viņaprāt, internāti varētu strādāt, taču tas neesot pārbaudīts.

Var teikt, ka, likvidējot Murjāņus, rastos auglīga augsne Murjāņiem piešķirto finansējumu pārdalīt sporta internātu izveidei, par ko stingri iestājas LOK. Izbrīnu radīja arī Vrubļevska teiktais par to, ka Murjāņi ir pārvērtēti un olimpiskās

komandas dalībnieku īpatsvars no Murjāņiem ar katru gadu kritoties. Tas nozīmējot, ka produktivitāte ar katru gadu samazinoties, tā neaugot. Uz piemēriem par to, ka MSĢ ir absolvējuši gan brāļi Šīci, gan Oskars Melbārdis, LOK prezidents atbildēja īsi un kodolīgi: “Kad tad tas bija? Tad jau tikpat labi var skaitīt arī padomju laiku absolventus.” Teiksim godīgi – interesants viedoklis LOK prezidentam par to, kuri ir seni un kuri – jauni nopelni.

SPĪTĪBA, GRIBASSPĒKS UN ATTIEKSME

Apmeklējot Murjāņu Sporta ģimnāziju pagājušā gada novembrī, skolai jau mainījusies vadība, situācija ir stabilizējusies un pamazām sāk uzlaboties. Satiekot vieglatlētikas treneri un direktora vietnieku Andri Smoču, tiekam kārtīgi iztaujāti – kādu tieši mediju pārstāvam, kāpēc un ko tieši gatavojamies rakstīt. Iepriekšējā pieredze ar žurnālistiem esot bijusi ārkārtīgi neglaimojoša, tikušas sarakstītas nomelnojošas lietas, tāpēc esot jāpārlicinās divreiz.

Tiekam izvadāti cauri skolas telpām, kuras ir pārsvarā neremontētas, taču vēl teorētiski lietojamā stāvoklī, vietām sāktus kosmētiskais remonts. Kopš mainījusies skolas vadība, daudz kas sekmējies uz labo pusi. MSĢ sporta manēža patiešām sauc pēc modernizācijas un jauna ekipējuma. Par spīti tam septiņos vakarā manēžas stūros pie trenāžieriem un svaru ripām aktīvi darbojas sportisti, nemaz neiespringstot par to, cik moderns ir skolas ekipējums. Tomēr vietām, atsevišķos nodalījumos, redzami skolai nesen piešķirtie jaunie trenāžieri vai fizioterapijas iekārtas, un mācībspēki ar tiem ļoti lepojas.” Vieglatlētikas treneris Andris Smočs ir ļoti lepins par jau atlabstošo skolas stāvokli un tās līdzšinējiem sasniegumiem: “Laikā, kad bija “lielā krīze”, mums papildus visiem citiem pienākumiem tika uzkrauta toreiz nevienam nevajadzīgā *Jūrmalas specializētās airēšanas sporta skolas airēšanas komanda*, tāpat arī *Siguldas kamanīņu sporta skolas komanda*. Tagad, kad mēģina Murjāņus likvidēt un krīze ir pagājusi, pēkšņi šīm komandām atrodas vieta arī citur.”

Skolas gaitēņus rotā Olimpisko spēļu komandas dalībnieku foto, apsveikumi un sasniegumi. Kā uzsver mācībspēki – tā

“Ne jau sienās ir tas spēks, bet gan cilvēkos!”

“Augstāk stāvošie kūrē savas intereses un zemākajiem teikšana esot maza.”

visa pamatā ir gribasspēks, mācību saturs un sportistu attieksme.

Murjāņu Sporta ģimnāzija jau gadiem ilgi nav labākajā stāvoklī, bet tas nav kavējis olimpisko medaļu iegūšanu, šie panākumi saistīti ar skolas sportistu meistarībā ieliktajiem pamatiem.

PĒCVĀRDS: KAS NOTIKS TĀLĀK?

Kopš 2012. gada, kad oficiāli Murjāņiem tika piešķirts finansējums skolas ēku renovācijai, no aptuveni 6 miljoniem latu netika apgūts faktiski nekas! Tika veikti tikai paši nepieciešamākie darbi, lai skola katru septembri varētu vērt durvis skolēniem. Cik nespējīgi ir jābūt gan skolas vadībai, gan IZM sporta

departamentam, lai nespētu apgūt esošus finanšu līdzekļus? Vismaz LOK prezidenta Aldona Vrubļevska teiktais liek aizdomāties par šīs ārkārtīgi ietekmīgās biedrības darbības mērķiem, kā arī paša prezidenta teiktā nesaderību ar reāli notikušo un notiekošo.

Nebūsim naivi – valsts neiegulda naudu Murjāņu Sporta ģimnāzijā tāpēc, lai bērniem būtu kur trenēties. Valsts iegulda naudu, lai sagatavotu rezerves Latvijas izlases komandām, kas gatavojas Olimpiskajām spēlēm un pasaules čempionātiem. Murjāņu Sporta ģimnāzija ir devusi milzīgu ieguldījumu Latvijas sportā, Murjāņu absolventi ir nesuši Latvijas vārdu pasaulē, un apgalvojums, ka

Trīs no Murjāņu Sporta ģimnāzijas absolventiem 2014. gada ziemas Olimpiskajās spēlēs ieguva medaļas!

Murjāņu ieguldījums Latvijas olimpiskajos medaļniekos ir niecīgs, ir absurds, un tas ir noziegums. Kaut arī par Murjāņu likvidāciju tiek runāts jau vairākus gadus, pagaidām šie centieni skolu slēgt nav vainagojušies ar panākumiem. 2014. gadā šīs runas kļuva ļoti draudīgas, taču šobrīd, vadoties pēc Murjāņu mācībspēka vārdiem, lietas iet uz labo pusi – ir jauna direktore Ingrida Amantova, kura grib strādāt, un lēnām tiek atjaunotas MSĢ telpas. Tas ir arī pats galvenais, jo būtu skumji, ja Murjāņu Sporta ģimnāzija aizietu bojā, jo ekvivalentu šai skolai Latvijā radīt ir gandrīz neiespējami. Bet sportiskais rezultāts ir. Jo beigās startē sirds, nevis nauda.

Kalnu slēpošana Latvijā – lieli mīti un pieticīga patiesība

Vai kalnu slēpošana kā nopietns sporta veids Latvijā jāatbalsta? Vai vērts par to maksāt? Kad sagaidīsim izcilus Latvijas kalnu slēpošanas sportistu panākumus?

Autore: Ilze Svarena

Šie un citi jautājumi raisa diskusijas gandrīz pēc visām lielākajām sacensībām, kurās piedalās Latvijas kalnu slēpotāji. Arī pēc Sočos Olimpiskajām spēlēm par to vairākkārt tika asi diskutēts.

Starptautiskie slēpošanas sacensību noteikumi paredz, ka kalnu slēpošanā ietilpst: “201.46.2. Kalnu slēpošanas disciplīnas: Nobraucieni, slaloms, gigantslaloms, supergigants, paralēlās sacensības, kombinācija, izslēgšanas sacensības, komandu sacensības.”

TREIŅU VIETAS

- Mīts: Latvijā nav trases, kur trenēties kalnu slēpošanā.
- Patiesība: Latvijā ir trases, kur trenēties, taču līdz zināmajam sagatavotības limenim.

Kalnu slēpotājs slalomā Mārtiņš Onskulis stāsta, ka Latvijā ir trases, kurās iespējams trenēties. Cits jautājums ir, cik profesionāli slēpotājs vēlas sevi sagatavot sacensībām. “Mums ir ļoti labs, stāvs kalns – Kordes trase Siguldā, lai trenētos slalomā, bet līdz noteiktam limenim, jo kalna garums nav pat 1/3 no tā, kāds ir parasti sacensībās ārzemēs. Ja sportists grib augstākus rezultātus, tad treniņu apstākļiem ir jābūt pēc iespējas līdzīgākiem tiem, kādi tie ir sacensībās.” Lai arī Latvijā ir kalni, kur trenēties, liela daļa sportistu dodas uz treniņnometnēm ārzemēs, kur pilnveido savas iemaņas un trenējas pēc pasaules mēroga standartiem. Lai dotos uz treniņiem un sacensībām ārzemēs, tam ir nepieciešami ievērojami finansiālie līdzekļi.

FINANSĒJUMS

- Mīts: kalnu slēpotāju treniņu un sacensību izdevumus finansē no valsts budžeta.
- Patiesība: kalnu slēpotāju treniņu un sacensību izdevumu lielāko daļu finansē slēpotāju vecāki.

Kalnu slēpotājs Kristaps Zvejnieks stāsta, kas nodrošina viņam iespēju trenēties šajā sporta veidā. “Lielāko daļu sezonas izmaksu sedz vecāki, pārējo – sponsoru līdzekļi, kas tiek piesaistīti no mana galvenā sponsora “Pure Fit” (Anglijas kompānija) un Latvijas Slēpošanas savienības.” Kalnu slēpotājs Mārtiņš Onskulis atzīst: “Melošu, ja teikšu, ka valsts neko nefinansē, bet 99% no maniem izdevumiem sedz vecāki un paziņas. Tāpēc man nepatīk, ka daudzi pārmet to, ka mēs par valsts naudu trenējamies un braucam uz sacensībām. Finanses ir liels šķērslis, kas attur daudzus vecākus no bērnu iesaistīšanas kalnu slēpošanā, jo tas ir dārgs sporta veids.” Slēpotāji mājās ir ļoti reti, un lielāko daļu gada pavada tādās valstīs kā Zviedrija, Norvēģija, Austrija, kā arī citviet, kur ir iespējams trenēties uz kalniem, kas atbilst sacensību standartiem. Protams, ka, cītīgi trenējoties, gan līdzjutēji, gan paši sportisti gaida rezultātus un sasniegumus. Cik liela ir Latvijas konkurētspēja pasaulē šajā sporta veidā?

REZULTĀTI

- Mīts: kalnu slēpotāju rezultāti ir zemi un tāpēc nav vērts piedalīties pasaules mēroga sacensībās.
- Patiesība: Soču Olimpiskajās spēlēs no Latvijas startēja pieci kalnu slēpotāji un sasniedza šādus rezultātus: Mārtiņš Onskulis – slaloms, 27. vieta; Kristaps Zvejnieks – milzu slaloms, 43. vieta; Roberts Rode – nobraucieni, 47. vieta; Agnese Āboltiņa – supergigants, 31. vieta; Lelde Gasūna – milzu slaloms – nefinišēja.

No sportistiem rezultātus gaida vienmēr, un tas ir pašsaprotami, jo tāds ir sports – visi tiecas pēc jauniem sasniegumiem. Tomēr rezultātus un panākumus ietekmē vairāki faktori. Reizēm ir ļoti liela atšķirība starp to, ko

gribam, un to, ko varam paveikt. Tā ir gan finansiālā puse, gan treniņu iespējas, gan kopējās valsts tradīcijas konkrētajā sporta veidā, kas ietekmē sasniegumus. Kristaps Zvejnieks, kurš Latvijas ranga kopvērtējumā atrodas 1. vietā, uzskata: “Lai arī Latvijā nevar organizēt kvalitatīvus un starptautiskām prasībām atbilstošos treniņus, latviešu sportisti to aizstāj ar biežiem izbraucieniem un treniņiem ārzemēs, kas ar katru gadu kļūst par arvien vairāku sportistu mērķi un ikdienu.” Kā zināms, Latvija nekad nav bijusi starp vadošajām valstīm šajā sporta veidā un tāpēc ir pārsteidzīgi gaidīt no slēpotājiem zelta medaļas. Skaidrs, ka arī moto “galvenais ir piedalīties” sportā īsti sevi neaizņemas.

FAKTI

XXII 2014 Soču ziemas Olimpiskajās spēlēs Latviju pārstāvēja pieci kalnu slēpotāji.

Lai Latvijas kalnu slēpotāji tiktu iekļauti olimpiskajā komandā vai kvalificētos citām starptautiskām sacensībām, ir jāiztur Starptautiskās slēpošanas federācijas izvirzītie normatīvi.

Pasaules rangā ir aptuveni 10 000 sportistu no 70–80 valstīm.

Lai kvalificētos Olimpiskajām spēlēm, izpildot A normatīvu, 5 FIS (Starptautiskā Slēpošanas federācija) punktu summai ir jābūt TOP 500 pasaulē, tas ir ap 33 punktiem (jo mazāk punktu, jo labāk; pasaulē pirmajam numuram ir 0 punktu). Lai izpildītu B normatīvu, jāiegūst pieci rezultāti zem 140 punktiem. Bet, ja no valsts jau viens sportists ir izpildījis A normatīvu (viriešiem), tad otram nepieciešams sasniegt jau TOP 100 pasaulē, lai abi varētu kvalificēties spēlēm.

LATVIJAS KALNU SLĒPOTĀJU REZULTĀTI SOČŪ OLIMPISKAJĀS SPĒLĒS (2014)

Šajā Olimpiskajās spēlēs no Latvijas pirmo reizi vēsturē startēja pieci kalnu slēpotāji – Kristaps Zvejnieks, Roberts Rode, Mārtiņš Onskulis, Lelde Gasūna, Agnese Āboltiņa. Tas ir rekordliels kalnu slēpotāju skaits. Pēc *olimpiade.lv* iegūtajiem datiem Latvijas kalnu slēpotāji dažādās disciplīnās uzrādīja šādus rezultātus:

Slaloms

Startēja 115 sportisti, pirmajā braucienā finišēja 77, otrajā braucienā 43 slēpotāji. Mārtiņš Onskulis ieguva 27. vietu.

Milzu slaloms

Startēja 72 sportisti, pirmajā braucienā finišēja 49, Kristaps Zvejnieks ieguva 43. vietu.

Mārtiņš Onskulis – nefinišēja.

Supergigants

Startēja 63 sportisti, finišēja 52 no viņiem, Roberts Rode – nefinišēja.

Nobraucieni

Startēja 49 sportisti, finišēja 47 no viņiem, Roberts Rode ieguva 47. vietu.

Slaloms

Startam pieteiktas 88 sportistes, 3 uz starta neizgāja, vēl 2 diskvalificēja, finišēja 60 sportistes.

Lelde Gasūna ieguva 30. vietu.

Agnese Āboltiņa ieguva 37. vietu.

Milzu slaloms

Startēja 89 slēpotājas, pirmajā braucienā finišēja 74, otrajā braucienā finišēja 67 sportistes.

Lelde Gasūna – nefinišēja.

Agnese Āboltiņa – nefinišēja

Supergigants

Startēja 49 sportistes, finišēja 31 sportiste, Agnese Āboltiņa ieguva 31. vietu.

* Piezīme

Raksta izveides laikā centāties iegūt detalizētu informāciju par kalnu slēpošanas finansējumu no Latvijas Slēpošanas savienības, taču tas neizdevās. Latvijas Olimpiskās komitejas (LOK) pārstāvis Mārtiņš Mālmeistars sacīja, ka par šāda veida informāciju jāinteresējas tieši Latvijas Slēpošanas savienībā, jo tās pārstāvji var sniegt visprecīzāko informāciju par finansējuma sadalījumu kalnu slēpošanai Latvijā.

Kalnu slēpotāja Kristapa Zvejnieka sezona

Kalnu slēpotājs milzu slalomā Kristaps Zvejnieks Latvijas ranga kopvērtējumā atrodas **1. vietā**. Lielāko daļu laika gadā viņš pavada treniņnometnēs un sacensībās ārpus Latvijas.

5 nedēļas Austrijā, 6 dienas mājās
 3 dienas Lietuvā, 3 dienas mājās
 3 nedēļas Somijā, 2 dienas mājās
 2 nedēļas Austrijā, Itālijā, mājās
 4 nedēļas Francijā, Šveicē, Itālijā, Slovēnijā, 1 nedēļa mājās
 10 dienas Amerikā, 3 dienas mājās
 10 dienas Šveicē, Francijā, Austrijā, 2 dienas mājās
 4 dienas Slovākijā, 4 dienas mājās
 5 dienas Slovēnijā, Austrijā, 1 diena mājās
 7 nedēļas Somijā, Zviedrijā, Norvēģijā, Krievijā
 Sezonas beigas – 3 nedēļas mājās

Pašvaldības policijas skolu inspektora darba diena

Bērnu drošībai izglītības iestādēs vajadzētu būt katras pašvaldības prioritātei, jo ir bijuši gadījumi, kad izglītības iestāžu audzēkņi nav tikuši pietiekami pasargāti.

Autore: Anita Mihaeljana / Foto: Linda Ansone

Jau vairāk nekā pirms desmit gadiem Jelgavas pašvaldība izlēma, ka tās pārziņā esošajās skolās ir jānodrošina maksimāla skolēnu drošība gan skolas iekštelpās, gan tās tuvākajā apkārtnē. Jelgavas pašvaldības policijas skolu inspektore Inta Klausa jau deviņus

gadus rūpējas par Jelgavas Valsts ģimnāzijas (JVĢ) skolēnu drošību, kā arī par skolas iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu. Viņa sevi uztver kā mazu palīgu, kas ķeras pie darba gan tad, kad jāatrod pazudis sporta tērpa maisiņš, gan situācijās, kad jāizšķir konflikti skolēnu starpā.

Jelgavas Valsts ģimnāzijas direktora vietniece Alda Spirģe uzsver, ka policiste skolā galvenokārt ir tāpēc, lai skolēni justos droši.

Inta Klausa pati ir Jelgavas Valsts ģimnāzijas absolvente, tāpēc šī skola viņai ir sirdij tuva. Jau pirms pašvaldības policija bija izteikusi piedāvājumu strādāt JVĢ, viņa bija aizdomājusies par darbu ģimnāzijā. "Es nācu iekšā pa skolas durvīm un domāju: redz, kā ir, kad kaut ko ļoti vēlas," darba sākumu savā skolā atminas skolu inspektore.

Sākumā policiste Inta Klausa skolā tika uztverta kā brīnums. Vairāku gadu laikā inspektore ir kļuvusi bērniem daudz tuvāka. Ar daudziem ir pārrunātas gan skolas, gan ārpusskolas gaitas.

Skolu inspektore visvairāk sadarbojas ar sociālo pedagogu, kas nāk palīgā, kad jārisina konfliktsituācijas starp skolēniem. Pēc palīdzības vērsas arī skolotāji, kuri, netiekot galā ar nepaklausīgiem skolēniem, tos nodod pašvaldības policistes uzraudzībā. Inta Klausa stāsta, ka daudzas problēmas var atrisināt, draudzīgi izrunājoties ar skolēnu. Ja skolēns nejutis, ka inspektore pret viņu izturas ar cieņu, tad labs rezultāts netiks sasniegts.

Rīga un Latgale — vai vienmēr pretstati?

Latvijas reģionālā attīstība nav viendabīga.

Mūsu valstī ir teritorijas, kur ražošana un pakalpojumu sniegšana attīstās, bet citviet saglabājas ekonomiskās attīstības panīkums vai pat lejupslīde.

Autore: Dārta Viduce

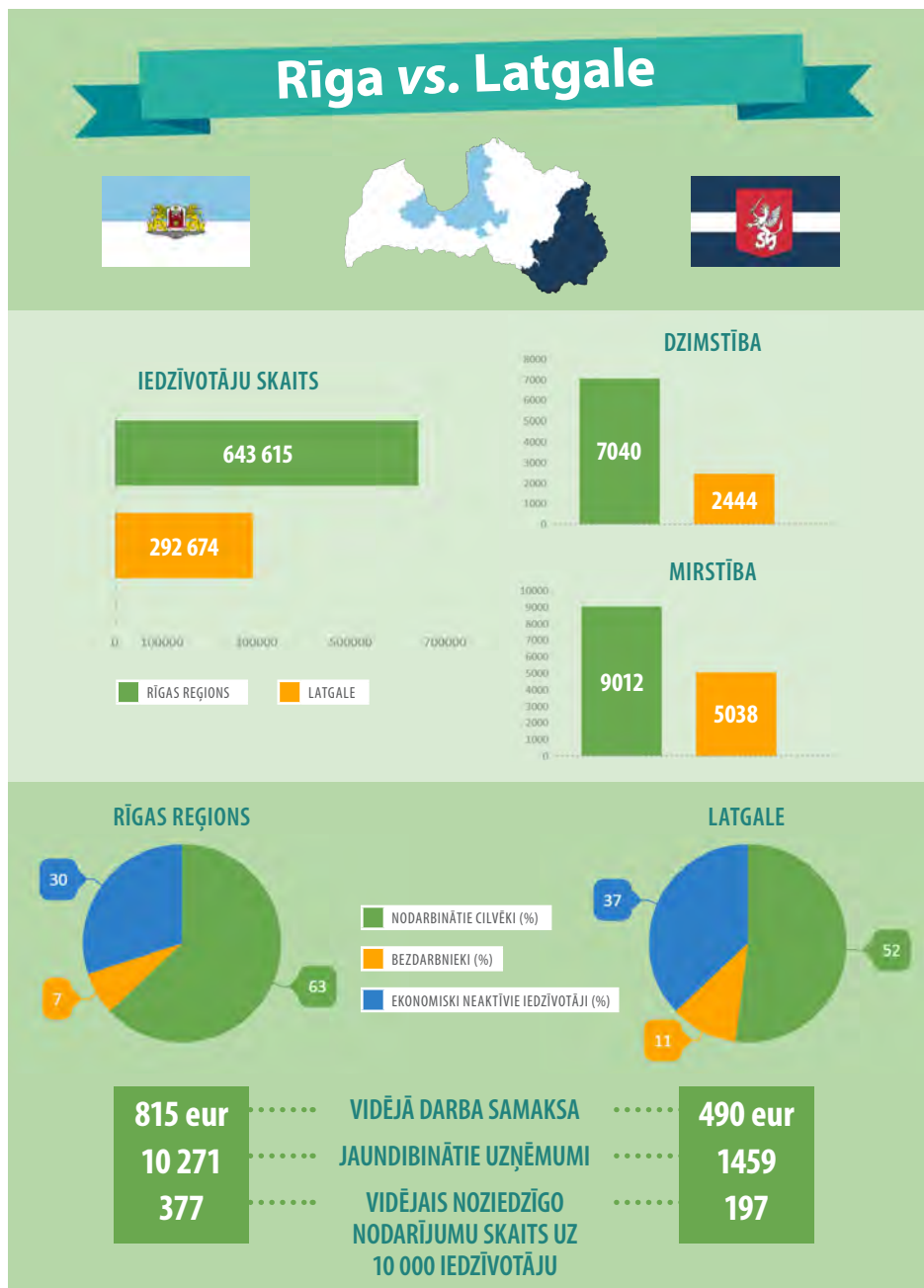
Parasti Rīgas un Latgales reģionus sociāli ekonomiskajos jautājumos pretstata kā divas galējības. Vai dati par to liecina?

Kā redzams, vidējie patēriņa izdevumi starp Rīgu un Latgales pilsētām pārāk krasi neatšķiras, taču vidējā darba samaksa Pierīgā ir krietni pievilcīgāka. Kamēr uzņēmējdarbība pārsvarā ir koncentrēta Rīgā un tās apkaimē, arī bezdarbs te ir mazāks. Taču nav skaidrības, vai nelielais studentu skaits Latgales puses pilsētām liecina par dzīvesvietas deklarēšanu galvaspilsētā, aizbraukšanu uz ārzemēm vai nevēlēšanos studēt?

Rīga un tās apkaime Latgali noteikti pārspēj reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitā, tomēr ir jautājums par reālo situāciju, kas paliek ārpus policijas ievēribas.

Liels bibliotēku un kultūras objektu skaits Latgalē varētu liecināt par to pieejamību, bet liek aizdomāties par kvalitāti un efektivitāti.

Augstākie dzimstības rādītāji pērn Latvijā bija Rīgas reģionā, bet zemākais rādītājs fiksēts Latgales reģionā. Savukārt veselības jomā ambulatoro apmeklējumu daudzums liek domāt, vai tik nav labāk dzīvot laukos.

kultūras pētījumi

**STREIKOJIET
PAR DVĒSĒLES
SKAISTUMU!**

**Teātra peļņas
politikas sekas:**
izrāžu virpulis,
aktieru izdegšana

Rīga šodien un pirms
simts gadiem

Ko par mums stāsta
pirktāko **grāmatu tops?**

AIZSKATUVES DZĪVE UN MĀKSLAS CENA

Par aktiera darbu un teātra iekšējo dzīvi mūsdienu ātrajā ritmā

No teātra prasa peļņu. Skatītāji iegūst pirmizrāžu straumi, kas rada iespaidu – izrādes mainās tik ātri kā ziņas portālos. Mākslas ražošanas cena izpaužas kā aktieru pārslodze un citu izrāžu veidošanā iesaistīto cilvēku izdegšana. Kas būs tālāk?

Autores: Līga Požarska, Kristīne Stunkus / Zīmējumi: Kristīne Stunkus

STARP LIELU PEĻŅU UN MAZU DOTĀCIJŪ

Izrādes burvības priekškarām nolaižoties, teātru aizkulisēs paliek repertuāra veidošana un radošās trupas atdeves pilns darbs.

Jaunā Rīgas teātra (JRT) direktora vietniece Ārija Vecvanaga par galveno izrādes iestudēšanas iemeslu pārliecināti sauc režisora ieceri: “Viņš nāk ar savu piedāvājumu, ar savu iznēsātu ideju. Tas, kurš izlemj, tam būs būt vai nē, ir mākslinieciskais vadītājs Alvis Hermanis.”

Režisora ideju kā būtisku katalizatoru uzsver arī Latvijas Nacionālā teātra direktora vietniece repertuāra jautājumos Ieva Struka: “Atsevišķi veidojas lielās un mazās zāles repertuārs. Kad visi režisori

ir izstāstījuši savas vēlmes, iestājas mans aktīvākais darba laiks”.

Teātra repertuārs ir gala iznākums radošam lidojumam un rūpīgai mākslinieku grafiku menedžēšanai. Uz šī fona nevar aizmirst riebigi pragmatisko finansējuma jautājumu. Aktieru slodzi un piesātinātu repertuāru var likt uz vieniem svaru kausiem, kamēr uz pretējiem smagumu dod valsts piešķirtā dotācija – balansa iegūšana ir pašu rokās. Ieva Struka spriež: “Proporcija starp to daļu, kas ir jānopelna, un to, ko finansē valsts, ir apgriezti proporcionāla tam, kā ir citur Eiropā. No nacionālas nozīmes kultūras institūcijas prasa peļņu, un lielu peļņu,

lai teātris varētu pastāvēt... Tāda situācija nav normāla. Šobrīd Nacionālā teātra dotācija ir 35% no teātrim nepieciešamā, 65% jānopelna pašam teātrim.” Ja tik lielu teātra maciņa saturu jāpiepilda pašiem, nākas “spiest” uz izrāžu skaitu, arī pirmizrāžu bumu. Aktieris satur visu šo ķēdes procesu. “Diez vai šis burvju aplis tā vienkārši beigsies, jo cipari ir nežēlīgi. Jānopelna pašiem, un tas var notikt tikai tad, ja ir milzīgs izrāžu daudzums,” saka Marija Bērziņa.

Pārējās dotācijas daļas sadali sk. shēmā nr. 1.

AKTIERI PĀRSLODZES LIESMĀS

Pārslodze un izdegšanas sindroms ir diagnozes, ko nereti attiecina uz aktieriem. Visi nav vienādi pieprasīti. Ārija Vecvanaga vērs uzmanību uz aktieru skaitu katrā teātrī, pasvītrojot gan teātru atšķirības, gan dotācijas lielumu. JRT aktieri nevar sūdzēties par darba daudzumu. Jautāta par aizņemtākajiem aktieriem, viņa atbild, ka "pašreizējā periodā visnoslogotākie ir Andris Keišs, Baiba Broka un Ģirts Krūmiņš. Tā kā mums ir tik maza trupa, protams, mums ir ļoti noslogoti aktieri."

Teātrī pavadītās stundas nav īsas – parasti tā ir pilna diena no rīta līdz vēlam vakaram, kad paralēli jau esošajām lomām aktieris mēģina jauniestudējumus. Vienu vai divas reizes dienā aktieris ierodas uz četrstundu garu mēģinājumu, sagatavojas vakara izrādei un kāpj uz skatuves. Aktieris Gints Andžāns skaidro, ka mēģinājumu un izrāžu grafiku veido vadība. Viņam atliek pieiet pie "dēļa" un paskatīties plānojumā. Grafiki tiek izsniegti arī katram individuāli. Vienā no tiem ieskatoties, salīdzinājumi ar rēbusu bija vietā – krāsu laukumu un iedaļu ļoti daudz.

Fiziskā, psiholoģiskā un intelektuālā spriedze, pie kā noved šāds ritms un daudzās lomas, nav nedz pašsaprotama, nedz gadījuma parādība. Tā ir reāla problēma, kura jāizceļ no aizmirstības un paviršuma aplātām dzīlēm! Smagumu nereti uz saviem pleciem nes vadošie aktieri, kuri līdzās priekam par pieprasījumu un darba daudzumu atzīst, ka darba apjoms ir pārlieku liels.

Jānopelna pašiem,
un tas var notikt
tikai tad, ja ir milzīgs
izrāžu daudzums.

Kā stāsta Marija Bērziņa, dejušie un dziedošie aktieri mēdz būt visaizņemtākie. It īpaši gada nogalē. Ir bijuši mēneši, kuros ir izrāžu maksimums – 28 uzstāšanās.

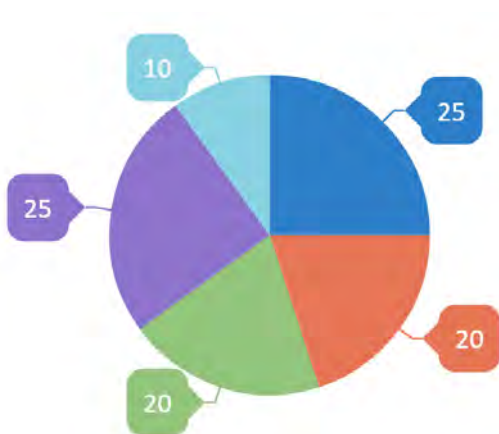
Līga Zeļģe domā, ka vadība no savas puses varētu pārdomātāk izsvērt lomu sadalījumu. Jauniem aktieriem jādod iespēja sevi pierādīt, izlīdzinot aktieru noslodzi. Aktrise stāsta, ka kāda papildus iedota loma vienam neko kā aktierim nedos, bet citam sniegs ļoti daudz – "kādam jaunākam, kam vajag atsperties, vai kādam vecākam, kam nav kādu laiku bijis darbs."

Aktieru viedokļi par noslodzi dalās. Vieni saka, ka pārstrādāšanās efektu katrs jūt atšķirīgi. Citi apstiprina izdegšanas sindroma esamību. Gints Andžāns: "Protams, ir kolēģi, kas saka, ka viņiem ir par daudz darba, bet es nevarēšu komentēt. Paldies Dievam, nezinu, kā tas ir. Man ir tā – jo vairāk, jo labāk." Šajā profesijā ir jājūtas vajadzīgam, un lomu skaits ir viņa nepieciešamības tiešais indikators. Pārslodze ir tad, kad nekam citam, izņemot darbu, laiku nevar veltīt. Atšķirīgi pārslodzi izjūt aktieri, kuriem ir ģimene.

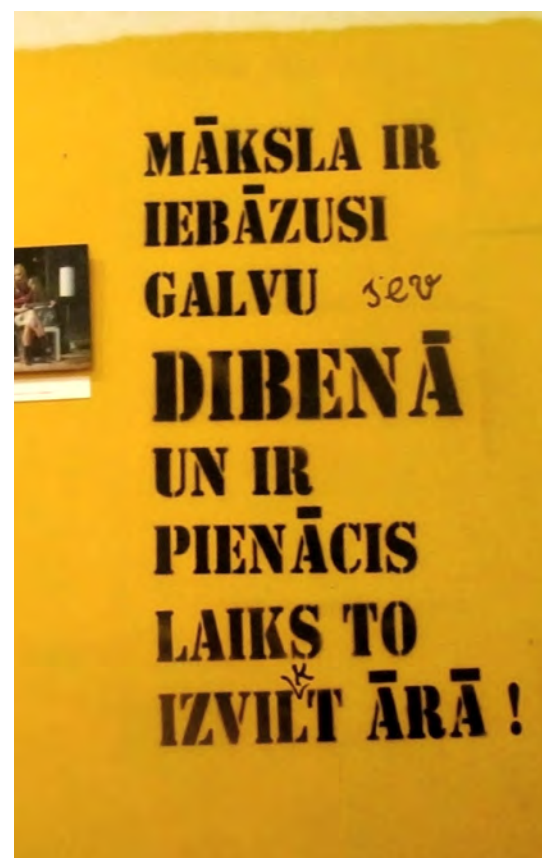
Spilgts piemērs ir aktieru pāris Gundars un Inga-Misāne Grasbergi, kuri laiku plāno ļoti rūpīgi. Bērnu auklīšu menedžmentu arī. Pieskaroties pārslodzes tēmai, Gundars atbild, ka tā, protams, ir, bet neviens to vārdā nesauc. Kolēģa izdegšanu momentāni var manīt. "Liekas, ka viņš nav ieinteresēts, viņam kaut kas kaiš, viņš nespēj pieslēgties un ar atdevi jaunu darbu sākt, rakties pa savu lomu. Paiet laiks un liekas, ka tas cilvēks atbrīvojas kaut kā. Viņam ir interese, viņš ir brīnišķīgs, atvērts, viss notiek."

Līga Zeļģe pārslodzi izjūt kā radošu trūkumu, kas ietekmē kā darba spējas, tā veselību. Viņa ar to cīnās, reizi gadā ejot uz masāžas kursu. "Man ir ļoti svarīgs ass prāts, lai spētu strādāt. Viss tas stress sakrājas, aizspiež ciet, man paliek dulla galva. Nevar [vairs] ļoti asi strādāt. Tad, kad tevi izmasē, attaisa vaļā visu, galvai pieplūst asinis. Tā ir mana metode." Steidzīgajā un saspringtajā ritmā aktrise ir atradusi, kā viņa pati saka, smieklīgu veidu, kā iegūt brīvu laiku. Atpūtu viņa iepilāno burtiski pa minūtem.

Valsts budžeta dotācijas aprēķināšana (%)

- atbilstoši jauniestudējumu skaitam katrā teātrī;
- atbilstoši Latvijas profesionālo teātru darbības kvalitātes novērtējuma kārtībai;
Pusi no šīs summas sadala teātriem proporcionāli jauniestudējumu novērtējumam;
Otru pusi no šīs summas sadala teātriem proporcionāli punktu summai, ko katrs atsevišķs teātris iegūst par ikgadējās teātra balvas "Spēlmaņu nakts" nominācijām;
- proporcionāli apmeklējumu skaitam katrā teātrī iepriekšējā pabeigtajā saimnieciskajā gadā;
- proporcionāli katra teātra nospēlēto izrāžu skaitam iepriekšējā pabeigtajā saimnieciskajā gadā;
- proporcionāli noteiktajam izrāžu skaitam gadā ārpus katra teātra pastāvīgās atrašanās vietas.

NENORMĀLI DAUDZ DARBA STUNDU!

Līdzīgi kā skolotāji un pasniedzēji ārpus izglītības iestādes telpas gatavo uzskates materiālus un labo darbus, aktierim lomas apzināšana nebeidzas, vakarā izejot ārā pa teātra durvīm. Tādas paralēles ar abām profesijām velk Ģirts Ķesteris. Dejojām un dziedāmās izrādes prasa papildu laiku. Gundars Grasbergs norāda, ka pirms šādas vakara izrādes vēlreiz jāiziet cauri visām dejām un dziesmām.

Marija Bērziņa par daudzajām darba stundām saka: “Būtu jāprecizē, ka šī profesija droši vien nav pieskaitāma pie adekvātām tādā ziņā, ka darba stundas ir absolūti nenormālas.”

Ģirts Ķesteris līdzās aktieru lielajai noslodzei min arī lomas apgūšanai veltītās virsstundas. Viņš kā piemēru sniedz Krievijas teātros veiktos aprēķinus par obligāti nepieciešamajām 150 stundām. “Tās ir mēģinājuma stundas. Es nerunāju par darbu, ko aktieris,

apzinot savu materiālu, nodarbojas mājas apstākļos vai kā savādāk. Tur parādās izdegšanas sindroms. Tu sāc strādāt pāri savām rezervēm. Kādreiz, vēl Helēnas Demakovas [kā kultūras ministres] laikos, tika veidots likums par aktieri. Aktieris tiek piedzīts pie kaut kāda kopējā kultūras darbinieka, kurš var būt pilnīgi citām funkcijām apveltīts. Mēs nerēķinām to kontrolrabu labošanu mājās vai aktiera lomas partitūras sagatavošanu... [ja to] neierēķina kopējās stundās, rodas pārslodze, tās ir virsstundas. Kamēr šis likums netiek pieņemts, mēs varam par to pat nediskutēt.”

Kā optimālu lomu skaitu sezonā aktieri min vidēji 2–3 lomas.

Arī Marija Bērziņa uzskata, ka “šobrīd diemžēl ir konveijera sistēma. Tas nedaudz apgrūrina, jo teātris ir vieta, kur vajag uzlādēties.” Pat Dailes direktors Andris Vītols ir atzinis, ka pēdējos pāris gados aktieru slodze ir četrkāršojusies, piemetina Ģirts Ķesteris.

Dodot maz lomu jaunajam aktieriem, viņš var neuzmirdzēt, kamēr noslogotākie kolēģi izsīkst

“Četrkāršojusies – tas ir mežonīgi! Tu no tā vairāk nesaņem,” viņš saka.

Spītējot milzīgajai noslodzei, aktieri atzīst, ka nekādas atlaides nevar būt. Par aktiera spēka avotu neizdibinātību vienisprātis ir Grasbergu pāris, brīnīties par spēju atrast resursus stipras pārslodzes režīmā. Inga Misāne-Grasberga stāsta: “Skaidrs, ka pārgurums brīžiem ir liels, bet tas, kas attiecas uz izrādi un

Dailes teātra aktierim **Laurim Dzelzītis** gribētos kādreiz filmēties pie Tarantino. Vēl, kāpjot uz skatuves izrādē “Izraidītie”, viņam ir fundamentāli svarīgi, lai Aldis Siliņš sēž uz viena konkrēta krēsla. “Man svarīgi, lai viņš tur ir. Ja viņš nebūtu, es uzreiz domātu, kur viņš ir, kas notiek.” Šis ir tikai viens piemērs, ko par savdabīgu rituālu nosauc aktieris.

Fotogrāfija no personīgajiem arhīviem.

Nacionālā teātra aktrise **Marija Bērziņa** domā, ka “katra loma ir sava veida psihoterapijas seanss, jo esi spiests sevī iedziļināties, izcelt arī to, kas tev reizēm ne visai patīk”. Uzskata, ka aktierim nepieciešams vairāk brīva laika, jo “lomām pamatu dod dzīve. Jo vairāk tev ir pieredzes, jo vairāk ir iespējams izdarīt.”

Fotogrāfija – Līga Požarska.

Nacionālā teātra aktieri **Gundars Grasbergs** un **Inga Misāne-Grasberga** brīnās, kur aktieris gūst spēka rezerves. “Tādā lielā [izrāžu] blokā un lielā noslodzē cilvēka resursi kaut kā pilnīgi neapzināti rodas,” tā Gundars. Inga vēlētos, lai skatītājs neieskrien teātrī savas ikdienas steigas reklāmas pauzē. Viņam ir jāvēlas pielēgties aktieriem un elpot līdzī izrādei.

Fotogrāfija – Līga Požarska.

lomām... tas ir kaut kas divains, brīžiem neaptverams, kas ar mūsu psihofiziku notiek. Tu kāp uz skatuves, brīžiem esi slim, pārguris, un nevelk neko. Bet tu ej un strādā. Kaut kādi citi instinkti. Nedrīkst būt nekādas atlaides. Nu nedrīkst būt! Ko es iešu, sūdzēšos katram skatītājam, pirms izrādes atvainošos, ka man ir baigā slodze. "Atvainojos, šodien es nebūšu tik enerģiska, kā biju vakar!" Viņi nav to pelnījuši."

Ari Līga Zeļģe atzīmē, ka enerģija nav pilnīgi izsīkstoša. "Vienā dienā divi mēģinājumi, tad atkal nākamajā dienā divi mēģinājumi. Tas ir grūti. Bet es pa vidu vēl aizskrienu iefilmēt. Liekas, ka esmu nogurusi, bet, nomainot vidi, nomainot cilvēkus, rodas jauna enerģija."

KAD BRĪVDIENAS?

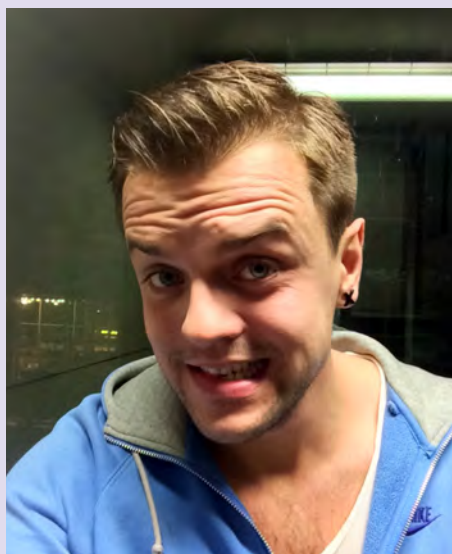
Paralēli teātra dzīvei aktieri vada pasākumus, ierunā televīzijas reklāmas un seriālus, kā arī paši filmējas seriālos. Līga Zeļģe strādā veselās divās televīzijās,

iejūtoties "Ugunsgrēka" Danas ādā un iepriecinot bērnu raidījumā "Kas te? Es te!". Lauris Dzelzītis skatāms seriālā "Viņas melo labāk". Pārējiem aktieriem arī ir vairāk vai mazāk pastāvīgi ārpusētra projekti. Ģirts Ķesteris saka: "Teātris joprojām nekur pasaulē nevar nodrošināt to materiālo bāzi un arī to izpausmju daudzveidību, kas mums ir nepieciešama. Mēs darbojamies, izmantojot savas profesionālās iemaņas. Darbojamies daudzās un dažādās sfērās. Būt netradicionālos projektos, mākslas projektos, arī izklaides projektos – tas ir pat veselīgi. Viena vide, kurā atrodies no rīta līdz vakaram, vairāk vai mazāk

tevi patērē." Galvenais, lai papildu darbi negatīvi neatbalsojas pamatdarbā kvalitātes un atvēlētā laika ziņā.

Lauris Dzelzītis stāsta, ka uz brīvo pirmdienu brīvumu nevar paļauties, jo, pirmizrādēm tuvojoties, arī vienīgā brīvā diena jāpavada teātri. "Sestdienas, svētdienas ir visnoslogotākās. Iznāk strādāt visu laiku," viņš saka un piebilst, ka, izskaitot iepriekšējās sezonas brīvās dienas, iznāca 11 (no augusta līdz jūnijam). Atpūtas laika praktiski nav, bet Dzelzītis uzsver, ka prioritāšu sakārtošana ir galvenais. Svarīgākos darbus un intereses izvērtējot, "tu laiku atradīsi, tas ir pilnīgi skaidrs – atmet lieko."

Tā ir izdzīvošanas skola. Teātris aiziet līdz šova kultūrai. Tā, lai būtu reitingi... Atkal jauns šovs. Pārsteigumi, pārsteigumi!

Gints Andžāns, Dailes teātra aktieris. Spēlmaņu naktī iegūtās balvas "Gada aktieris otrā plāna lomā" saņemšanu atceras kā sirreālu brīdi. Viņš uzkāpa uz skatuves, redzēja kolēģu un tuvo cilvēku pilno zāli, "bet man apkārt ir tāds kā klusuma burbulis. Kā filmās rāda, ka ir tāds palēninājums. Pazūd skaņa. Ir bilde, bet nav skaņas." Pilnīga eiforija!

Fotogrāfija no G. Andžāna personiskā arhīva.

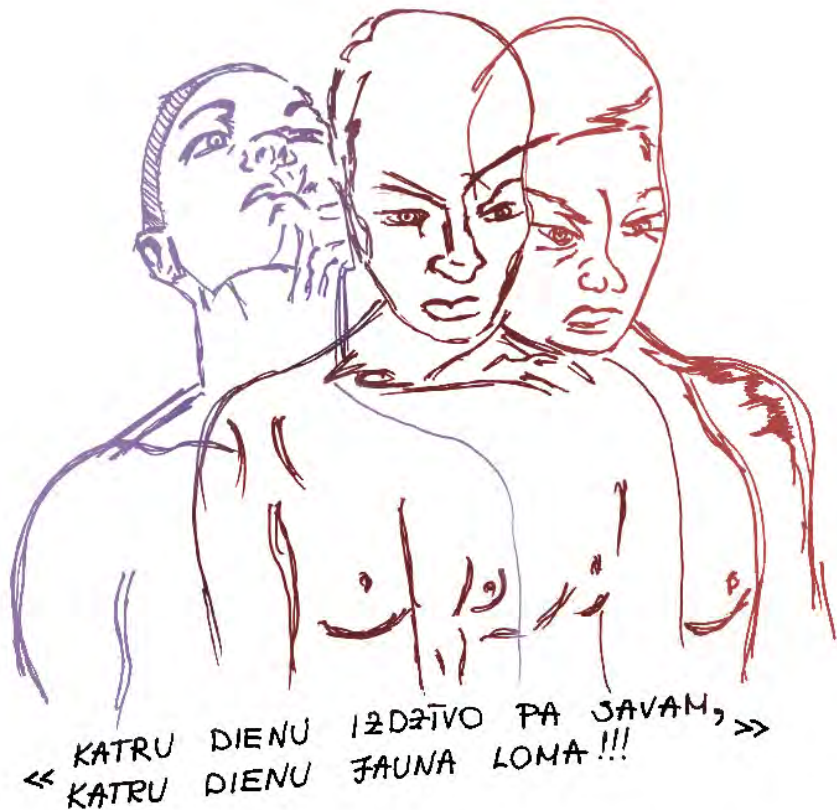
Dailes teātra aktieris **Ģirts Ķesteris**: "Es esmu meklējis to virišķīgo elementu tajā profesijā. Tā ir metodika, tas ir darbs, tas tomēr ir intelektuāls darbs arīdzan. Ne tikai komediantu lieta." Aktieris uzskata, ka pārslodze rodas, strādājot pāri savām rezervēm.

Fotogrāfija no Dailes Teātra mājaslapas.

Nacionālā teātra aktrise **Līga Zeļģe** pa minūtēm ielāno savu atpūtas laiku un stāsta, ka viņai "Joti patīk – veidot tipāžu, pārtapt it visā, pārtapt ķermenī, balsī. Tā, ka pirmā cēliena beigās cilvēki meklē programmās, kas tā tāda ir. Nevar atpazīt."

Fotogrāfija no Latvijas Nacionālā teātra mājaslapas.

Stress sakrājas, aizspiež ciet, paliek dulla galva. Prāts vairs nevar ļoti asi strādāt.

MŪSDIENU TEĀTRA SKATĪTĀJS

Šodienas realitātē, kad Holivudas aktieri un jaunākās aplikācijas ir labāk zināmas nekā teātra vides personības, visu nevar vienā zeķē likt, bet gaumes komercializēšanās ietekmē teātra repertuāru un izrāžu vēstījumu. Marija Bērziņa min, ka par gaumi jau it kā nestrīdas. Tomēr viņa saka – “bet”: “Es domāju, ka nav jāiet vienas gaumes pavadā. Mums ir iespēja parādīt cilvēkiem arī citu iespēju. Visiem izdabāt laikam nebūtu pareizi.”

Kā atzīmē Gints Andžāns, katrai izrādei ir savs skatītājs, kurš parasti zina, uz ko iet. “Ir izrādes, ko tu spēlē vienu sezonu, un ir izrādes, ko spēlē četras sezonas, un cilvēki nāk. Ja izdodas izveidot izrādi ar spēju uzrunāt visus gan vecuma, gan interešu kategorijās, tad ir brīnišķīgi,” tā Andžāns.

Komēdiju pārpilnība nav nekas slikts, jo labu komēdiju iestudēt var vienīgi ar izcilu dramaturģiju un aktierspēli. Izklaide

nav lamuvārds, saka Ieva Struka. Konflikts rodas, kad uz tās rēķina samazinās nopietnu, klusinātu un filozofisku izrāžu skaits. “Mēs saņemam cilvēku, skatītāju, kurš no teātra būtībā vairs negaida mākslu. Viņš gaida aizvien vienkāršāku, aizvien vieglāk saprotamāku un aizvien vieglāk un ātrāk patērējamu izklaidi. Izpratne par mākslu reducējas patik/ nepatik limenī. Zināšanu ir ļoti maz. Līdz ar to, ja man nepatīk, tad izrāde ir slikta,” spriež Ieva Struka.

Jaunais Rīgas teātris raksturo savu skatītāju ar vārdiem: “JRT orientējas uz skatītāju, ar kuru nav viegli manipulēt, kurš vairāk tic nevis tam, ka apstākļi veido cilvēkus, bet gan cilvēks – apstākļus. JRT mērķauditorija ir skatītāji, kuri teātri vēlas redzēt mūsdienu modernās pasaules dzīves izjūtas atainojumu.”

Skatītājam jāatver sevi, lai spētu dzīvot līdzti uz skatuves izspēlētājam varoņu

dzīvēm. Mirkli pirms pirmizrādes teātra kolektīvam iekšienē mēdz risināties duelis starp patikamu satraukumu un tramdošu neziņu. Vai notiks brīnums? Vai visi elementi (stāsts, aktierspēle, režisora darbs, scenogrāfija) saslēgsies kopā un izrāde “aizies”? Kā skatītāji to pieņems? Gaidas ir milzīgas. Inga Misāne-Grasberga viemēr cer, ka ne vien aktieri, bet arī publika izrādi uztvers kā brīnumu. “Man pašai ir sajūta, ka tagad sabiedrība ir tik ātra, tik “klipiska”. Viņa nepaspēj apstāties un saņemt šo brīnumu. Gribētos, lai apstājas laiks un viņi paņem to sev, ka izrāde viņiem ļautu apstāties. Būt citā laika telpā.”

Aktrise kā sāpīgu nosauc situāciju, ja aizgrābt skatītāju neizdodas. Viņa neizslēdz iespēju, ka tas lielā mērā ir atkarīgs no aktieriem, bet ar skumjām atzīst, ka šodienas cilvēks teātri ieskrien savas aizņemtās ikdienas reklāmas pauzē.

Laurim Dzelzītim prātā iespiedies kāds kungs no pirmajām rindām, kuru viņš novērojis caur masku. Virietis ar asarām acis klausījies aktieros, bijis pilnīgā izrādes un emociju varā. Šādi brīži aktierim ir ak cik vērti!

PAR KO IR KĻUVIS TEĀTRIS?

Šādu jautājumu uzdod Gundars Grasbergs, uzreiz turpinot: “Mēs par to varam atklāti runāt, jo tas tā vienkārši ir. Teātris ir pārvērties par fabriku, par menedžmenta uzņēmumu.” Vienam otru papildinot, Inga un Gundars nonāk pie slēdziena, ka aktieris, kurš pēc idejas ir teātra galvenā lokomotīve, tāda vairs nav.

Neapšaubāmi, teātros vēl dzīvo mākslas gars. Bet ir vērts izvērtēt izrādes iestudēšanas ātruma, aktieru pārslodzes un repertuāra blīvuma ietekmi uz to. Žonglējot ar šiem aspektiem, teātris neizbēgami transformējas. Ne vienmēr uz labāko pusi. To pasvitro arī Ieva Struka, sakot, ka “jauda, ar kādu cilvēki strādā, ir diezgan neadekvāta. Rodas viens mākslas darbs pēc otra. Ne velti vairākās intervijās gan mūsu direktors [Ojārs Rubenis], gan arī citi direktori runā, ka teātri pārvēršas par fabrikām. Viņi ražo nepārtraukti jaunus produktus, lai tikai varētu izdzīvot, pastāvēt un piesaistīt aizvien jaunu skatītāju uzmanību. Būtībā Nacionālā teātra izdzīvošanas jautājums diemžēl balstās tāda komerciāla repertuāra izvēlē,

Ja tu esi pieprasīts
aktieris, brīvdienu
gandrīz nav.
Mums kādreiz bija.

lai tikai nodrošinātu, ka nāk aizvien vairāk skatītāju un ka ir iespēja nopelnīt naudu, lai aktieriem, tehniskajiem darbiniekiem samaksātu algu.”

“Bezpalīdzības sajūta šajā profesijā brīžiem ir nožēlojama. Sities pret sienu kaut kā vārdā, savas idejas, mākslas vai vēl kaut kā. Un atsities brīžiem ne pret ko,” skumji un niansēs ironiski secina Inga Misāne-Grasberga. Par šī laikmeta slimību viņa nosauc nenovērtēšanu un nevēžību vienam pret otru.

Aktierim tieši un netieši tiekot atgādināts, ka teātrim jāpelna nauda. “Nav apzināts ļaunums, neviens negrib neko sliktu,” tic Gundars, “vienkārši tas viss atduras pret ārprātīgo vajadzību pelnīt naudu. Tādēļ, ka valsts dotācija ir tik liela. Mums ar izrādēm ir jāpelna nauda. Mums tie cilvēki par varītēm jādabū te iekšā. Aktierus izmanto dzeltenajā presē, tu nedrīksti atteikt intervijām, kas saistītas ar izrādi. Reklāmas nolūkos.” Teātra vadība nevēloties to darīt, bet šis ir tāds plēsīgs laikmets, kad peļņa ir jāgūst par varītēm.

Ari Ģirtam Ķesterim ir sakāmais šajā sakarā. “Galū galā nevienam normālam aktierim nav jārūpējas, lai skatītāju zāle būtu pilna. Tur var sēdēt 10 cilvēki – kāda starpība. Darbs no tā nezaudē savu kvalitāti.” Aktieris par absurdu sauc situāciju, ka Dailies teātra izrāde “Vakariņas ar Elvisu” pēdējās izrādes piedzīvoja jau decembrī, lai gan pirmizrāde bija tā paša gada septembrī. “Protams, teātris ir ieinteresēts pārpildītās skatītāju zālēs, bet līdz ar to cieš arī kaut kādas citas pozīcijas – laba dramaturģija, labi aktrierdarbi, kas varbūt nav tik komerciāli un nav tik pieprasīti. Protams, ir mazie spēles laukumi. Paldies Dievam, ka tādi ir. Tur mēs varam kaut kādā veidā to balansu

iegūt.” Kvalitātes pārsvaru pār kvantitāti par ļoti vēlamu uzskata Līga Zeļģe.

KAS JĀMAINA?

Lauris Dzelzītis iesaka mainīt valsts attieksmi pret teātri. “Tā ir izdzīvošanas skola. Teātris aiziet līdz šova kultūrai. Tā, lai būtu reitingi... Atkal jauns šovs. Pārsteigumi, pārsteigumi! Jaunas, jaunas lietas...” Tomēr līdzās secinājumam par ātro tempu, kuru cenšas noņemt teātri, aktieris par lieku uzskata bļautišanos un idešanu.

Marija Bērziņa liek uzsvāru uz dotācijas lielumu un repertuāra veidošanas kopsakarībām. Viņaspār, jāatvēr lielāks dotācijas apjoms teātriem, kā arī ļoti rūpīgi jāatlasa repertuārs.

Īpaši pasvītrojams radošās attīstības nosacītais strupceļš. Laika trūkuma dēļ aktierim ir grūti atrast iespēju filmēties kino. Gundars Grasbergs lieto vārdu “lūgšanās”, proti, ar zobiem jāizkasa laiks no ģimenes un mēģinājumiem, ar savu vēlmi filmēties jāietekmē kolēģu darbs. “Jābūt visu laiku vainīgam, ka tu gribi filmēties filmā, kuru šeit filmē vienreiz pa pieciem gadiem. Īstu mākslas filmu filmē. Tev ir jābūt šausmīgi vainīgam, visiem jālūdzas, jāsasola viskautkas, lai to vari izdarīt,” tā par noslogota aktiera iespējām filmēties stāsta aktieris. Kas zina varbūt, samazinoties aktieru slodzei teātri,

Latvijas kino uzplaukums būtu lielāks.

Nacionālā teātra direktora vietniece Ieva Struka stāsta par savu pieredzi varas gaitēnos. “Tā kā es agrāk Radošo savienību padomē strādāju, tad es to ļoti labi zinu... Kad kultūras ministrs nonāk Ministru kabinetā, tad platām acīm premjers skatās preti un saka: Kam mēs noņemsim? Aizsardzībai? Izglītībai? Medicīnai? Pasakiet, kam noņemt! Pensionāriem atņemsim? Un tanī brīdī kultūras ministram nav ko teikt.” Un tomēr. Bez kultūras un izglītības intelīģence un morāle tautā maģiski neuzkāps līdz pašpietiekamības līmenim.

Aktieru noslodze un teātra iekšējā organizētība ir sasāpējies jautājums, kas politiskās gribas līmenī diemžēl nav, skatuviski izsakoties, pirmā plāna problēma. Teātra ļaudis kopumā ir skeptiski, viņu rokas nolaidušās. Reizumis tēma kūtri izbāž galvu, bet, tik bieži attopoties strupceļā, teātru dzīves sakārtošana grimst aizmirstībā. Pirmkārt, jau normatīvajos aktos jādefinē aktiera profesijas būtība un jāsakārto darba stundas, kā to akcentēja Ģirts Ķesteris. Mūžīgā diskusija par dotācijas sadalījumu arī “jāņem pie dziesmas”. Liekas, ko tur vairs, jo intervētie aktieri un direktoru vietnieces ļauj noprast, ka ir darīts viss iespējamais un nekas cits kā samierināšanās nav atlicis.

Rīga, sirmā Rīga, kas tu esi man. Līksma, ruda stīga, kas virs galvas skan. (A. Čaks)

Aleksandra Čaka Rīga – mana Rīga. Ja iztēlojas Čaka dzejas radīto noskaņu, nez kāpēc uzreiz nāk prātā rudenīgs vakars Rīgas ielās. Mitrs bruģis, peļķes, kurās atspoguļojas kaut kas dzeltens – mēness, laternas gaisma vai kļavas lapa... Un es atkal brienu caur peļķēm savā pilsētā.

Autore: Dārta Viduce / Foto: Dārta Viduce

Laiks maina visu – cilvēkus, pilsētas, vietas. Pilsēta, līdzīgi kā cilvēks, gadiem ejot, mainās. Arī Rīgu laiks ir mainījies. Taču laiks piedāvā ceļot. Dodoties ceļojumā pa vēsturiskām vietām, iemūžinot tās, ir iespēja ceļot arī laikā – salīdzināt, kas ir mainījies, kas nav.

Arī es piedāvāju jums sava veida ceļojumu laikā – no senatnes līdz mūsdienām – manās un vecmāmiņas rokās.

RĪGAS 1. SLIMNĪCA, BRUŅINIEKU IELA 5 →

Rīgas 1. slimnīca ir vecākā civilā slimnīca Latvijā. Tā ir dibināta 1803. gada 3. maijā kā Rīgas trūcīgo jeb nabagu slimnīca bijušās Kroņa aptiekas dārza vietā – tolaik Karātavu un Balinātāju ielas stūrī. Slimnīca ir ne tikai Latvijas medicīnas kultūrvēsturisks, bet arī arhitektūras piemineklis, jo tās celtniecībā un izbūvē realizētas savam laikam progresīvas idejas un šo darbu vadījuši Latvijas tā laika izcilākie arhitekti.

Tikai zinātājs atsauc atmiņā to, ko citi nezina.
Attēls, kurš ir kā realitātes atspoguļojums,
mūsos raisa domas par to, kas tajā attēlots.

Redzot šo attēlu, mēs veidojam asociācijas, mēs atceramies ne tikai to, kas attēlots fotogrāfijā, bet daudz vairāk – kas saistās ar šo laiku, vietu, cilvēku vai notikumu.

Vērts aplūkot fotogrāfijas teorētiķu Freda Ritčina, Viljama Flusera, Džona Bergera un Sjūzanas Zontāgas viedokļus. Par fotogrāfiju var domāt līdzīgi, bet ir nianse, ko katrs tomēr redzam citādāk.

SKATS UZ PULVERTORNI, SMILŠU IELA

Pulvertornis savulaik bija nozīmīgākais Rīgas nocietinājums, jo sargāja ieeju pilsētā – galveno Rīgas ceļu no Austrumiem. Senāk Rīgas nocietinājuma sistēmā ik pēc 100–200 metriem bija izbūvēti torni: gan apaļi, gan pusaploces forma, gan četrstūra. Lielākajiem torniem, kas sargā vārtus, ierīkoti pat cvingeri. Šāds cvingera tornis bija arī Smilšu tornis, kas tagad pazīstams kā Pulvertornis. Pirmo reizi tornis minēts 1330. gadā, nosaukums cēlies no smilšu kalniem pretī tornim.

Sjūzana Zontāga iztēli skaidro nedaudz citādāk: “Īstenajā pasaulē kaut kas notiek, un nevienam nav ne jausmas, kas notiks. Attēl pasaulē viss jau ir noticis un līdz laika galam notiks tieši tā.”

Šajā gadījumā cilvēkam darbojas iztēle, bet tā ir ierobežota, ielikta rāmjos. Cilvēks var iztēloties tik daudz, cik piedāvā attēls, jo notikums, darbība ir skaidri fiksēts, nav maināms. Tieši šī Sjūzanas Zontāgas doma ir cieši saistīta ar atmiņām, ko veido fotogrāfija.

Pēc viņas domām, “fotogrāfija ir ne vien attēls, realitātes interpretācija, bet arī nospiedums, tāds kā realitātes novilkums. Fotogrāfija no jauna definē ikdienas pieredzes saturu, piemēram, cilvēkus, lietas, notikumus, ko redzam paši ar savām acīm, un piedāvā mums saskatīt arī to, ko nespējam saredzēt dzīvē,” tā Zontāga izsakās savā grāmatā “Par fotogrāfiju” (1997).

DOMA LAUKUMS

Doma laukums – lielākais laukums Vecrīgā. Tiek uzskatīts par Vecrīgas centrālo laukumu, kurā bieži tiek rīkoti dažādi sabiedriski publiski pasākumi. Doma laukumā sastopas septiņas ielas – Smilšu, Rozēna, Šķūņu, Zirgu, Pils, Jēkaba un Jauniela. Laukumu ietver vairākas monumentālas 19. un 20. gs. celtas ēkas. Viena no ievērojamākajām un atpazīstamākajām ēkām Doma laukumā ir Doma baznīca jeb Doms.

Kā teicis Džons Bergers:
“Tas, kā mēs redzam lietas, ietekmē to,
ko mēs zinām un kam ticam.”

Iztēle nodarbina katra fotogrāfijas skatītāja prātu, un tieši šis aspekts teorētiķiem ir kopīgs, jo cilvēks rada un raugās uz attēlu ar savu iztēli. Freda Ritčina ideja ir, ka, redzot attēlu, mēs sevi tajā iztēlojamies, piemēram, ja mēs redzētu mākslas pagātņi, mēs sevi iztēlotos vēsturē.

SKATS UZ ŠĶŪŅU IELU

Savukārt Viljams Flusers mazāk norāda uz atmiņām, kā uz cilvēku, kas veidojis šīs fotogrāfijas.

“Fotogrāfa nolūks ir kļūt nemirstīgam citu cilvēku atmiņās, informējot tos caur fotogrāfiju.”

LIELĀ ĢILDE

Lielās ģildes ēka celta 1853.–1857. gadā pēc arhitekta K. Beines projekta. Rīgas Lielās ģildes brālības īpašums līdz 20. gadsimta 30. gadu vidum, 30. gadu 2. pusē Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras īpašums. Ēkas būvapjomā saglabāta agrākās, 14. gadsimtā celtās, Lielās ģildes ēkas sapulču un dzīru zāle un Minsteres istaba. 1963. gadā ēka cieta ugunsgrēkā, 1965. gadā rekonstruēta, interjeru pārveidojot LPSR Valsts filharmonijas koncertzāles vajadzībām.

Fotogrāfijas liek mums iztēloties un atcerēties. Fotogrāfija ir līdzeklis, kas ļauj vizualizēt un paturēt atmiņas ne tikai prātā, bet arī, piemēram, taustāmā formātā.

Fotogrāfija ļauj ieslodzīt īstenību, tomēr fotogrāfijā tā vairs nav realitāte, bet tikai tās līdzinieks, kas liek cilvēkam domāt.

Cilvēks, raugoties fotogrāfijā, ne mirkli nešaubās – kaut kur šī vieta, šie cilvēki, šis notikums ir bijis, un viņi visi ir nejauši nokļuvuši kopīgā, var pat likties, ka nedaudz citādā pasaulē – fotogrāfijā. Bet vai neliekas, ka fotogrāfija ir kaut kas īpašs, ka tajā apvienojas tik daudz savstarpēji nezināmā un ikdienas steigā nepieņeksētā?

TROKŠŅU IELA – ZVIEDRU VĀRTI ↑

Zviedru vārti ir vienīgie no astoņiem vārtiem, kas saglabājušies pilsētas aizsargmūri līdz mūsdienām. Zviedru vārtus būvēja 1698. gadā, lai savienotu iekšpilsētu ar mūra ārpusē piebūvētajiem namiem un kazarmām. Tāpat kā citus Rīgas vārtus, tos atvēra, saulei lecot, un slēdza saulrietā.

SAEIMAS ĒKA (DĒVĒTA PAR BRUŅINIEKU NAMU) ↓

1820. g. Jēkaba baznīcā pirmo reizi tika pasludināts, ka Vidzemē ir atcelta dzimtbūšana, taču vācu muižnieki nebūt nedomāja atteikties no savām privilēģijām. Lai apliecinātu savu varu, viņi ceļ jauno Bruņinieku namu, tagadējo Saeimas namu. Ēka celta 1863.–1867. g., autori – pirmais latviešu profesionālais arhitekts J. F. Baumanis (1834–1901) un R. Pflūgs. Celtne ar monumentālajām Florences renesanses formām un asimetrisko kompozīciju pretendēja uz dominantes lomu. Pēc neatkarības atgūšanas šajā ēkā darbojas Saeima.

Fotogrāfija rada iespaidu, ka tai ir sava dzīve, tāda, ko mēs varam ieraudzīt realitātē, bet ko dažkārt savam acu skatienam palaižam garām, tāpēc šī pastaiga pa bruģētajām Vecrīgas ieliņām man bija kā ceļojums atpakaļ laikā, kur aiz katra stūra “slēpjas” kāds īpašs stāsts vai leģenda...

Lasīt vienmēr ir modē!

Autore: Dārta Viduce

Grāmatas – tā ir sabiedrība. Starp tām, līdzīgi kā starp cilvēkiem, ir iespējams nokļūt kā labā, tā sliktā sabiedrībā. Bet cilvēks ar labu grāmatu rokās nekad nevar

būt vientuļš, tāpēc esam izveidojuši pēdēja gada Latvijā pirktāko, cerams, arī lasītāko grāmatu TOP 10.

Apkopojums veikts atsevišķi katram no trim Latvijā lielākajiem grāmatu tirgotājiem – “Jānis Roze”, “Valters un Rapa” un “Zvaigzne ABC”.

1

Kambala..., āmen!

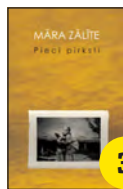
Autors: Armands Puče
Izdevējs: Autora izdevums
Izdošanas gads: 2014

2

Grega dienasgrāmata 8. Nu gan neveicas!

Autors: Džefs Kinnijs
Izdevējs: Zvaigzne ABC
Izdošanas gads: 2014

3

Pieci pirksti

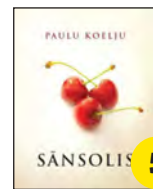
Autors: Māra Zāļite
Izdevējs: Mansards
Izdošanas gads: 2013

4

Nākotnes modeļošana

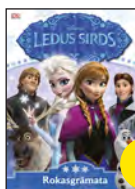
Autors: Vitālijs Giberts
Izdevējs: Vieda
Izdošanas gads: 2013

5

Sānsolis

Autors: Paulu Koelju
Izdevējs: Jāņa Rozes apgāds
Izdošanas gads: 2014

6

Ledus sirds

Autors: Disney Enterprises, Inc.
Izdevējs: Egmont Latvija
Izdošanas gads: 2014

7

Gribi iemācīties fotografēt? Izlasi šo!

Autors: Henrijs Kerols
Izdevējs: Jāņa Rozes apgāds
Izdošanas gads: 2014

8

Dikāna diēta

Autors: Pjērs Dikāns
Izdevējs: Zvaigzne ABC
Izdošanas gads: 2012

9

Mūsu zvaigžņu vaina

Autors: Džons Grīns
Izdevējs: Zvaigzne ABC
Izdošanas gads: 2014

10

Sievietes, kuras skrien ar vilkiem

Autore: Ph. D. Klarisa Pinkola Estesa
Izdevējs: Zvaigzne ABC
Izdošanas gads: 2014

KUR LATVIEŠU ORIGINĀLLITERATŪRA?

Ilva Skulte,

RSU maģistra studiju programmas “Komunikācija un mediju studijas” vadītāja, asociētā profesore:

“Pirmais secinājums: uzkrītoši, ka visā sarakstā ir tikai viena latviešu oriģinālliteratūras grāmata. Ari tā pati, šķiet, iekļuvusi tajā citu, no literatūras neatkarīgu iemeslu, dēļ. Proti, Māras Zāļites romānu, manuprāt, pērk gan Māras Zāļites zīmola, gan totalitārisma radīto kolektīvās atmiņas traumu dēļ, un tikai neliela daļa intereses ir patiešām par latviešu literatūru, kas, cik saprotu, starp šīs konkrētās grāmatas vākiem arī ir neslikta.

Otrs secinājums: pērk to, ko pieraduši pirkut un patērēt sērījveidā, dažādās valodās un dažādos medijos (filmas, komiksi, multenes) – Koelju, Grega dienasgrāmatas, Ledus sirds, Mūsu zvaigžņu vaina.

Trešais secinājums būtu par psiholoģijas un dietoloģijas uzvarošo gājieni grāmatniecības laukā.

Un kā lai komentēju Kambalu? Atsaucoties uz B. Groisu – filozofu un slavenību, ko nule nointervēju pati: masu kultūrā sportisti ir eksperti visam, kādi tur augstskolas pasniedzēji...”

SERIĀLU MODE

Alnis Stakle,

RSU bakalaura studiju programmu “Multimediju komunikācija” un “Fotografija” vadītājs:

“Tāpat kā visur pasaulē, ļoti populāri ir seriāli, realitātes šovi, tāpat arī daļa no šīm grāmatām pilda līdzīgu funkciju, tikai literatūras formātā. Manuprāt, tas ir tāds viegls saturs, bet domāju – lasa, lai izklaidētu sevi, un, ja ir vēlēšanās, tas nav slikti.

Vienīgā grāmata, ar ko personīgi esmu iepazinies un vēlos izcelt, ir 10. vietā – “Sievietes, kuras skrien ar vilkiem”. Tā ir brīnišķīga grāmata. Domāju, ka lielā mērā tas liecina par sieviešu pasaules izvēli un feminismu, tam ir “iedzīta” popularitāte.

Grāmatu par Kambalu droši varētu ielikt tajā pašā grupā, kur ir daļa tulkoto grāmatu, kuras mēs varētu attiecināt arī uz seriālu pasauli. Populāras personības, viņu dzīves – to vienmēr var pārdot!

Man liekas, forši ir tas, ka cilvēki vispār lasa, neskatoties uz to, kādās grupās mēs tos dalītu vai mēģinātu izdarīt kaut kādus secinājumus par viņu inteliģenci; tas šajā gadījumā nebūtu korekti. Tas ir apsveicami, ka cilvēki lasa un ka šādu topu var izveidot šajā elektroniskajā laikmetā.”

DOMINĒ LASĀMVIELA SIEVIETĒM

Ilze Vītola,

RSU bibliotēkas Krājuma attīstības un resursu veidošanas nodaļas vadītāja:

“Neredzu neko pārsteidzošu šajā topā, jo, ja man jautātu, ko cilvēki lasa – es tā arī teiktu, ka lasa par pazīstamām personām, varbūt kādu bērnu grāmatu, varbūt bestselleru, kas ir iznācis arī filmā, protams, pasauleslaveno Paulu Koelju, kas Latvijā ilgstoši bijis populārs.

Kas mani pozitīvi pārsteidz, ka topā ir nozares literatūra – “Gribi iemācīties fotografēt? Izlasi šo!”, kā arī oriģinālliteratūra – Māras Zāļites “Pieci pirksti”, tas ir patīkams pārsteigums!

Grāmata “Dikāna diēta”, saturs par un ap diētām – ļoti populāra tēma mūsdienās, arī Viedas grāmatu “Nākotnes modeļošana” par ezotēriku cilvēki lasa. Ezotēriku un pašpalīdzība grūtos laikos vienmēr ir ļoti populāra.

Pati gan neesmu lasījusi Dr. Estesas grāmatu “Sievietes, kuras skrien ar vilkiem”, bet esmu lasījusi anotācijas, ka tā ir grāmata, ko daudzi lasa un izsakās pozitīvi. Pieņemu, ka lielākā daļa lasītāju ir sievietes. Un, ja skatāmies tā, tad no šīm topa grāmatām, ko varētu lasīt vīrieši, ir tikai par Kambalu, fotografēšanu un nākotnes modeļošānu, viss pārējais piemērots sieviešu auditorijai.”

Vai zini, kas ir
SABIEDRISKĀS
DOMAS?

*Komunikācijas fakultāte, Eiropas studiju
fakultāte – apgūsti visu par medijiem,
mārketingu, sabiedriskajām attiecībām,
socioloģiju, sociālo antropoloģiju un
politikas zinātnes!*

Vai jūti
vai zvestinājumu,
lasot
SŅIVA
DŽOBSA
biogrāfiju?

*Eiropas studiju fakultāte, Juridiskā fakultāte –
apgūsti starptautiskās attiecības, vadības un
tiesību zinātnes!*

